

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
กรณีศึกษา ตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี

พัฒน์นรี เรียรกิตติธนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2547

ISBN 974-04-5204-3

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กรณีศึกษา ตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี

พัฒนา นริ ๒๕๖๕

นางสาวพัฒน์นริ เขียวกิตติธนา

อาจารย์บรรยงค์ อัมพวา

วท.บ., วท.ม. (ชีวสถิติ)

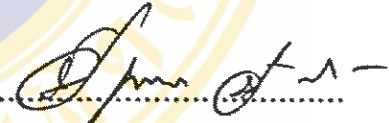
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูดิมา แสงเงิน

ศก.ม., ศษ.ค. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์จิราพร จักรไพวงศ์

ศ.บ., ศก.ม. (สิ่งแวดล้อม)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์รัศมีคารา หุ่นสวัสดิ์

Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์บรรยงค์ อัมพวา

วท.บ., วท.ม. (ชีวสถิติ)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

สังคมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กรณีศึกษา ตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม

วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2547

พัฒนบุรี เรียงกิตติธนา

นางสาวพัฒนบุรี เรียงกิตติธนา

ผู้วิจัย

อาจารย์ขรรยงค์ อัมพา

วท.บ. , วท.ม. (ชีวสถิติ)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุตินา แสงเงิน

สค.ม. , ศษ.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วศิน ปลื้มเจริญ

ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์รัศมีคารา หุ่นสวัสดิ์

Ph.D

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์จิราพร จักรไพวงศ์

ศ.บ. , สค.ม. (สิ่งแวดล้อม)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์สุรีย์ กาญจนวงศ์

Ph.D

คณบดี

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ อาจารย์ยรรยงค์ อัมพวา รองศาสตราจารย์จิราพร จักรไพวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา แสงเงิน ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ และกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์วิน ปลื้มเจริญ กรรมการทรงคุณวุฒิในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านในการตรวจพิจารณาวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และทำให้งานวิจัยมีคุณภาพยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้อันมีคุณค่าด้วยความปรารถนาดี

ความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเล่าเรียนครั้งนี้ ขอมอบให้แก่พระคุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้กำลังใจในการศึกษามาโดยตลอดจนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณคุณไสว ทศนิษฐ์เวช ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย คุณธาดา เอี่ยมอ่ำ รองประธานกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย คุณแสวง นาคนาค เற்றுญิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย คุณระดม จันลา เลขานุการกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย คุณไชยยุทธ ชุนฤทธิ์แก้ว หัวหน้าฝ่ายแผนงานศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย คุณอัญชลี คงสถิตย์ เจ้าพนักงานเทคนิคเกษตร 5 คุณสมชาย แก้วประดิษฐ์ ประธานกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ ที่ช่วยประสานเรื่องการเก็บข้อมูล และดูแลอำนวยความสะดวกตลอดเวลาที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษา ที่สำคัญขอขอบคุณสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการเกษตรจังหวัด และชาวบ้านบางรักน้อยทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

พัฒน์นรี เขียรกิตติธนา

A CASE STUDY OF AGROTOURISM MANAGEMENT IN TOMBON
BANGRUKNOI, NONTHABURI PROVINCE

PATHNARE THEANGITETANA 4336900 SHEV/M

M.A. (ENVIRONMENT)

THESIS ADVISORS : YUNYONG AMPAWA, M.Sc., JIRAPORN
CHUCKPAIWONG, B.ECON. M.A. (ENVIRONMENT), SHUTIMA
SAENGERN, Ed.D. (ENVIRONMENT)

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the context and the pattern of agrotourism management in Tombon Bangruknoi, Nonthaburi province. This study also explored the problems and obstacles to conduction agrotourism in this area. The study was based on information collected from relevant documents, observation of agrotourism participants, in-depth interviews and a focus group.

The study found that the agrotourism management in this area had both weak and strong points. The weak points were a lack of information and lack of directions to the agrotourism area. The strong points had 3 components: tourism resources, tourism services and tourism marketing. It was found that in Tombon Bangruknoi agrotourism management of resources was at a very good level, tourism services was at a good level and the tourism marketing was only at a fair level; requiring improvement.

The harmony of agrotourism, ecotourism and sustainable tourism needs important components. In bangruknoi, of these components, tourism resources were at a good level, management and community participation were at a fair level, while tourist satisfaction and learning were not apparent.

This study recommends that more information about the agrotourism area in Tombon Bangruknoi should be provided: to the public. The route to this area should be improved and made safer. Moreover, local people should be an important factor, herefore, they should be encouraged to participate more in agrotourism activities.

KEY WORDS : MANAGEMENT, TOURISM MANAGEMENT,
AGROTOURISM

219 pp. ISBN970-04-5204-3

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีศึกษา ตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี (A CASE STUDY OF AGROTOURISM MANAGEMENT IN TOMBON BANGRUKNUI, NONTHABURI PROVINCE)

พัฒน์นรี เจริญกิตติธรรมา 4336900 SHEV/M
ศค.ม. (สิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ชรรยงค์ อัมพวา วท.บ., วท.ม., จิราพร จักรไพวงศ์ ศ.บ.,ศค.ม., ชุตินา แสงเงิน ศค.ม., ศษ.ค.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาบริบทและรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบางรักน้อย ทำการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย

จากการศึกษาบริบทและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย พบว่ายังมีจุดอ่อนในบางประเด็น คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกเส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีจุดแข็ง ได้แก่ เมื่อพิจารณาศึกษาตามองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยวและด้านการตลาดท่องเที่ยว พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบางรักน้อยมีศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวอยู่ในระดับดีมาก ด้านการบริการท่องเที่ยวอยู่ในระดับดีและด้านการตลาดท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางซึ่งยังต้องมีการปรับปรุง

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ คือ 1) องค์ประกอบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวดีมาก 2) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการปานกลาง 3) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนปานกลาง 4) องค์ประกอบด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและ 5) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ยังไม่ปรากฏเห็นอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ 1) ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยให้มากขึ้น 2) ปรับปรุงเส้นทางให้มีความปลอดภัย 3) ควรให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชน โดยให้เข้าร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรให้มากขึ้น

คำสำคัญ : การจัดการ การจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

219 หน้า ISBN 974-04-5204-3

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1 : บทนำ	
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 : ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 แนวคิดและการจัดการการท่องเที่ยว.....	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	15
2.3 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	20
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	32
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	37
2.6 บริบทเมืองนนทบุรีในอดีตถึงปัจจุบัน.....	43
2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว.....	72
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	75
3.2 วิธีการศึกษาวิจัย.....	76
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.5 การตรวจสอบข้อมูล.....	80
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
ตอนที่ 1 บริบทของการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี.....	81
4.1 บริบทของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย.....	81
4.2 การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย.....	83
ตอนที่ 2 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่ตำบล บางรักน้อยกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	111
4.3 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์ แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์.....	111
ตอนที่ 3 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่ตำบล บางรักน้อยกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน..	119
4.4 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	119
บทที่ 5 อภิปรายผลการวิจัย	
อภิปรายผลด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบางรักน้อย.....	134
5.1 บริบทของการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางรักน้อย.....	134
5.2 การอภิปรายผลด้านรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบัน....	136
5.3 ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของตำบลบางรักน้อย.....	139
5.4 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบล บางรักน้อยกับแนวคิดและหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์.....	142
5.5 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่บางรักน้อยกับ แนวคิดและหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	145

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปผลการศึกษา.....	151
6.2 ความสอดคล้องกับหลักการเชิงทฤษฎี.....	153
6.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	156
6.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	156
บรรณานุกรม.....	158
ภาคผนวก ก	
สรุปผลการดำเนินงานศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ปี 2544.....	163
ภาคผนวก ข	
ผลการดำเนินงานตามงาน / โครงการ งบประมาณปี 2544.....	169
ภาคผนวก ค	
การประชุมคณะกรรมการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ปี 2543	171
ภาคผนวก ง	
กรอบแนวทางการสัมมนาและสังเกตการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบล บางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี.....	175
ภาคผนวก จ	
สภาพทั่วไปของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย.....	186
กิจกรรมกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย.....	193
กิจกรรมกลุ่มท่องเที่ยวบางรักน้อยและกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ.....	201
ประวัติผู้วิจัย.....	204
Executive Summary	205

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง

4.3 ตารางแนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการท่องเที่ยว นิเวศน์.....	เชิง 112
4.4 ตารางแนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน.....	120
5.4 ตารางการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์.....	143
5.5 ตารางการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	146

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปภาพ

2.1 วัดเขมาภิรตาราม.....	49
2.2 วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร.....	50
2.3 วัดชมภูเวก.....	50
2.4 วัดปราสาท.....	51
2.5 ช่างปั้นดินเผาและภาพหม้อน้ำลายวิจิตร.....	51
2.6 วัดปรมัยยิกาวาส.....	53
2.7 แผนที่จังหวัดนนทบุรี.....	59
2.8 แหล่งท่องเที่ยวและโบราณคดีต่าง ๆ ภายในจังหวัดนนทบุรี.....	65
2.9 แผนที่ตำบลบางรักน้อย.....	71
4.1 นักท่องเที่ยวเข้าไปชมภายในสวนของลุงแสวง นาคนาค.....	89
4.2 เส้นทางท่องเที่ยวเกาะเกร็ดบางรักน้อย.....	100
4.3 แผนที่แสดงจุดท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย.....	101

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพื้นฐานการเกษตรมาอย่างยาวนาน พื้นที่การเกษตรของประเทศเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางทรัพยากร พื้นที่โดยรวมของประเทศมีเนื้อที่ประมาณ 320.69 ล้านไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรมประมาณ 174.58 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 54.52 และถูกแบ่งออกเป็นพื้นที่ทำนา ประมาณ 79.97 ล้านไร่ พืชไร่ 50.63 ล้านไร่ ไม้ยืนต้นและไม้ผล 23.89 ล้านไร่ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 : 2-1) ทำให้รูปแบบการทำเกษตรกรรม จึงมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับวิธีการประกอบอาชีพของแต่ละพื้นที่ อันได้แก่ รูปแบบเกษตรผสมผสาน สวนผลไม้ ชุมชนเกษตร ตลาดการเกษตร รวมทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายและสามารถผสมกลมกลืนกับธรรมชาติที่มีทัศนียภาพสวยงามตามท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากความแตกต่างของรูปแบบการเกษตรแล้วผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มีความแปลกและหลากหลายทั้งชนิด และรสชาติ โดยเฉพาะผลผลิตประเภทผลไม้ที่มีมากกว่า 200 ชนิด ที่สลักกันออกผลผลิตทั้งปี ทำให้ประเทศไทยได้รับฉายาว่าเป็น “แดนสวรรค์แห่งผลไม้เมืองร้อน” (Paradise of Tropical Fruits) ซึ่งมีทุเรียนที่ได้ฉายาว่าเป็นราชาแห่งผลไม้ (King of fruits) และมังคุดเป็นราชินีแห่งผลไม้ (Queen of fruits) (รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2542 : 24) สามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศ ทำให้ได้เงินตราต่างประเทศจำนวนมาก เพราะพืชผลทางการเกษตรสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศ จนได้ชื่อว่าเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารที่ยิ่งใหญ่ของโลก นอกจากนี้วัฒนธรรมทางการเกษตรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Knowledge) ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ประกอบด้วยกระบวนการผลิต ซึ่งแต่ละขั้นตอนการทำเกษตรนั้นมีความหลากหลาย ได้แก่ ความเชื่อก่อนเริ่มทำการเกษตร อุปกรณ์เครื่องมือ การเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา สิ่งเหล่านี้มีความหมายและมีคุณค่าที่มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งถือเป็นอารยธรรมการเกษตรที่ควรเก็บรักษาเอาไว้

นอกจากนี้สภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ส่งผลถึงค่าครองชีพสูงขึ้น ต้นทุนทางการเกษตรก็สูงขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งราคาขายผลผลิตก็มีความผัน

ผวนไปตามภาวะการตลาดและความต้องการของผู้บริโภค เกษตรกรจึงต้องหาวิธีการเพิ่มรายได้ให้มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น หรืออาจจะเปลี่ยนแปลงอาชีพทางการเกษตรไป ทำให้มีผลต่อพื้นที่ทางการเกษตร และวัฒนธรรมทางการเกษตรต้องเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นเพื่อให้มีทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากสถานที่ของตนเอง โดยการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด นั่นก็คือ การสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเพื่อชมความแตกต่างทางการเกษตร ให้ความรู้และประสบการณ์ทางการเกษตร รวมทั้งเป็นการพักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้ที่เข้ามาเที่ยวชม และเป็นการอนุรักษ์พื้นฐานทางการเกษตรกรรมของประเทศให้คงอยู่ต่อไป

ที่ผ่านมาประเทศไทยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยยึดแนวทางอุตสาหกรรมนิยมและทุนนิยม ทำให้เกิดรายได้จำนวนมาก และสามารถสร้างความเจริญไปสู่ภูมิภาค แต่ไม่ได้ส่งผลให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น กลับเป็นต้นทุนของการสร้างรายได้ที่มาจากการทำลายปัจจัยขั้นพื้นฐาน คือ ที่ดินในภาคเกษตรกรรมและการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความเสื่อมโทรมลงไปมากตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ซึ่งผลการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปี 2540 พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมและมีปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไข จำนวน 172 แห่ง ใน 49 จังหวัด นอกจากนี้ได้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรและการกระจายรายได้ เนื่องจากมีการกระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มผู้มีอิทธิพลและมีอำนาจทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการไม่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งๆ ที่ทรัพยากรเหล่านั้นตั้งอยู่ในท้องถิ่นของตน รวมทั้งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ได้ทำลายสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นโดยไม่รู้ตัว จนกลายเป็นปัญหาสังคมในระดับชาติ ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม การค้าประเวณี ยาเสพติด การเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ค่านิยม การด้อยคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม (พงศฺสานต์ ปองทอง, 2542 : 3)

สถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและท้องถิ่น ดังกล่าวข้างต้น ยากที่จะฟื้นฟูให้เหมือนเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมได้ ซึ่งจะต้องใช้เวลาและเงินทุน จึงได้มีการเสนอแนวทางเลือกใหม่ของการพัฒนาที่เรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยไม่บั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาของคนในยุคหน้า จึงเกิดกระแสความคิดที่จะปรับกระบวนการและวิสัยทัศน์เสียใหม่ เป็นเหตุให้มีการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและพัฒนาแบบยั่งยืนขึ้นที่เมือง แวนคูเวอร์

ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม ปีพ.ศ. 2533 หรือที่เรียกว่า Globe 90' Conferenc เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืนของประเทศต่าง ๆ ที่ประกอบอุตสาหกรรม และจากการประชุมนี้ได้พูดถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนที่โยงไปสู่การพัฒนาอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวทำให้ประเทศต่าง ๆ พยายามคิดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงทำให้มีการจัดประชุม “Eart Summit” ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ปีพ.ศ. 2535 ซึ่งประกาศแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 จึงเกิดแนวทางที่เรียกว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” (Sustainable Tourism Development) (จุดสารการท่องเที่ยว, 2540 : 10 - 11) เพื่อนำมาฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม ขณะเดียวกันก่อให้เกิดการป้องกันแหล่งทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ที่จะนำไปส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่ต้องถูกทำลายไป รวมทั้งคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกับความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการใช้งานในอนาคตอันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ โดยมีรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการค่อนข้างสูงในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีพื้นฐานทางเกษตรกรรม และปัจจุบันได้กลายเป็นรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของประเทศไทยที่เป็นประเทศเกษตรกรรมเช่นกัน เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม ชิม ช้อปผลิตภัณฑ์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการเกษตรซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งเกษตรแผนใหม่ เกษตรผสมผสาน หรือเกษตรที่ปลอดสารเคมี หรือในชุมชนภาคเกษตร เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และศึกษาประสบการณ์ความรู้ในเรื่องเกษตรกรรม รวมทั้งได้รับความเพลิดเพลินเป็นการพักผ่อนหย่อนใจอีกประการหนึ่ง

ดังนั้น การสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการเดินทางเข้าไปเที่ยวชมพื้นที่ทางการเกษตรที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ความรู้ ประสบการณ์ทางการเกษตร สร้างความตื่นตา ตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ แก่ผู้ที่เข้ามาชม เช่น การเข้าชมสวนไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ สวนผักปลอดสารพิษ พืชสมุนไพร ฯลฯ ทำให้เกษตรกรมีรายได้นอกเหนือจากรายได้ในภาคการเกษตร ซึ่งจะมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร และให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาชมวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และทัศนียภาพที่น่าสนใจ โดยการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิด

ประโยชน์อย่างสูงสุด และเป็นการอนุรักษ์พื้นฐานทางการเกษตรกรรมของประเทศไทยให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการผสมผสานระหว่างการนำวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเป็นอยู่ของชาวชนบท รูปแบบของกิจกรรมและการปกครอง อาชีพทางการเกษตร ที่มีความหลากหลายทางรูปแบบดั้งเดิมไปจนถึงการพัฒนาสู่แนวหน้า รวมทั้งทัศนียภาพของธรรมชาติอันสวยงาม มาจัดให้เป็นระบบการบริหารจัดการ โดยเกษตรกรหรือชุมชนเกษตร ให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ทางการเกษตร และวัฒนธรรมทางการเกษตรน้อยที่สุด หรือไม่เกิดผลกระทบปัจจุบันมีพื้นที่ทางการเกษตรที่มีความพร้อมที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวนทั้งสิ้น 89 แห่ง กระจายตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ คือ ภาคเหนือ 25 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17 แห่ง ภาคกลาง และภาคตะวันออก 38 แห่ง และภาคใต้ 9 แห่ง (รุ่ง กาญจนวิโรจน์, 2542 : 5) ในแต่ละแห่งจะมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตรแตกต่างกันออกไปตามรูปแบบและองค์กรที่จัดการได้แก่ การยกยอ ชมแปลงปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การชิมไวน์ การจัดรายการเกษตรสัญจรที่เป็นการนำชมสวนหรือไร่ของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งที่มีความก้าวหน้าหรือประสบผลสำเร็จในการปลูกพืชเฉพาะอย่าง การร่วมกิจกรรมทางการเกษตร เช่น ทำนา ปลูกผักสวนครัว สัมผัสกับชีวิตของชนบทไทย โดยการพักค้างคืนกับชาวบ้านในพื้นที่ เป็นต้น

จังหวัดนนทบุรี มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 400 ปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา นับว่าเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพฯ ประกอบกับอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ของตำบลบางรักน้อยประชาชนมักตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำลำคลองหลายสายเชื่อมโยงถึงกันมีคลองที่สำคัญซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมและเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ได้แก่ คลองอ้อมที่เชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบกับสภาพดินมีลักษณะเป็นดินค่อนข้างเหนียวทำให้มีความอุดมสมบูรณ์สูงเหมาะสมที่จะใช้ปลูกไม้ผล พืชผัก สมุนไพร รวมทั้งไม้ดอกไม้ประดับจึงทำให้มีผลผลิตสลับกันออกทุกฤดูกาล เช่น ทุเรียน มังคุด มะม่วง มะไฟ กล้วย เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ขึ้นชื่อว่าเป็นถิ่นกำเนิดของผลไม้คุณภาพดี รวมทั้งรสชาติก็เป็นอันดับหนึ่ง มีวิถีการดำรงชีวิตและหัตถกรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจ ดังนั้นจากศักยภาพทางการเกษตรดังกล่าว จังหวัดนนทบุรีและกรมส่งเสริมการเกษตร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยขึ้น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผลผลิตทางการเกษตรของพื้นที่ และเป็นการเชิญชวนให้นัก

ท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวสวนผลไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ และซื้อผลผลิตทางการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2544)

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับว่าเป็นระบบนิเวศทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกษตรกรเป็นผู้สร้างขึ้น จึงเป็นสถานที่ที่มีความอ่อนไหวเปราะบาง และอาจได้รับความกระทบกระเทือนได้ ถ้าขาดการบริหารจัดการที่ถูกต้อง นักท่องเที่ยวที่เข้าชมโดยขาดความรู้ความเข้าใจต่อลักษณะพืชพันธุ์ต่าง ๆ อีกทั้งขาดจิตสำนึกที่ดีมีการจับต้องโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นการสร้างความเสียหายให้กับเรือสวนไร่นา ได้แก่ สวนผลไม้เสียหาย ต้นไม้ตาย เกิดโรคระบาด ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ นอกจากนี้ก่อให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อม เกิดขยะ สร้างมลภาวะ และทั้งปัญหาดังกล่าวเป็นภาระของชุมชนต่อไป นอกจากนี้การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ไม่ดีจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางไปท่องเที่ยวในหมู่บ้านหรือชุมชน ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ โดยไม่รู้ตัวและปัจจุบันแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่แพร่หลายมากนัก เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในสถานที่ท่องเที่ยวจึงไม่มีการประสานงานหรือติดต่อไว้ล่วงหน้า ทำให้เกิดความไม่ประทับใจเท่าที่ควรไม่ว่าจะในด้านการบริการ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งไว้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป.)

ดังนั้น จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย เพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่นำมาเพื่อการอนุรักษ์พื้นฐานการเกษตร และเกษตรกรจะสามารถมีรายได้เสริมนอกเหนือจากรายได้ภาคการเกษตร ลดปัญหาการว่างงานของประชาชนในพื้นที่และการปล่อยพื้นที่ให้รกร้างว่างเปล่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้เกิดการพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางการเกษตรที่มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไปในอนาคตได้ ทั้งนี้ผลที่ได้จากการศึกษาจะได้เสนอเป็นทางเลือกอีกแนวทางการจัดการหนึ่ง สำหรับชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และมีทิศทางที่ถูกต้องเพื่อคงไว้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

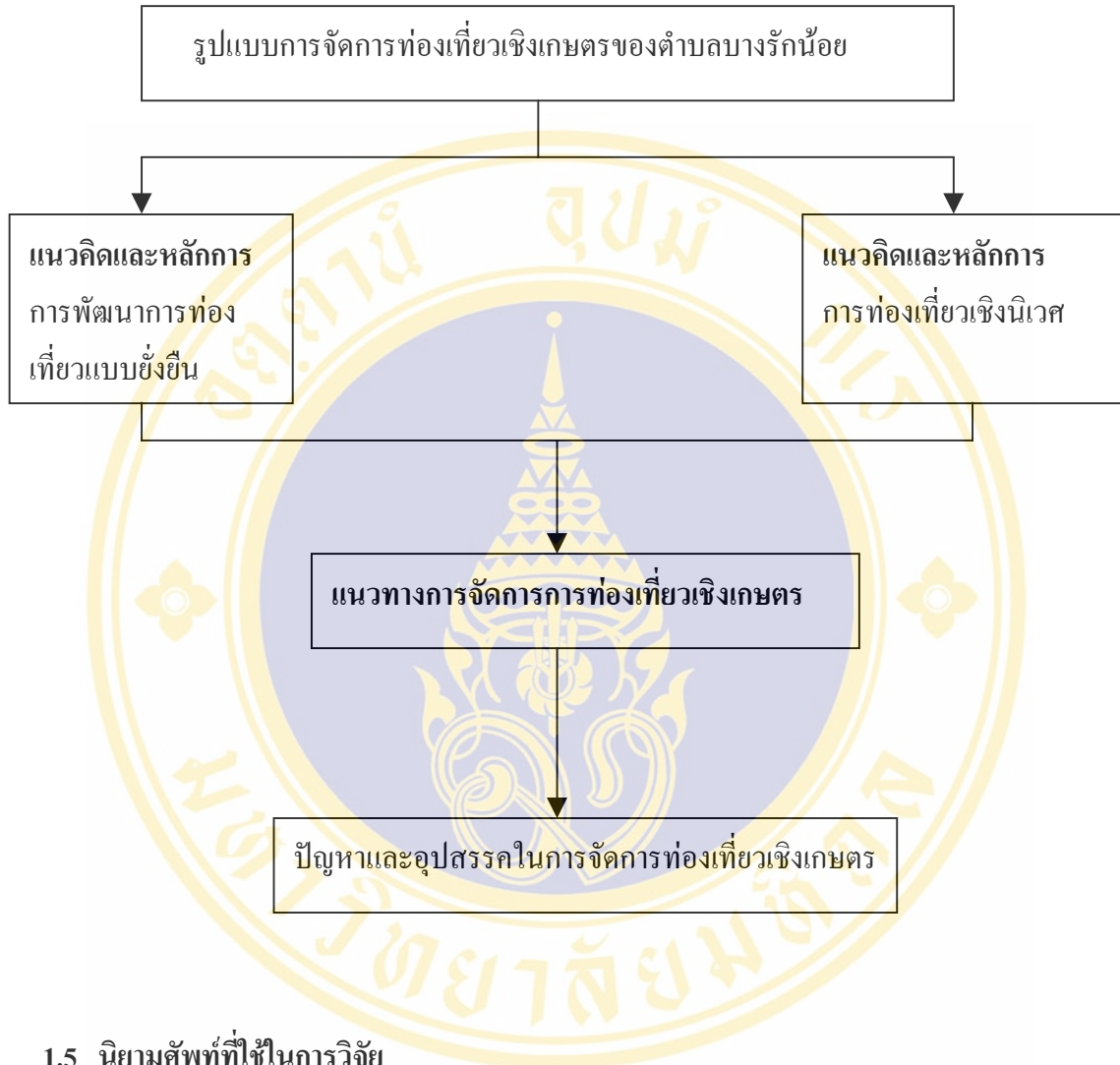
เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้คือ

- 1.2.1 ศึกษาบริบทและรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย
- 1.2.2 ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์และตีความ เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี กับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาวิจัยจึงมีขอบเขตความจำกัดตามกรอบของแนวคิดร่วมกันกับปัจจัยของแหล่งข้อมูลและพื้นที่

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจในการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของสถานที่กับผู้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่เป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะด้วยจุดมุ่งหมายใด ๆ ก็ตาม โดยจัดให้มีกิจกรรมสนับสนุนการบริการในหลายสาขามาผสมผสานกัน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างยาวนาน ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และเอกลักษณ์วัฒนธรรม

ของท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรกรรม มีการเดินทางไปเยือนเยี่ยมชมพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดประเภทของการบริการต่าง ๆ ไว้รองรับ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประสบการณ์และเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์พื้นที่และทรัพยากรในท้องถิ่นกิจกรรมการเกษตรให้มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง มีการจัดการในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรในท้องถิ่นและมีการจัดกิจกรรมโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง พื้นที่การเกษตรและสวนผลไม้ ในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบริบทกระบวนการ และแนวทางการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบางรักน้อย
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบางรักน้อย
3. ทำให้ได้แนวทางในการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แก่ชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาดำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการวิจัย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2.3 แนวทางและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 2.6 บริบทเมืองนนทบุรีในอดีตถึงปัจจุบัน
- 2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 : 6) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การท่องเที่ยวโดยผู้ท่องเที่ยวไม่มุ่งหวังที่จะได้รับผลตอบแทน แต่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนอารมณ์ เพื่อทำนุบำรุงสุขภาพ และเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น

จี วาย ซัด และคณะ (1989 : 4) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งเกี่ยวกับการจัดเตรียมที่พัก การหาอาหารและการให้ความบันเทิงแก่นักเดินทาง (traveler) ผู้ซึ่งมาเยี่ยมชมสถานที่ที่มีโชที่อาศัยถาวรหรือที่ทำงานประจำของเขา ทั้งนี้การเดินทางท่องเที่ยว (travel) ไม่ได้เป็นอุตสาหกรรม แต่เป็นการรวมตัวของธุรกิจอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบในระบบของการท่องเที่ยว

จุฬามาศ ไชยสร (2536 : 18) ได้สรุปว่า การท่องเที่ยวเป็นการสมัครใจเดินทางจากที่อยู่อาศัยของตน เพื่อไปเที่ยวชม ทักษศึกษา หรือร่วมกิจกรรม ณ สถานที่ต่าง ๆ โดยมีการกำหนดระยะเวลาไปกลับที่ค่อนข้างแน่นอน ซึ่งแม้ว่าจะไปเพื่อทำธุรกิจหรือหารายได้ด้วย น่าจะนับได้ว่าเป็นการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เพราะเหตุผลสนับสนุนที่ว่านักธุรกิจหรือผู้หารายได้ที่แวะเที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรม ณ สถานที่ท่องเที่ยวในขณะนั้น เขาย่อมที่จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวไปโดยปริยาย

จากการที่มีผู้ให้ความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจในการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เป็นเจ้าของสถานที่กับผู้ที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่เป็นการชั่วคราว ไม่ว่าด้วยจุดมุ่งหมายใด ๆ ก็ตาม โดยจัดให้มีกิจกรรมสนับสนุนการบริการในหลายสาขาสัมผัสกัน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม

2.1.2 พัฒนาการของการท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ในอดีตนั้นการเดินทางส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการเมือง การค้า ศาสนา การผจญภัย การค้นหาสมบัติหรือไปรักษาสุขภาพ และยังคงสืบต่อเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบัน ในสังคมตะวันตกการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน และเพื่อความเพลิดเพลินมีมาตั้งแต่ยุคจักรวรรดิโรมัน โดยพ่อค้าชั้นสูงและชนชั้นกลางที่มีฐานะมั่งคั่งจากการค้าขายภายในจักรวรรดิและกับดินแดนอื่น จัดเป็นกลุ่มที่มีเวลาหาความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียวในสมัยนั้น

ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 การส่งบุตรหลานไปท่องยุโรปเป็นเวลา 1 – 3 ปี หลังจบการศึกษาของคนชั้นสูง โดยเฉพาะชาวอังกฤษ (grand tour) เพื่อเพิ่มเติมประสบการณ์ชีวิตเริ่มถือเป็นการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง เพราะได้ไปคลุกคลีกับชีวิตคนในต่างประเทศต่าง ๆ ตลอดจนไปชื่นชมกับศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศเหล่านั้นด้วย (Leiper อ้างใน พิภูล สิทธิประเสริฐกุล, 2543 : 15) จนกระทั่งถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษ ที่ 19 ถือเป็นยุคเริ่มต้นของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง เนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิต ทำให้คนมีเวลาว่างมากขึ้นจากการแทนที่แรงงานคนด้วยเครื่องจักร ชนชั้นกลางมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น คนเหล่านั้นเมื่อมีรายได้เหลือและมีเวลาว่างจากการท่อง

เที่ยว ประกอบกับความตึงเครียดจากสภาพการทำงานช่วยให้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการพักผ่อนที่พึงประสงค์

โทมัส คูก (Thomas Cook) นักจัดรายการนำเที่ยวชาวอังกฤษ เป็นผู้ให้กำเนิดความคิดเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวจากการจัดการการเดินทางเป็นกลุ่ม (Group Tour) เป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1841 โดยการเช่าเหมารถไฟขบวนพิเศษแบบไป-กลับ (Round Trip) สำหรับผู้เดินทาง 540 คน นำเที่ยวจากเลสเตอร์ (Leicester) ไปยังเมืองลอบโบโร (Loughborough) มีบริการดนตรีและอาหารกลางวันในราคาหนึ่งชิลลิง ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก จากนั้นเขาก็ได้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างจริงจังทั้งภายในและต่างประเทศ ส่งผลให้ธุรกิจนำเที่ยวมีความก้าวหน้า มีผู้สนใจเข้ามาดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น และมีการพัฒนารูปแบบเพื่อตอบสนอง ความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย

การท่องเที่ยวในสังคมไทยแต่เดิมเป็นกิจกรรมของผู้มีฐานะร่ำรวยหรือของคนในวงสังคมชั้นสูงเท่านั้น และเริ่มขยายตัวลงสู่ชนชั้นกลางเมื่อเกิดการพัฒนาด้านคมนาคมในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงเวลาการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างแท้จริงในปี พ.ศ. 2503 เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) ขึ้น โดยมี พลโท เฉลิมชัย จารุวัตร เป็นผู้อำนวยการคนแรกขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2503 – 2519 (ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย : ททท. ในปี พ.ศ. 2522) (วรรณ วลัยวานิช, 2539 : 13 – 14) เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาทางด้านคมนาคมขนส่งทั้งทางเครื่องบิน และทางถนนโดยเฉพาะทางหลวงต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อเชื่อมต่อภาคต่าง ๆ ของประเทศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นกิจกรรมของทุกชนชั้น และขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

การที่ไทยยินยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของไทยเป็นอย่างมาก มีการก่อสร้างโรงแรม และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มมากขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยได้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในวงการของนักท่องเที่ยวว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม ตลอดจนมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม การท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถทำรายได้ให้กับประเทศสูงเป็นอันดับ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา (สมพุทธ ชูระเจน,

2540 : 92) บทบาทหน้าที่ของการท่องเที่ยวในการเป็นเครื่องมือสร้างรายได้ให้กับประเทศจึงเด่นชัดขึ้นเรื่อย ๆ การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงได้กระทำอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดนับแต่บัดนี้

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ อาจนำไปสู่ความเสื่อมโทรมและการเสื่อมสภาพของความเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งไม่ได้หมายความว่าทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงแบบแผนวัฒนธรรมตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนด้วย

2.1.3 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

การที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเลือกการท่องเที่ยวประเภทใดนั้น ขึ้นอยู่กับความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจ เพื่อสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

สมพุทธ ชูระเจน (2540 : 65) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจ สามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอาจมีสิ่งจูงใจหลายอย่าง หรือบางแห่งอาจมีสิ่งจูงใจเพียงอย่างเดียว สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวอาจแบ่งได้ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศ ชายทะเล น้ำตก ถ้ำ ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ
2. ทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ
3. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสาธารณะ สวนสนุก
4. เทศกาล เช่น งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานช้างจังหวัดสุรินทร์
5. กิจกรรมเฉพาะอย่าง
6. สิ่งดึงดูดใจทางจิตวิทยา เช่น การล่องแก่งที่ค่อนข้างเสี่ยงภัย การปีนเขา

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538 : 4 – 5) ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะเด่นของความน่าสนใจ และกิจกรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. ประเภทโบราณสถาน ได้แก่ พระราชวัง สิ่งก่อสร้าง อาคารที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ ปราสาท ป้อมปราการ นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึง อนุสาวรีย์ต่าง ๆ ด้วย
2. ประเภทศาสนสถาน ได้แก่ วัด โบสถ์ เจดีย์ ศูนย์กิจกรรมทางศาสนา
3. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ชายหาด ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ถ้ำ น้ำตก น้ำพุ น้ำพุร้อน ทะเลสาบ หนองบึง
4. ประเภทสถานเชิงรมย์ ได้แก่ โรงละครและการแสดง ร้านอาหารที่มีชื่อเสียง ร้านขายของในศูนย์การค้าต่าง ๆ
5. ประเภทอุตสาหกรรมและหัตถกรรม อาจเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ทำเครื่องเงิน จักรสาน ทอผ้า ทำร่ม ปั่นหม้อ ปั่นโอง
6. ประเภทศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์วิจัยหรือย่านที่มีการผลิตสินค้าประจำวัน ประเพณีประจำถิ่น
7. ประเภทอื่น ๆ ได้แก่ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สวนสนุก

นอกเหนือจากปัจจัยทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแล้ว ยังมีปัจจัยที่สำคัญที่มีผลให้เกิดการเพิ่ม-ลด ความต้องการทางการท่องเที่ยว คือ ลักษณะเฉพาะฤดูกาล ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะดึงดูดใจ ความยากลำบากในการคมนาคมและแม้แต่ความสามารถที่จะไปเที่ยวได้ของนักท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งจะสวยงามชวนดูหรือมีกิจกรรมน่าสนใจเฉพาะฤดูหนาวหรือฤดูร้อนเท่านั้น เช่น การไปดูดอกบัวตองบานก็จะไปได้เฉพาะช่วงเดือนพฤศจิกายนของแต่ละปีเท่านั้น เป็นต้น

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537 : 14 – 16) ได้กล่าวถึง ฤดูกาลการท่องเที่ยว อาจเกิดได้จากอิทธิพลของปัจจัยต่อไปนี้

1. ฤดูกาลจากลักษณะภูมิศาสตร์ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิประเทศมีอิทธิพลต่อความดึงดูดใจทางกายภาพ ปรากฏการณ์ และความเอื้อ หรือเป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง เช่น อากาศเย็นสบายหน้าหนาว พันธุ์ไม้ดอกไม้สวยงามต้นตาตื่นใจหรือฝนตกถนนลื่น ทางน้ำท่วมถนนขาด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการออกเดินทางของนักท่องเที่ยวจนเกิดเป็นฤดูกาลได้เช่นกัน

2. ฤดูกาลจากปฏิทินการศึกษาหรือวันหยุดงาน องค์กรประกอบสำคัญประการหนึ่งที่คนเดินทางมาท่องเที่ยว คือ การมีเวลาว่าง ดังนั้นจึงมักจะรอให้มีวันหยุด โดยเฉพาะวันหยุดพร้อม ๆ กัน ของสมาชิกในครอบครัว สำหรับนักเรียนนักศึกษาแล้วก็ ได้แก่ ช่วงปิดภาค ส่วนวันหยุดทำงานก็มักจะได้แก่วันหยุดสุดสัปดาห์ตามปกติ วันหยุดในเทศกาลวันตรุษสำคัญ และยังเมื่อวันหยุดเหล่านี้มาผนวกกับวันหยุดสุดสัปดาห์เข้าด้วยแล้ว คนก็ยิ่งออกเดินทางมากขึ้น

3. ฤดูกาลการจัดงานเทศกาลพิเศษประจำปี ในบางครั้งบางฤดูไม่เหมาะสมกับการเดินทางท่องเที่ยว แต่ก็มีสิ่งดึงดูดใจที่มีพลังเพียงพอที่จะลบล้างความไม่สะดวกในเรื่องของดินฟ้าอากาศ เช่น งานวันลำไย ช่วงฤดูฝน เทศกาลสงกรานต์ในช่วงเวลาอากาศร้อนจัด หรือช่วงที่มีปรากฏการณ์พิเศษ นอกจากนี้ในบางประเทศนั้นได้กำหนดให้มีวันหยุดอันยาวนานในช่วงเทศกาลสำคัญ ทำให้อุปสงค์ในการออกเดินทางท่องเที่ยวในช่วงนี้ก็จะเพิ่มมากขึ้นในช่วงดังกล่าวได้

ดังนั้น ในการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องหาทางแก้ปัญหาของอิทธิพลในเรื่องฤดูกาลทางการท่องเที่ยว ด้วยการสร้างปัจจัยต่าง ๆ เพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ในช่วงนอกฤดูกาล หรือตลอดทั้งปี

2.1.4 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจที่ให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม ซึ่งมีทั้งทรัพยากรเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและที่เกิดขึ้นเพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงตัวมนุษย์เองด้วย ฉะนั้นเมื่อการท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตมากขึ้นก็ย่อมมีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และกระจายการใช้ไปทั่วทุกหนแห่ง ผลกระทบจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2531 : 2 – 3) ได้จำแนกผลกระทบที่อาจพึงมีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็น 3 ประการ คือ

1. ผลกระทบต่อสภาพกายภาพของสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเกิดกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ การบุกรุกทำลาย และการกระทำให้เกิดความเสื่อมโทรมเสียหาย เป็นต้น

ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวจะทำให้เจ้าของท้องถิ่นหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเริ่มตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดในการบำรุงรักษา

2. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ กล่าวคือ เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรมเพราะหวังรายได้ที่ดีกว่า ทำให้มีปัญหาการโยกย้ายถิ่นฐานจากชนบท เข้ามาแออัดอยู่ในชุมชนเมืองแอ่งกันใช้สาธารณูปโภคสาธารณูปการ ทำให้เกิดปัญหาค่าครองชีพสูงตามมาในที่สุด

แต่ในอีกทางหนึ่ง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สามารถให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนได้ในระยะเวลาไม่ยาวนาน และทำรายได้เป็นผลกำไรค่อนข้างสูง เกิดธุรกิจต่อเนื่องหลายประการ ทำให้เป็นการกระจายรายได้และการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้องใช้แรงงานคนทุกระดับเป็นจำนวนมากในการให้บริการ

3. ผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของถิ่น เกิดความเข้าใจอันดี มิตรภาพและการแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรมตลอดจนกระตุ้นเตือนให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูผลงานทางศิลปวัฒนธรรมขึ้น ด้วยความภาคภูมิใจและความต้องการให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกทอดหนึ่ง

ส่วนผลกระทบที่ต้องพึงระวังและเตรียมการป้องกันแก้ไข คือ การเอาอย่างวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งจากนักท่องเที่ยว ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่มีลักษณะอ่อนไหวกว่าเสื่อมสลายไป เกิดค่านิยมเอาอย่างทางการบริโภค และวิถีการดำรงชีวิตอย่างสังคมเมือง ตลอดจนปัญหาสังคมอื่นๆ เกิดขึ้น เช่น การประพฤติปฏิบัติผิดศีลธรรมและจารีตประเพณีของสังคม หรือแม้กระทั่งทำผิดกฎหมายเพื่อหวังรายได้จากนักท่องเที่ยว

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นชัดเจนว่ามีใช้ เป็นแนวทางของ Ecotourism หรือ Soft-tourism (สร้อยดี อาสาสมัครพกิจ, 2540 : 42) แต่จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวประเภทนี้ เป็นการผสมผสานระหว่างการนำวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวชนบท รูปแบบของกิจกรรมและการประกอบอาชีพ

ทางการเกษตรที่มีความหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งทัศนียภาพของธรรมชาติอันสวยงามมาจัดให้มีระบบการบริหารจัดการโดยเกษตรกรหรือชุมชนเกษตร โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะและประสบการณ์และยึดหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของระบบนิเวศเป็นอนุรักษฐานการเกษตรให้คงอยู่ เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจ พร้อมกับการพัฒนาพื้นที่ทางเกษตรให้มีคุณภาพต่อไป

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 18 – 20) ได้ทำการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro – tourism) โดยกำหนดคำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้หลายวิธี เพื่อนำไปพิจารณาหาผลการศึกษาที่ชัดเจน ดังนี้

1. การให้คำนิยามโดยใช้หลักองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ แหล่งหรือสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว บริการ และนักท่องเที่ยว หมายถึง

“การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลักด้านการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว โดยมีบริการจัดไว้ให้รับรอง เพื่อสนองตอบมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้และเพลิดเพลิน โดยนักท่องเที่ยวมีความสามารถและยินดีจะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและใช้บริการนั้น”

2. การให้นิยามโดยใช้หลักการเชิงระบบ ที่ประกอบด้วยปัจจัยที่ใช้ (Input) กระบวนการ (Process) และผลได้ (Output) รวมทั้งผลข้างเคียง (Effect) หรือผลกระทบ (Impact) หมายถึง

“ การท่องเที่ยวที่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมเกษตรเป็นหลัก มีการบริหารและการจัดไว้เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้แก่เกษตรกร และมีการจัดการผลกระทบ”

3. การให้นิยามโดยหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ที่คำนึงถึงการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบบริหารและการจัดการที่ดี หมายถึง

“ การท่องเที่ยวที่กิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดการโดยใช้หลักการเชิงอนุรักษ์ โดยเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการคุณภาพ โดยมุ่งให้บังเกิดผล

ทางด้านส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร การพักผ่อน การศึกษาทางวัฒนธรรม และการรักษาสภาพแวดล้อม”

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาส (2541 : 17) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro – tourism) หมายถึง “การท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งพืชไร่พืชสวน ชาวเกษตรกรจะเป็นผู้นำหรืออาจจะมีบุคคลที่นำ แต่ว่ามีการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร รวมทั้งดำเนินงานในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และบางครั้งนักท่องเที่ยวเองเข้าไปร่วมช่วยเหลือเกษตรกร”

นำชัย ทนุผล (2540 : 2 – 5) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Agro – ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการเรียนรู้ และเข้าใจในธรรมชาติ วัฒนธรรมการเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง ซึ่งจะยึดหลักแห่งการเคารพ ซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศ และเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรกรรม มีการเดินทางไปเยือน เยี่ยมชมพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีการจัดประเภทของการบริการต่าง ๆ ไว้รองรับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประสบการณ์และเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์พื้นที่และทรัพยากรในท้องถิ่นกิจกรรมการเกษตรให้มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

2.2.2 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543 : 2 – 3) ได้จำแนกลักษณะของพื้นที่ทางการเกษตรกรรม ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้ดังนี้

1. รูปแบบการทำนา ที่ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมในการเตรียมดินและเก็บเกี่ยว เช่น ใช้ควาย โด่ ไถนา การเก็บเกี่ยวและนวดใช้แรงงานคน มีการประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การยกยอลอบจับปลา เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมแบบนี้สามารถพบเห็นได้บริเวณจังหวัดอุษาคเนย์ อ่างทอง

2. รูปแบบเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกพืชปลอดสารพิษ ร่วมกับไม้ผลและชุดบ่อเลี้ยงปลาหรือทำนาควบคู่กันไป สามารถทำผักสด ขายผลไม้ ปิ้งปลาหรือกุ้งขายให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเก็บผลไม้ด้วยตนเอง โดยจัดกรรมวิธีการเก็บที่หลากหลาย
3. รูปแบบสวนผลไม้ ไม้ผลที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ ได้แก่ มะม่วง ส้มโอ มังคุด ทูเรียน ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น ซึ่งสามารถจัดเทศกาลชิมผลไม้ของแต่ละจังหวัดได้ โดยให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเก็บผลไม้ด้วยตนเอง โดยจัดกรรมวิธีการเก็บที่หลากหลาย
4. รูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ สวนไม้ดอกไม้ประดับที่จังหวัดนครปฐม เชียงใหม่ เชียงราย และนครราชสีมา เป็นต้น
5. รูปแบบเกษตรเชิงอนุรักษ์ผสมกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา เช่น การทำเกษตรบนที่สูงในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน
6. รูปแบบศูนย์ศึกษาและศูนย์วิจัยทดลองของหน่วยราชการต่าง ๆ ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้
7. โครงการหลวงและโครงการพระราชดำริ เช่น โครงการหลวงคอยอินทนนท์ โครงการคอยอ่างขาง ซึ่งมีพันธุ์ไม้หลากหลายและสวนผักต่าง ๆ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้
8. รูปแบบชุมชนเกษตรกร เช่น ชุมชนประมง ชุมชนชาวเขา ซึ่งจะรวมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไปด้วย
9. รูปแบบสวนเกษตรหรือฟาร์มของเอกชน เช่น ไร่บีเอ็ม จังหวัดเพชรบูรณ์ ไร่บุญรอด จังหวัดเชียงราย ฟาร์มแม่สาและฟาร์มผีเสื้อแม่สา จังหวัดเชียงใหม่
10. รูปแบบตลาดการเกษตร เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดจันทลวดสดผลไม้ในเทศกาลต่าง ๆ

กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ปช : 2 – 5) ได้จัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ดังนี้

1. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร ดำเนินการในลักษณะรวมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน มีทั้งประเภทที่พักค้างในหมู่บ้านได้และประเภทระยะสั้น ไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีจุดเด่นโดยเฉพาะ (Highlight) เช่น หมู่บ้านทำนา หมู่บ้านเลี้ยงผึ้ง หมู่บ้านเกษตรยั่งยืน เป็นต้น นอกจากนี้ ก็มีกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจประกอบ

ด้วย ในหมู่บ้านท่องเที่ยวจะแบ่งเขตเพื่อให้เหมาะสมและง่ายต่อการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นส่วน ๆ ดังนี้

1.1 บริเวณที่เป็นจุดหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visiting center) เป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวจะแวะพักผ่อนก่อนเที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลานจอดรถที่นักท่องเที่ยวแวะรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม ที่จำหน่ายสินค้าแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร แปลงรวบรวมพันธุ์พืช เป็นต้น

1.2 ส่วนที่เป็นพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้าน เกษตรกรในหมู่บ้านจะได้รับคำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหรือร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายได้

2. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่ของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะเป็นสวนเกษตรที่มีความก้าวหน้าในการปลูกพืชเฉพาะอย่าง เช่น สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนเกษตรผสมผสาน สวนไม้ดอกต่าง ๆ สวนผักต่าง ๆ เป็นต้น

3. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ เป็นลักษณะของจุดท่องเที่ยวเกษตรที่มีการจัดงาน เทศกาลหรืองานมหกรรมทางการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น งานวันทุเรียนโลก งานวันลองกอง เทศกาลหมอนไหม หรือเป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรที่น่าสนใจเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ทุ่งดอกทานตะวันบาน ทุ่งดอกปทุมมา เป็นต้น

นอกจากนี้ ในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่ง จะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลาย ๆ กิจกรรม แล้วแต่สภาพของจุดท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ได้แก่

1. ประเภทการแสดงสินค้าหรือสาธิต
 - 1.1 แปลงสาธิตพันธุ์พืชสวยงามและหลากหลาย
 - 1.2 แปลงรวบรวมพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ
 - 1.3 การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร
 - 1.4 การแสดงประเพณีวัฒนธรรมด้านการเกษตรในอดีตที่ผ่านมา
 - 1.5 การแสดงอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องไม้และวิถีทางการเกษตรของไทยในอดีต

2. ประเภทให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น
 - 2.1 การเข้าชมสวนเกษตร โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลิตผลกินเองจากต้นในสวน หรือการซื้อผลิตผลโดยเลือกเก็บเองได้
 - 2.2 ทำกิจกรรมพืชน้ำระยะสั้นร่วมกับชาวบ้าน เช่น พายเรือ กรีดยาง ทอดแห
3. ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน เพื่อศึกษาและสัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยให้นักท่องเที่ยว ได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะดวก สะอาด
4. ประเภทการอบรมให้ความรู้การเกษตรแผนใหม่ และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน
 - 4.1 ฝึกหัดปฏิบัติเกี่ยวกับการทำการเกษตรสมัยใหม่ เช่น การปลูกและดูแลรักษาพืช การแปรรูปแบบและเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งอาจจะมีประกาศนียบัตรให้
 - 4.2 ฝึกหัดปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในหมู่บ้านชนบท เช่น ศึกษาแมลงที่เป็นประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การนวดแผนโบราณและการอบสมุนไพร
5. ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร
6. ประเภทให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร ในปัจจุบันนี้จะมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาเพื่อหาช่องทางในการทำธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร แล้วอาจจะเกิดแนวคิดในการทำธุรกิจโดยร่วมลงทุนกับเกษตรกร เช่น ร่วมกับเกษตรกรทำการผลิตเพื่อแปรรูป เพื่อส่งออกและจำหน่ายภายในประเทศหรือร่วมกันผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ

2.3 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นำชัย ทนุผล (2540 : 2 – 7) ได้กล่าวถึงหลักในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงนิเวศ ดังนี้

1. ต้องสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องมีจรรยาบรรณด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. กิจกรรมใด ๆ ต้องไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม

3. ให้ความสำคัญกับการคงไว้ซึ่งคุณค่าที่แท้จริงของทรัพยากรธรรมชาติ (ไม่ตัดแปลงธรรมชาติและวัฒนธรรม/อารยธรรม)
4. เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมบนพื้นที่
5. ต้องสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น
6. กิจกรรมต้องเน้นที่เป็นการศึกษา เรียนรู้ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ใช่เน้นการตื่นตาเร้าใจ
7. ต้องมีการวางแผน เตรียมการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ ดังนั้น กิจกรรมควรเน้นการเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง (Experience Based Management) มากกว่า Activity Based Management (ตกปลา ปั่นเขา ถ่าสัตว์) หรือ Benefit Based Management (ขายอย่างเดียว)

2.3.1 ขั้นตอนการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ

1. กำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการโดย
 - 1.1 ประเมินทรัพยากรที่สามารถใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวได้แก่
 - 1.1.1 สภาพทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรรม ฤดูกาลที่มี
 - 1.1.2 สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่
 - 1.1.3 ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ประเพณี ฤดูกาลที่มี
 - 1.1.4 ใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์บ้าง
 - 1.2 กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการ ได้แก่
 - 1.2.1 จะต้องพัฒนาหรือไม่ จะพัฒนาไปถึงระดับใด
 - 1.2.2 จะจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างไร ให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด
 - 1.2.3 ต้องการจะสื่ออะไรกับผู้มาเยือน
 - 1.2.4 มีจุดสนใจอะไรบ้างเป็นจุดขาย และจะจัดทำเส้นทางเดินอย่างไร
 - 1.3 วางแผนกิจกรรม และประเภทของการท่องเที่ยวที่จะจัดบนพื้นที่ ได้แก่
 - 1.3.1 ใครจะทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร
 - 1.3.2 จะฝึกอบรมชาวบ้านอย่างไร

1.3.3 จะจัดทำสื่อความหมายอะไรบ้าง เช่น นิทรรศการ รูปแบบ แผ่นผัง
เส้นทางเดิน แผ่นพับ โบปลิว คู่มือการเดินทางในหมู่บ้าน ป้ายสื่อความหมาย

1.3.4 จะใช้สถานที่ใดเป็นศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว

1.3.5 จะพัฒนาหัตถกรรม ของที่ระลึกอะไร

1.3.6 จะหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากที่ไหน

2. กำหนดโครงสร้างอัตราค่าบริการและเงินกองทุน

2.1 ค่ามัคคุเทศก์

2.2 อาหาร ที่พักแรม

2.3 การต้อนรับ การขนส่ง

2.4 การบรรยายสื่อความหมาย

3. ร่วมงานกับบริษัทนำเที่ยว ควรเลือกบริษัทนำเที่ยวประเภทมุ่งผลกำไร แต่พยายาม
จัดรูปแบบนำเที่ยวให้เกิดผลกระทบน้อย และจะบริจาคผลกำไรให้กับกิจกรรมอนุรักษ์ของท้องถิ่น

4. การร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้างเครือข่ายผู้รับประโยชน์ (Creating
Stakeholders) ซึ่งอาจเป็นลักษณะบุคคลหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร โดยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม
ร่วมในการตัดสินใจ อาจตั้งเป็นกลุ่มองค์กรบริหารของชาวบ้าน เพื่อกำหนด

4.1 กิจกรรมประเภทของการท่องเที่ยว

4.2 การบริการ อาหาร มัคคุเทศก์ การบริการต้อนรับ ให้ข้อมูล การแสดงโชว์
การจัดที่พักแรมแบบพักในบ้านของชาวบ้าน (Home Stay) การขายของที่ระลึก

4.3 มีความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของชุมชน

5. กำหนดแนวทางและวิธีการตรวจสอบและผลกระทบของการท่องเที่ยวบนพื้นที่

6. กำหนดระดับความสามารถของชุมชนอย่างเหมาะสม

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2542 : 27 – 29) ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
เที่ยวเกษตรสัญจร (Agrotourism) ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ เจ้าของสวน ผู้ประกอบการ
นำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. แนวทางบริหารจัดการเจ้าของสวน
 - 1.1 จัดเตรียมสถานที่นำชม ควรเป็นเส้นทางวงรอบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นจริง
 - 1.2 หากมีมุมสาธิตได้ ควรจัดเจ้าหน้าที่เตรียมการสาธิตให้ชม
 - 1.3 มีมีคฤเทศก์นำชมสวน สามารถอธิบายได้ดีเท่ากับหรือดีกว่าเจ้าของสวน (มีเกร็ดความรู้ มีการเปรียบเทียบ)
 - 1.4 จัดมุมสถานที่พักผ่อน จัดมุมบริการอาหารและเครื่องดื่ม (จำหน่าย อาจขอให้เพื่อนบ้านบริการแทน เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น) มุมจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าของที่ระลึกด้วย ทั้งของในสวนและของเพื่อนบ้านใกล้เคียง
 - 1.5 จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ทิ้งขยะ แยกเปียก / แห้ง
 - 1.6 มีบริการห้องสุขาที่สะอาด (อาจมีกล่องรับเงินบริการเพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล ได้รับผลประโยชน์)
2. แนวทางบริหารจัดการผู้ประกอบการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
 - 2.1 ต้องรอบรู้สถานที่ / สวนแห่งนั้นอย่างละเอียด เพื่อให้ข้อมูลในการตัดสินใจ และการเตรียมตัวแก่นักท่องเที่ยวได้
 - 2.2 รู้ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในการเที่ยวสวนเกษตร และถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจก่อนเดินทาง
 - 2.3 หลังจากนำชมแล้ว ควรหาเวลาให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสัก 15 – 20 นาที ระหว่างการเดินทางกลับ หรือเป็นการประเมินผลการชมสวนนั้น ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงได้
3. แนวทางการเตรียมตัวไปเกษตรสัญจรของนักท่องเที่ยว
 - 3.1 เป็นผู้ที่สนใจการทำสวนเกษตรแต่ละสาขาที่จะไปชม
 - 3.2 มีการเตรียมตัวเดินทาง และเตรียมอุปกรณ์ของใช้พร้อมตามที่ผู้จัดรายการแนะนำ
 - 3.3 หากมีความชอบถ่ายภาพเป็นที่ระลึกแล้ว ควรเตรียมกล้องและฟิล์มไปให้มากพอ เหลือใช้ดีกว่าไม่พอ
 - 3.4 ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะข้อห้ามของแต่ละสถานที่ เพราะต้นไม้และธรรมชาติรอบด้านนั้นมีความอ่อนไหวและเปราะบาง มีโอกาสติดเชื้อโรคจากผู้ที่ไปเยือนได้ ในทำนองเดียว

กันหากนักท่องเที่ยวบางคนมีภูมิแพ้ต่อยาฆ่าแมลงง่ายก็ต้องการระมัดระวังเช่นกัน ในช่วงที่เจ้าของสวนฉีดยาป้องกันแมลงและเชื้อราที่สามารถทำลายต้นไม้ได้

3.5 มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวที่ไปเยือนมีสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด และสวยงาม

2.3.2 องค์ประกอบหลักที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ทุกแหล่งท่องเที่ยวเกษตรจำเป็นจะต้องมีสิ่งที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวโดยทั่ว ๆ ไป มีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่

1.1 สิ่งดึงดูดใจที่เป็นทัศนียภาพ

1.2 สิ่งดึงดูดใจที่เป็นเพราะลักษณะพิเศษของทรัพยากรธรรมชาติของสถานที่นั้น ๆ หรือด้วยความเป็นตัวของมันเอง เช่น ความเป็นถ้ำ น้ำตก น้ำพุร้อน เกาะ ฯลฯ

1.3 สิ่งดึงดูดใจที่เป็นเรื่องของกิจกรรม เช่น เรื่องของการสาธิตการทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่เป็นการจำหน่ายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น หากแหล่งท่องเที่ยวเกษตรใดมีลักษณะครบทั้ง 3 ประเภทแล้ว ย่อมจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกษตรนั้น ๆ มีโอกาสประสบความสำเร็จในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวเกษตรแหล่งใหม่ได้

2. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Facility) รวมถึงความปลอดภัย (Security) ด้วย จะต้องจัดหาให้มีขึ้น เช่น ถ้าเป็นสถานที่ที่ง่ายต่อการเกิดอันตรายจะต้องมีระบบหรือป้ายเตือนภัย ควรจะมีที่พักหรือไม้ และขาดควรเป็นอย่างไร เป็นต้น

3. การสื่อความหมายต่าง ๆ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการท่องเที่ยวเกษตร เพราะการท่องเที่ยวเกษตรเรามุ่งเน้นเพื่อการเรียนรู้ ดังนั้น หากไม่มีการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ย่อมทำให้เป็นการยากต่อการที่จะสร้างหรือทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวเกษตรที่มุ่งเน้นการทำกิจกรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้มีการสื่อความหมายด้วย(กรมส่งเสริมการเกษตร, 2543 :29 – 30)

2.3.3 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเกษตร

การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวเกษตรอย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยว ระบบการท่องเที่ยวเกษตรที่สำคัญ พอจำแนกได้เป็น 3 ระบบ ดังนี้ คือ

1. **ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร** ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางการเกษตร ส่วนใหญ่จะหมายถึง สภาพทางกายภาพของทรัพยากรทางการเกษตร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นตลอดจนวัฒนธรรมทางการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของชุมชนและท้องถิ่นนั้น ๆ

2. **การบริหารการท่องเที่ยวเกษตร** ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางการเกษตรของพื้นที่นั้น ๆ

3. **การตลาดท่องเที่ยวเกษตร** เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ

2.3.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

เส้นทางเที่ยวชมในแหล่งท่องเที่ยว

ในการกำหนดเส้นทางเที่ยวชมเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเพราะเป็นผู้รู้สภาพพื้นที่ทั้งหมด หรืออาจขอคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น ลักษณะของเส้นทางเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว

1. การจัดทำทางเดินในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีจุดประสงค์เพื่อนำนักท่องเที่ยวจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งที่มีความน่าสนใจ มีความงามเป็นพิเศษหรือเป็นบริเวณที่มีกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งลักษณะของเส้นทางควรเป็นลักษณะที่ครอบคลุมพื้นที่ที่น่าสนใจโดยรอบได้ทั้งหมด

เช่น บริเวณสวนส้มที่มีการจัดการพื้นที่ในลักษณะร่องสวน และมีคันดินขนาดใหญ่ ซึ่งอาจนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการทำเส้นทางเดิมชมได้

2. ความกว้างของทางเท้ามีความกว้างอย่างน้อย คือ 0.06 เมตร แต่ความกว้างอาจแตกต่างกันได้ แล้วแต่ลักษณะของการใช้งานและปริมาณของผู้ใช้บริการ ควรจัดเส้นทางเดินให้เดินผ่านได้ร่มเงามากที่สุด ควรมีการทำความสะอาดบริเวณพื้นที่ที่จัดให้นักท่องเที่ยว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การลื่นไถล เป็นต้น

3. วัสดุที่ใช้ปูทางเดินเที่ยวชมในพื้นที่ทางการเกษตรมีหลายชนิด สามารถใช้ได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ ตัวอย่างของการใช้วัสดุปูพื้นทางเดินแบบต่าง ๆ ได้แก่

- ทางเดินดินอันแน่น สามารถทำได้ง่าย ควรเลือกบริเวณที่มีความแข็ง แต่อาจมีปัญหาในหน้าฝนเหมาะสำหรับทำทางเดินบริเวณคันดินเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินชมภายในสวน

- ทางเดินดินซีเมนต์ โดยทำการผสมซีเมนต์ลงไปเพื่อความแข็งแรงในกรณีที่ต้องการให้ดินมีความแข็งตัวมากขึ้น เหมาะสมสำหรับจัดทำบริเวณที่เป็นจุดแสดงกิจกรรมการเกษตรหรือเส้นทางที่จัดให้มียานพาหนะในการเที่ยวชม

- การนำอิฐ หินมาปูบนพื้น อาจทำให้โครงสร้าง ก.ส.ล. หรือปูไปบนพื้นที่ทำการปรับระดับดินแล้ว และต้องมีระยะห่างที่พอเหมาะกับการก้าวเดินแต่ละก้าว

- ทางเดินปูแผ่นไม้ อาจมีความจำเป็นในบางพื้นที่ ที่อาจมีน้ำท่วมถึงเป็นระยะหรือเป็นที่ร่มต่ำ มีน้ำขังแฉะและตลอดเวลา หรือบริเวณที่อาจได้รับความกระทบกระเทือนกับระบบธรรมชาติ ถ้ามีการก่อสร้างใด ๆ เกิดขึ้น

- คอนกรีต ใช้ในพื้นที่ค่อนข้างรับน้ำหนักมาก มีความแข็งแรงและคงทน

4. สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันบนใด เป็นสะพานหรือบริเวณทางเดินที่อาจเกิดอันตรายจึงต้องมีการจัดทำราวเกาะเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการเดิน และยังเป็นแนวทางแสดง

ขอบเขตทางเดินได้อีก วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่สะดวกที่สุด ได้แก่ ไม้ ไม้ไผ่ หวาย โดยมีระดับความสูงระดับเอว หรือประมาณ 0.08 เมตร

ดังนั้น ลักษณะการจัดเส้นทางที่วอชมแหล่งท่องเที่ยว จึงมีความแตกต่างกันตามลักษณะของพื้นที่ และรูปทรงของต้นไม้แต่ละชนิด ซึ่งควรคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัย และความสะดวกเป็นสำคัญ

การจัดบริเวณที่พักนักท่องเที่ยว ควรมีลักษณะดังนี้

สถานที่ที่ใช้เป็นบริเวณที่นั่งพักผ่อน ควรใช้บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือภายในบริเวณพื้นที่ทางการเกษตรที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยวชม

1. บริเวณที่พักผ่อน – นั่งเล่น ในพื้นที่ทางการเกษตร เช่น การจัดพื้นที่ที่เป็นร่องสวน หรือมีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน เป็นต้น ควรจัดหาเรือพายให้นักท่องเที่ยวได้ชมภายในสวน หรือชมวิถีชีวิตสองฝั่งคลองโดยผู้นำชมทำหน้าที่บริการพายเรือ และนำชมพื้นที่รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์ในการรักษาความปลอดภัย เพราะมีความลึกประมาณ 1.00 เมตร (ระบบนิเวศน์ไม้ผล) จึงไม่เป็นอันตราย

2. ศาลาที่พัก เป็นอาคารโล่งที่มีจุดประสงค์สำหรับนักท่องเที่ยวนั่งพักคอย หรือเป็นที่ฟังคำบรรยาย เป็นที่พักร่ม หลบแสงแดด หลบฝน ซึ่งการจัดทำศาลานั่งพักผ่อน มีคนนั่งได้เป็นกลุ่มเล็ก 5 – 7 คน มีขนาดโดยประมาณ 3.00 x 3.00 เมตร

3. การจัดบริเวณพักผ่อน – นั่งเล่น ควรนำเอาวัสดุท้องถิ่นมาใช้ให้มากประกอบด้วย เก้าอี้มานั่ง ศาลาชมวิว การใช้เฟอร์นิเจอร์ที่ทำมาจากวัสดุท้องถิ่น ที่มีรูปร่างภายนอกเป็นธรรมชาติที่สุด เช่น ไม้ไผ่ หวาย ไม้ เป็นต้น การใช้วัสดุควรมีการอาบน้ำยารักษาเนื้อไม้ หรือยากำจัดปลวกหรือแมลงที่กัดกินเนื้อไม้ การจัดที่นั่งควรมีลักษณะที่นั่งสบาย ในการสนทนาและอยู่ในระดับที่พอเหมาะไม่ควรให้มีลักษณะที่นั่งชันเข้ามาเกินไปเพราะจะทำให้ผู้นั่งไม่สบาย

เทคนิคการนำชม

แนวทางการคัดเลือกผู้ที่ทำหน้าที่นำชมควรจะต้องเป็นบุคคลที่อัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส สามารถเข้ากับบุคคลทั่วไปได้ง่าย และควรมีการแต่งกายที่สุภาพมีบุคลิกที่น่าไว้วางใจ และเป็นที่น่าเชื่อถือ รวมทั้งควรมีการจัดฝึกอบรมแก่ผู้นำชม ดังนั้นเจ้าหน้าที่นำชมแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้ความสามารถดังนี้

1. ต้องรอบรู้พื้นที่ที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้ข้อมูลการตัดสินใจและเตรียมตัวแก่นักท่องเที่ยวได้เช่น สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะสวนทุเรียนที่มีคุณภาพ คำแนะนำในการเพาะปลูก เป็นต้น
2. ต้องเป็นผู้ชี้แนะวิธีการสังเกตเรียนรู้พืชสัตว์และวิถีชีวิตขององค์ประกอบของธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งมีการแสดง/สาธิตให้ชม เช่น ลักษณะของการจัดพื้นที่ปลูกสวนทุเรียนในภาคต่าง ๆ ที่มีลักษณะการจัดพื้นที่ต่างกันเหตุผลประกอบ ลักษณะการคัดเลือกทุเรียน เป็นต้น
3. ต้องรู้ข้อปฏิบัติและข้อห้าม สำหรับการเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ช่วยลดผลกระทบได้
4. ภายหลังกการนำชม เจ้าหน้าที่นำชมควรมีเวลาให้นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นประมาณ 5 – 10 นาที เพื่อประเมินผลการจัดการในแหล่งท่องเที่ยว แนะนำไปปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ควรมีการจดบันทึกลักษณะการเดินทาง ช่วงเวลาการเดินทางและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาแต่ละครั้ง เพื่อจัดทำเป็นสถิติและเป็นข้อควรพิจารณาในการจัดพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

ปัจจุบันการบริการนำชมแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำหรับการจัดการท่องเที่ยวซึ่งผู้นำชมจะให้ประโยชน์ทั้งกับนักท่องเที่ยวและการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวไม่เป็นอันตรายต่อสภาพพื้นที่ ดังนั้นผู้นำชมควรมีการเตรียมการนำชม

การจัดพื้นที่ให้เข้าชมและร่วมกิจกรรมทางการเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชม ชิมและซื้อผลิตภัณฑ์รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตร นักท่องเที่ยวจึงมีความคาดหวังที่จะให้ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวจัดพื้นที่ทางการเกษตรให้เข้าชมได้จริง ดังนั้น ลักษณะของกิจกรรมที่ควรจัดทำให้มีในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

1. การจัดกิจกรรมที่ใช้เวลาระยะสั้น ๆ และผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมหรือนักท่องเที่ยวเป็นผู้เตรียมมาเอง ได้แก่

1.1 การเข้าชมสวนเกษตร โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตกินเองจากต้นในสวนหรือการซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บเองได้ และมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเลือกผลผลิตที่ถูกต้องวิธีเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย

1.2 ทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้นร่วมกับชาวบ้าน เช่น การแปรรูปผลผลิต เป็นต้น

2. การจัดให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน หรือพื้นที่ทางการเกษตร (Farm Stay) เพื่อศึกษาและสัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยให้ชุมชนเป็นผู้บริการเรื่องอาหารที่พัก การนำชมพื้นที่ และเน้นบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด และสะอาด

2.3.5 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในต่างประเทศ

ผลการศึกษการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในต่างประเทศในเบื้องต้น พบดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 : 2-34 – 2-38)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในมาเลเซีย

Malaysia สวนเกษตร (Agriculture Park)

- เป็นสวนเกษตรแห่งแรกในโลก กระทรวงเกษตรก่อตั้งปี 1986 มีเนื้อที่ 1,295 เฮกเตอร์ จัดตั้งไว้สำหรับแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับการพัฒนาและความก้าวหน้าทางเกษตรของประเทศ

และยังเป็นแหล่งทำการค้นคว้าทางการเกษตร เช่น การทำนา, การเลี้ยงสัตว์, การเพาะพันธุ์ปลาที่หายาก สวนเกษตรนี้ยังเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศ

- ความสวยงามของสวนเกษตรแห่งนี้ ทำให้กระทรวงเกษตรเปิดสวนนี้สู่สาธารณชน เพื่อให้เข้าร่วมชมมรดกทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ การพัฒนาสวนเกษตรจะเป็นไปตามแนวคิดผสมผสานการทำเกษตรกรรมและการปลูกป่า และภายในช่วงเวลาที่กำหนดแหล่งท่องเที่ยวภายในสวนเกษตรจะถูกพัฒนาไปตามแผนแม่บทของสวนเกษตร

การให้บริการ

- รถประจำทาง
- รถจักรยานเช่า
- จักรเย็บผ้า
- ม้าเทียบเคียง
- เคนป่า
- ร้านอาหาร
- ที่พัก

สวนพฤกษศาสตร์ (Arboretum)

ชำระเงินเสียบัตรและเข้าชมสวนกล้วยไม้และผลไม้ ผลไม้ที่ Bukit Cahaya Seris Alam จะเก็บเกี่ยวได้ปี 2000 แต่สวนกล้วยไม้ก็ได้รับการดูแลอย่างดีในตอนนี้ให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม มีเนื้อที่ 40 เฮกเตอร์ เพื่อปลูกผลไม้ท้องถิ่น, ฤดูผลไม้ นักท่องเที่ยวจะเห็นผลไม้ที่กำลังโตและบางส่วนก็สุกบนต้น

สวนป่าเกษตร (Agroforestry)

- Agroforestry มีหน้าที่สำคัญในการผลิตท่อนซุง ผลไม้ สมุนไพร และบริการ สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ Agroforestry คือ การอนุรักษ์หน้าดินที่จะไม่ทำให้เกิดดินซำรุดช่วยในการเจริญเติบโตของต้นไม้

- การพัฒนาการเกษตร และการปลูกป่าอย่างยั่งยืน ขึ้นอยู่กับการพัฒนาอย่างถูกต้องทางเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางการเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอเมริกา

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอเมริกามีมากตามทุ่งหญ้าแพรรีและแถบ West coast เช่น เมือง Denver รัฐ Colorado Colorado เป็นรัฐอันดับที่ 38 ของอเมริกามีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 6,800 ฟุต ถือได้ว่าเป็นรัฐที่สูงที่สุดในอเมริกา มีเทือกเขาร็อกกีพาดผ่าน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การขี่ม้า ชมวิว แม่น้ำโคโลราโด มีบริการทัวร์ของท้องถิ่นนำเที่ยว โดยรถม้า ชมฟาร์มม้า บริเวณแกรนด์คันทรีของแกรนด์จังก์ชัน เป็นแหล่งกิจกรรมที่สำคัญของรัฐ มีสวนผลไม้หลากหลาย เช่น พีช แอปเปิ้ล องุ่น ลูกแพร์ แอปปริคอต ทั้งนี้เนื่องจากมีอุณหภูมิเป็นจำนวนมาก จึงเกิดอุตสาหกรรมไวน์ในครัวเรือนอยู่ทั่วไป รัฐนี้มีแหล่งผลิตไวน์ที่สำคัญอยู่ 14 แห่ง มีการเปิดเข้าชมและชิมไวน์ หากชิมแล้วชอบก็จะมีร้านขายให้เลือกตามชนิด ซึ่งมีหลากหลายชนิดและการผลิตไวน์ของรัฐนี้จะเป็นการผลิตแบบครบวงจร ตั้งแต่ปลูกองุ่นนำมาทำความสะอาด หมักกลั่น เก็บบ่มจนถึงจัดส่งขาย

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแถบออสเตรเลีย

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในออสเตรเลียจะกระจายอยู่ในแถบออสเตรเลียตะวันตก เช่น เมืองมาร์กาเร็ต ริเวอร์ ซึ่งจะมีชื่อเสียงมากในเรื่องกีฬาทางน้ำ และฟาร์มโคนม เมืองนี้ยังเป็นแหล่งผลิตไวน์ที่ขึ้นชื่อ มีโรงงานผลิตไวน์มากถึง 30 กว่าแห่ง Leeuwin Estate เป็นแหล่งผลิตไวน์ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง นอกจากจะเป็นโรงงานผลิตไวน์ยังเปิดเป็นร้านอาหารพื้นเมืองและมีไวน์ให้ลองชิม และแสดงการผลิตไวน์ในกระบวนการต่าง ๆ เมืองมาร์กาเร็ต ริเวอร์นี้จะมีฟาร์มสเตย์ (farm stay) หลายแห่งในราคาไม่แพง เช่น Berry Farm มีกิจกรรมการเก็บลูกสตอเบอรี่ ลูกราสเบอรี่ บลูเบอรี่ บอยเซนเบอรี่ และผลิตภัณฑ์จาก Berry หลากหลายชนิดจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ Home made เช่น ไอศกรีม แยม ซึ่งจะมีช่วงระยะเวลาต่าง ๆ กัน ออกผลผลิตเป็นวัฏจักร ฟาร์มนี้จะเปิดทุกวันตั้งแต่ 10.00 น. ถึง 16.30 น.

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเยอรมันนี

ประเทศเยอรมันนี เป็นประเทศที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบ Agrotourism โดยมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมเก่าแก่ในชนบท และมีการจัดกิจกรรมต่าง เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาชมเกิดการเข้าพักแรมในบ้าน หรือฟาร์มของชุมชนท้องถิ่น ทำให้ได้สัมผัสกับชีวิตที่เรียบง่ายเป็นธรรมชาติ มีการเรียนรู้ในวัฒนธรรม การดูแลกิจการโคนม เป็นการพักผ่อนเกิดความสุขและได้มีการขยายตัวมากขึ้น มีการสร้างเครือข่ายข้อมูลข่าวสารของชุมชนร่วมกัน อีกทั้งภาครัฐได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภทนี้อย่างจริงจัง เช่น การยกเว้นภาษีให้ชาวไร่ ชาวนา ที่ต้องการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ในปัจจุบันที่นานาชาติให้ความสำคัญเพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและนานาชาติ ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) โดยให้ความสำคัญแก่การให้การศึกษาหรือการเรียนรู้ หรือมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์มากกว่าการจัดการลดหรือปราศจากผลกระทบที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว

2.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นิยามของคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) มีผู้ให้ความหมายไว้มาก (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ,2540 : 2-17 – 2-31) เช่น

ราฟ บุกเลย์ (Raff Buckley) แห่ง International Centre of Ecotourism Research of Griffith University ประเทศออสเตรเลีย นิยามที่ว่า คือ การท่องเที่ยวที่จัดการดูแลอย่างยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและ/หรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

เบน โบเออร์ (Ben Boer) แห่ง Australia Centre for Environmental Law of University of Sydney นิยามที่ว่า คือ การท่องเที่ยวบนพื้นฐานของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความของสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติและได้ถูกวางแผนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา

คาสตาส คริสต์ (Castas Christ) แห่ง Ecotourism Society แห่งสหรัฐอเมริกาว่า คือ การท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบซึ่งจะช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่น

ยูดี นิรันดร์ตระกูล (2538 : 51) กล่าวว่า “แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดจากแนวโน้ม 2 ประการ มาบรรจบกัน คือ แนวโน้มเกี่ยวกับการที่ประเทศกำลังพัฒนาพยายามผสมผสานเรื่องการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ และแนวโน้มเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยวแบบเข้าไปมีส่วนร่วม และสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง”

อนุชา เล็กสกุลดิถ (2540 : 7) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้จิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ใช้คำจำกัดความที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยึดเป็นหลักการ ว่า “ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”

2.4.2 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากความเข้าใจในแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ที่ไม่ตรงกันทำให้หลายฝ่ายได้รวมการท่องเที่ยวเกือบทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (ทั้งทางธรรมชาติและ

สังคม) เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ทั้งหมด แต่ข้อเท็จจริงแล้วไม่อาจรวมแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดได้ การท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural Tourism) การท่องเที่ยวผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวในเขตเกษตรกรรม (Agro – Tourism) การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (Cultural Tourism and Historical Tourism) อาจไม่ใช่ Ecotourism ทั้งหมด การเลือกใช้ชื่อรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต่างกัน จึงต้องมีการจัดการที่ต่างกัน เช่น รูปแบบการท่องเที่ยว Ecotourism จึงต้องมีการจัดการแบบ Ecotourism (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540ข : 10)

Dowling (1995) ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism) พอสรุปได้ 5 ประการ คือ

1. เป็นแหล่งธรรมชาติ (Nature-based) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งเน้นลักษณะสำคัญทางชีวภาพ กายภาพ และวัฒนธรรม กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งอาจจะรวมถึงส่วนของวัฒนธรรมในแหล่งชาตินั้นด้วย

2. มีความยั่งยืนทางนิเวศน์ (Ecologically Sustainable) รูปแบบการท่องเที่ยวควรจะเอื้ออำนวยให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม คือ เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

3. ให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Environmentally Education) การให้ความรู้ทางธรรมชาติในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์นั้นเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์แตกต่างจากการท่องเที่ยวธรรมชาติรูปแบบอื่น ๆ การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์นั้นมีความสนุกและมีความหมาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์นั้นจะดึงคนที่อยากสัมผัสกับธรรมชาติมาเพื่อที่จะพัฒนาความรู้ ความตระหนัก และสำนึกคุณค่าของธรรมชาติแล้วสามารถที่จะเข้าไปชักนำไปสู่การกระทำที่มีผลดีต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์ ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ชุมชน และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

4. ก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่คนท้องถิ่น (Locally Beneficial) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเกิดประโยชน์ให้แก่คนท้องถิ่นมากที่สุด กล่าวคือทำให้เกิดการจ้างงาน การใช้วัสดุที่หาได้จาก

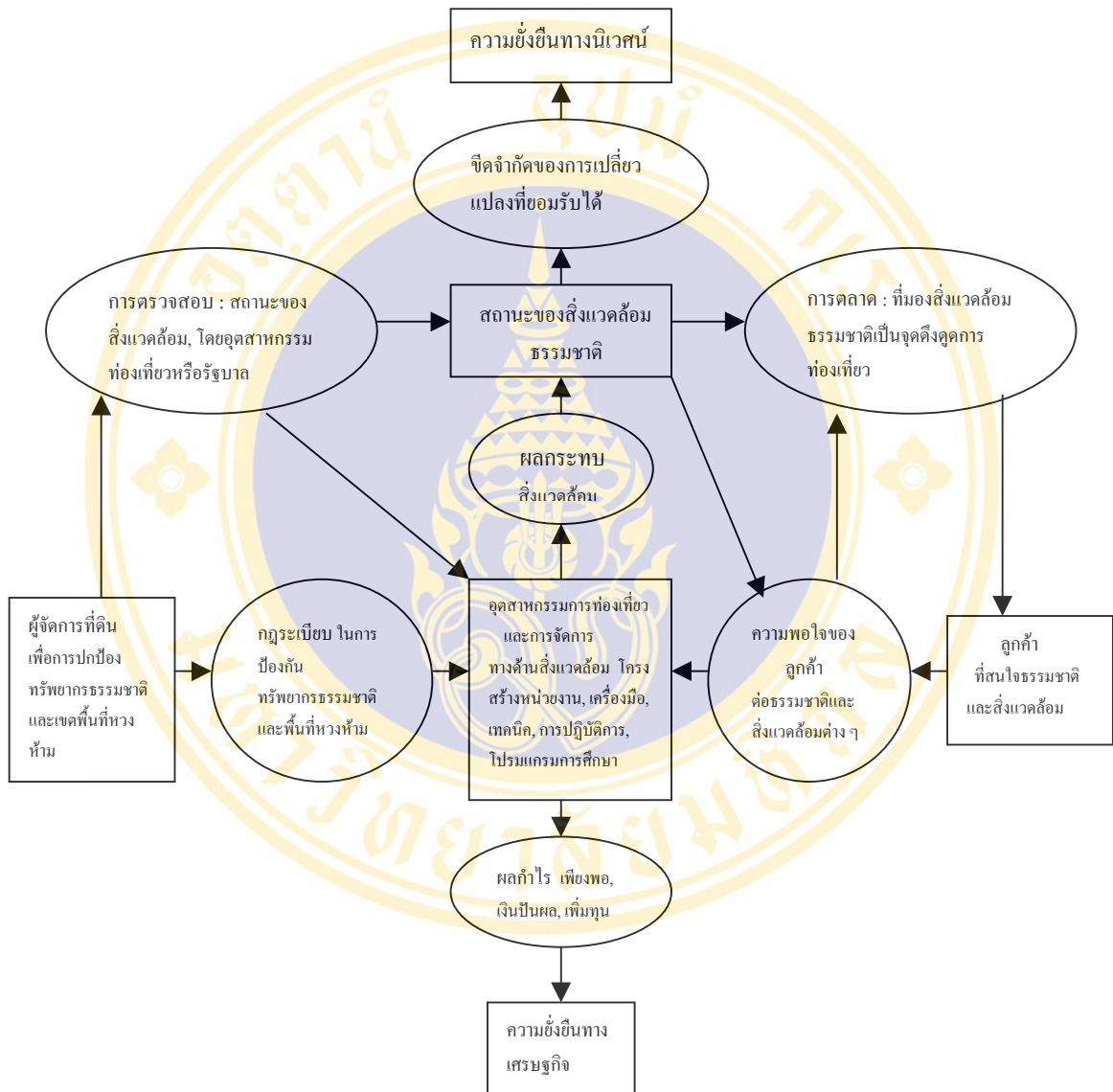
ท้องถิ่น กิจกรรมที่คนท้องถิ่นเป็นเจ้าของ นอกจากนั้นคนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งควรมีการนำมาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) ความพอใจของนักท่องเที่ยวในการมาหาประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่รอดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังต้องรวมถึงการมีเสถียรภาพของการเมืองเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

จากแผนภาพจะเห็นว่าความยั่งยืนทางนิเวศน์ (ecological sustainability) และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (ecological sustainability) มีสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นตัวเชื่อม กล่าวคือ การท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเป็นจุดขายในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงการตลาดและต้องพยายามทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจ จึงจะทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวอยู่ได้นั้น หมายถึง มีผลกำไรเพียงพอในระดับหนึ่ง สุดท้ายก็คือส่งผลทำให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจนั่นเอง ในขณะที่ความยั่งยืนทางระบบนิเวศน์ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะถ้าระบบนิเวศน์เสื่อมโทรมลง การท่องเที่ยวก็อยู่ไม่ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงมีการตรวจสอบสถานะของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา โดยการจัดการและออกกฎระเบียบในการป้องกันเขตหวงห้ามและแหล่งทรัพยากร หรือไม่ให้การท่องเที่ยวนั้นเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากเกินไป จนเกินขีดจำกัดการเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ (limit of acceptable change) โดยมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว จึงขึ้นอยู่กับ การให้ความสำคัญของการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ความตระหนักในความผิชอบร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย มิใช่เพียงเพื่อผลทางเศรษฐกิจเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่เป็นคุณภาพชีวิตของทุก ๆ คนในปัจจุบัน และชนรุ่นหลังสืบไปในอนาคต

Buckley (1994) ยังได้แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนิเวศวิทยา (ecology) โดยแสดงแผนภาพดังนี้

แสดงความสัมพันธ์ของความยั่งยืนทางนิเวศน์และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ
 ที่มา : Buckley , R.C. (1995)

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สองสามทศวรรษก่อนที่ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทั้ง 179 ประเทศจัดกลุ่มว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ที่เรียกว่า Earth Summit หรือ Rio Summit เมื่อเดือนมิถุนายน 2535 และประกาศแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น ประเทศต่างๆ ที่ประกอบอุตสาหกรรม รวมทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ต่างมุ่งพัฒนาให้ได้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจ มุ่งหาเงินตรารายได้จากต่างประเทศเข้าสู่ประเทศให้มียอดรายได้ในอันดับสูงสุด เป็นการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) โดยใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างฟุ่มเฟือย มุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นผลให้สภาพแวดล้อมโดยรวมเป็นมลพิษสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยย่อมได้รับผลกระทบรวมอยู่ด้วย (รำไพพรรณ แสงสุริยะ, 2543 : 7)

เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงได้รับความนิยมและแพร่หลายค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในระยะ 5 – 6 ปีมานี้ ในการประชุม Globe' 90 ณ.ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย (สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2538)

2.5.1 ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2536 : 5 – 6) ได้ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนา คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง ซึ่งภายใต้เนื้อหาสาระที่สำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลไกหรือกระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน และการดำเนินงานดังกล่าวควรจะต้องให้ผลได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นกระบวนการระยะยาวและน่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

ประการแรก การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและควมมีเหตุมีผลของระบบกลไก ซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธีของสังคม

ประการที่สอง การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม นั่นคือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ และความมั่นคงทางสังคมที่สงบสุข และสามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

ประการที่สาม การพัฒนา ควรหมายถึง ความเป็นธรรมอีกด้วย คือสมาชิกทุกคนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลตอบแทนจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามควร

วราพร ศรีสุพรรณ (2534 : 52) ให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนว่า “เป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยาวนาน โดยไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ความขาดแคลนหรือเกิดภาวะมลพิษ ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Sustainable Development”

วรรณภา วงษ์วานิช (2539 : 75) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยที่มีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวแบบนี้จะมีความหมายรวมถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างยาวนาน และไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้

2.5.2 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าว ทำให้เกิดทางเลือกในการท่องเที่ยว (Alternative Tourism) เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยมหรือแบบทั่วไป (Conventional Tourism) ซึ่งมีการนำเสนอในหลายรูปแบบ (Form)

รําไพพรรณ แก้วสุริยะ (ม.ป.ป. : 18 – 22) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่นิยมจัดกันในประเทศไทย ได้แก่

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล เช่น เดินชมธรรมชาติป่าบนเกาะ ป่าชายหาด ป่าชายเลน การดำน้ำดูปะการัง

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Travel) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศิลาธรรมชาติของหินประเภทต่าง ๆ และซากบรรพชีวินหรือฟอสซิล

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ เพื่อชื่นชมความงามความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร

2) รูปแบบของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) มีการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมไว้หลายประเภท ได้แก่

2.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวท้องถิ่นนั้น ๆ ได้จัดขึ้น ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจ ต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ งานประเพณีในราชสำนัก (ประเพณีหลวง) และประเพณีพื้นบ้าน อาทิ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง

2.2 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้มีความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น ได้แก่ การจัดรายการเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์ต่าง ๆ อาทิ ทัวร์เส้นทางศิลปะขอม ตามรอยพ่อขุนเม็งราย เที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น

2.3 การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ การท่องเที่ยวหมู่บ้านช้าง / ปางช้าง หมู่บ้านทอผ้า หมู่บ้านทำเครื่องเงิน หมู่บ้านทำร่ม หมู่บ้านจักรสาน หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

3) รูปแบบของการท่องเที่ยวผสมผสาน มีทั้งการผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวแบบผจญภัย กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเมื่อผสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เรียกว่า Eco Adventure Travel เมื่อผสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเรียกว่า Eco Cultural Travel ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

นุชนารถ รัตนสูงศักดิ์ (2541 : 6) ได้อธิบายถึงรูปแบบการท่องเที่ยวในชนบทของไทย ซึ่งมีลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่ทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น สามารถเลือกมาใช้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural tourism) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจในสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาน้อยที่สุด หรือไม่มีผลกระทบเลย

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในการปกป้องรักษาโครงสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสังคม และรูปแบบวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวบ้าน (Village – based tourism) เป็นการท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับคนท้องถิ่น เพื่อทำความรู้และความเข้าใจ
5. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมกิจกรรมทางการเกษตร โดยปราศจากการทำลายหรือมีผลกระทบต่อรูปแบบการผลิตแบบท้องถิ่นและมีผลกระทบต่อผลิตผลทางการเกษตรน้อยที่สุด

2.5.3 หลักการพัฒนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Shirley Eber (1993 อ้างถึงสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 : 11 – 12) ได้เสนอหลักการของการพัฒนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ทั้งที่เป็นธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป (Reducing Over-consumption and Waste) และการลดของเสียจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintaining Diversity) มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว
5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economy) โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย
6. การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว (Involving Local Communities) ไม่เพียงแต่การสร้างผลการตอบแทนแก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย
7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public) ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีส่วนได้ส่วนเสียหรือผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถานที่ที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมคิดร่วมปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดคล้องแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการท่องเที่ยว
9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsibly) การสร้างความเข้าใจ การสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย
10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

ดังนั้น การบริหารจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในแต่ละแห่งนั้น ย่อมเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ภารกิจหลักนั้นก็คือ ทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด เกิดประโยชน์สูง

สุด โดยทุกหน่วยงานประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ให้นำผลสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

2.6 บริบทเมืองนนทบุรีในอดีตถึงปัจจุบัน

2.6.1 เมืองนนทบุรีในอดีตก่อนกรุงรัตนโกสินทร์

จังหวัดนนทบุรีเป็นเมืองเก่าแก่มากตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตำบลที่ตั้งเมืองนนทบุรีขึ้นมาครั้งแรกนั้นมีชื่อว่าบ้านตลาดขวัญ ต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองนนทบุรีเมื่อ พ.ศ. 2092 ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิปรากฏหลักฐานใน พระราชพงศาวดารว่า “ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาเจ้า ให้สถาปนาศรีพระราชนครที่เมืองนนทบุรี (พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระศรีสุริโยทัย) เป็นพระเจดีย์วิหาร สำเร็จแล้วใช้นามชื่อวัดสบสวรรค์ แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอัครราชกุมาร ไพรบ้าน เมืองตรี จัตุวา ปากใต้ฝ่ายเหนือ เข้าพระนครครั้งนี้หนีออกอยู่ป่าดงห้วยเขาต้อนไม่ได้เป็นอันมาก ให้เอาบ้านท่าจีนตั้งเป็นเมืองสาครบุรี (คือจังหวัดสมุทรสาคร) ให้เอาบ้านตลาดขวัญ ตั้งเป็นเมืองนนทบุรี ให้แบ่งเอาแขวงเมืองราชบุรี แขวงเมืองสุพรรณบุรี ตั้งเป็นเมืองนครชัยศรี...” (พระราชพงศาวดารสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม)

บ้านตลาดขวัญเป็นดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์และเป็นสวนผลไม้ที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาฝรั่งต่างชาติได้เดินทางเข้ามาค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาต่างก็ได้บันทึกเอาไว้ ดังปรากฏในจดหมายเหตุ บันทึกการเดินทางของลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศส ผู้ซึ่งเดินทางเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า “สวนผลไม้ที่บางกอกนั้น (หมายถึงกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน) มีอาณาบริเวณยาวไปตามชายฝั่งโดยทวนขึ้นสู่เมืองสยาม ถึง 4 ลี้ กระทบจรดตลาดขวัญ (Talacouan) ทำให้เมืองหลวงแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลาหาร ซึ่งคนพื้นเมืองชอบบริโภคกันหนักหนา...” (จดหมายเหตุลาลูแบร์)

นอกจากนี้ ยังมีดินแดนทางตอนใต้ของตลาดขวัญอีกแห่งหนึ่ง ชื่อว่า ตลาดแก้ว ตลาดแก้วแห่งนี้ เข้าใจว่าคงจะมีความสำคัญควบคู่กันมากับตลาดขวัญ ตั้งแต่ก่อนจะตั้งเป็นเมืองนนทบุรีแล้วเพราะปรากฏในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ ว่า “...ตำบลสำคัญ ๆ มีแม่น้ำสายนี้ (หมายถึงแม่น้ำเจ้าพระยา) ไหลผ่าน คือ แม่น้ำตาก (Mc-Tae) อันเป็นเมืองเอกของราชอาณาจักรสยาม ที่ตั้งอยู่ทางเหนือพายัพ ถัดจากนี้ต่อมาถึงเมืองเทียนทอง (Tian-Tong) หรือเชียงทอง กำแพงเพชรหรือ

กำแพงเฉย ๆ ซึ่งบางคนออกเสียงว่า กำแพง (Compingue) แล้วก็มาถึงเมืองนครสวรรค์ (Loconsevan) ชัยนาท (Tchainnat) สยาม ตลาดขวัญ ตลาดแก้ว (Talapu'ou) และบางกอก...”

สำหรับบริเวณอันเป็นที่ตั้งของตลาดแก้วในปัจจุบันนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าอยู่ตรงไหน แต่มีผู้สันนิษฐานว่าอยู่แถววัดปากน้ำ ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี ขึ้นไป เมื่อสุนทรภู่แต่งนิราศ ภูเขาทอง เมื่อ พ.ศ. 2371 ปรากฏว่าตลาดแก้วได้เลื่อนลงไปแล้ว คงเหลือแต่เพียงตลาดขวัญเท่านั้น

ตัวเมืองนนทบุรีแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ที่ตำบลบางกระสอในปัจจุบัน โดยมีวัดหัวเมือง (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง ทางราชการใช้เป็นสถานที่สร้างโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า) เป็นเขตเหนือและวัดท้ายเมืองเป็นเขตใต้

พ.ศ. 2081 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดจากคลองบางกรวย (แม่น้ำเจ้าพระยา) ริมวัดชลอไปทะลุวัดมูลเหล็ก (ปัจจุบันคือวัดสุวรรณคีรี)

พ.ศ. 2179 พระเจ้าปราสาททองโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดตอนใต้วัดท้ายเมืองไปทะลุออกหน้าวัดเขมา เพราะแต่เดิมแม่น้ำเจ้าพระยาไหลวกเข้าแม่น้ำอ้อมมาทางบางใหญ่ แล้ววกเข้าคลองบางกรวยข้างวัดชลอมาออกหน้าวัดเขมา เมื่อขุดคลองลัดแล้วกระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินไหลเข้าคลองลัดขุดใหญ่ นานเข้าก็กลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาใหม่ดังปัจจุบัน ส่วนแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมก็ตื้นเขินกลายเป็นคลองไป

พ.ศ. 2208 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเห็นว่า ตามที่แม่น้ำเปลี่ยนทางเดินใหม่นั้นทำให้ข้าศึกประชิดพระนครได้ง่าย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมปราการตรงปากแม่น้ำอ้อมและโปรดให้ย้ายเมืองนนทบุรีมาอยู่ปากแม่น้ำอ้อมด้วย (ต่อมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้รื้อป้อมและเมืองบางส่วน เพื่อนำอิฐไปสร้างวัดเฉลิมพระเกียรติ และบางส่วนก็ถูกกระแสน้ำพัดเซาะพังทะลายลงน้ำไป ปัจจุบันเหลือแต่ศาลหลักเมืองเท่านั้น)

นอกจากป้อมที่ปากแม่น้ำอ้อมแล้วเข้าใจว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาคงจะมีการสร้างป้อมไม้เอาไว้ที่บริเวณวัดเฉลิมพระเกียรติในปัจจุบัน เพราะปรากฏหลักฐานจากจดหมายเหตุรายวันของบาทหลวงเดอซัวซี ผู้ซึ่งเดินทางร่วมมากับคณะราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่เข้ามาเจริญทาง

พระราชไมตรี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเมื่อ พ.ศ. 2228 ว่า “เช้าวันนี้เราผ่านป้อมที่ทำด้วยไม้ 2 ป้อม ป้อมที่หนึ่ง ยิงปืนเป็นการคำนับ 10 นัด อีกป้อมหนึ่ง 8 นัด ที่นี้มีแต่ปืนครกเท่านั้น คืนปืนดีมากที่สุด ป้อมทางขวามือเรียกป้อมแก้ว และป้อมทางซ้ายมือเรียกป้อมทับทิม ณ ที่นี้เจ้าเมืองบางกอกก็กล่าวคำอำลาและอ้างเหตุว่าได้ควบคุมเรือขบวนมาส่งจนสุดแดนที่อยู่ในความปกครองของเมืองบางกอกแล้ว แล้วก็ลาท่านราชทูตกลับไป

และในปี พ.ศ. 2230 เมื่อลาอุแบร์เป็นราชทูตเข้ามากรุงศรีอยุธยา ก็ได้กล่าวถึงป้อมไม้แห่งนี้ไว้ด้วย โดยที่เขียนเป็นแผนที่เอาไว้อย่างชัดเจนตามหลักฐานดังกล่าว จึงเข้าใจว่าป้อมแก้วคงตั้งอยู่ ณ บริเวณตลาดแก้ว ส่วนป้อมทับทิมเข้าใจว่าคงตั้งอยู่ ณ บริเวณหน้าวัดเฉลิมพระเกียรติในปัจจุบัน

พ.ศ. 2264 ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ได้ทรงโปรดเกล้าให้ขุดคลองลัดเกร็ดที่อำเภอปากเกร็ด ดังปรากฏในหลักฐานพงสาวดารว่า “ในปีขาล จัตวาศก ทรงกรุณาโปรดเกล้าให้พระชนนบุรีเป็นแม่กลอง เณรพลนิกายคนหัวเมืองปากใต้ได้คน 10,000 เศษ ให้ขุดคลองเตร็ดน้อยลัดคู้บางบัวทองนั้นคดอ้อมหนัก ขุดลัดตัดให้ตรงพระชนนบุรีรับตั้งแล้วกราบบังคมทูลมาให้เกณฑ์พลนิกายในบรรดาหัวเมืองปากใต้ได้คน 10,000 เศษ ให้ขุดคลองเตร็ดน้อยนั้นลึก 6 สอกกว้าง 6 วา ยาวทางไกลได้ 39 เส้นเศษ ขุดเดือนเศษจึงแล้ว...”

พ.ศ. 2307 ในสมัยสมเด็จพระนั่งสุริยมรินทร์ ได้มีเหตุการณ์สงครามเกี่ยวข้องกับจังหวัดนนทบุรีเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นก่อนจะเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเพียงเล็กน้อย คือเมื่อมังมหานรธาเป็นแม่ทัพพม่ายกทัพเข้าตีเมืองทวาย เมืองตะนาวศรีได้แล้วยกติดตามตีพวกมอญ มาจึงถึงเมืองชุมพรได้โดยสะดวก จึงมีความกำเริบคิดยกเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในพงสาวดารว่า “ครั้ง ณ เดือน 7 มังมหานรธาให้แยงตะยุกกลับขึ้นไปแจ้งราชการ ณ กรุงอังวะ แล้วจึงปรึกษากันว่า เรามาตีเมืองทวายได้ บัดนี้หาผู้ใดจะต้านต่อฝีมือแก้วทหารเราไม่ ควรเราจะยกเข้าไปชิงเอาซึ่งเสวตฉัตร ณ กรุงเทพมหานคร” แล้วมังมหานรธาก็เดินทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาโดยลำดับ จนถึงเมืองนนทบุรี ซึ่งก็ถูกมังมหานรธาตีแตกเช่นกับเมืองรายทางอื่น ๆ ดังพงสาวดารกล่าว “ครั้ง ณ เดือน 10 พม่ายกทัพเรือลงมาตีค่าย (บาง) บำรุงแตก แล้วยกมาตีนนทบุรีได้ เมื่อพม่าตีได้เมืองนนทบุรีแล้ว ขณะนั้นมีเรือกำปั่นอังกฤษเข้ามาค้าขายที่นนทบุรี จึงรับอาสาช่วยรบพม่า พม่าเอาปืนใหญ่มาตั้งที่ป้อมวิชาเยนทร์ยิงได้ตอบกับกำปั่น ในที่สุดกำปั่นถอนสมอหนีไปอยู่ที่เมืองนนท์ เมืองนนทบุรีจึงเป็นยุทธภูมิระหว่างเรือกำปั่นอังกฤษกับพม่า ดังปรากฏในพงสาวดารว่า “ฝ่ายทัพพระ

ยายมราชซึ่งตั้งอยู่ ณ เมืองนนทนั้น ก็เลิกหนีขึ้นไปเสีย พม่าตั้ง (อยู่) เมืองธนบุรีแล้วจึงแบ่งกันขึ้นตั้งค่าย ณ วัดเขมา ตำบลตลาดแก้วทั้งสองฟาก ครั้งเพลากลางคืนนายกำปั่นจึงขอเรือกราบมาชักสลบล่องลงไปไม่ให้มีปากเสียง ครั้งตรงค่ายพม่า ณ วัดเขมาแล้ว ก็จุดเป็นรายแควมพร้อมกันทั้งสองข้าง ฝ่ายพม่าต้องปืนล้มตายลำบาก แตกวิ่งออกจากค่าย ครั้งน้ำขึ้นเพลเข้าสลบลอยมาหากำปั่นซึ่งทอดอยู่ ณ ตลาดขวัญ ฝ่ายพม่าก็ยกเข้าค่ายเมืองนนทบุรี...”

2.6.2 เมืองนนทบุรีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

นนทบุรีจะมีความเป็นมาหรือจะพัฒนาอย่างไรบ้างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นเรื่องที่น่าสนใจ สิ่งที่พัฒนานั้นคงได้แก่ การปกครอง การเศรษฐกิจ การคมนาคม การศึกษา การศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี การพัฒนาต่าง ๆ คงจะต้องดำเนินไปทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน

ในระยะเริ่มต้นตั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีภาครัฐบาล อันได้แก่ องค์พระมหากษัตริย์ยังคงมีพระราชภารกิจหลายด้านอาทิ การสร้างกรุง การสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านทั้งด้านการพระราชไมตรี และการสงครามตลอดทั้งการทํานุบำรุงประเทศประการอื่น ๆ โดยส่วนรวม การจะพัฒนาเมืองนนทบุรีอันเป็นเมืองขนาดเล็กคงทำได้น้อย จึงไม่มีใครพบหลักฐานเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองนนทบุรีทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4 ในรัชกาลต่าง ๆ มาเมืองนนทบุรีจึงค่อย ๆ เจริญขึ้นตามลำดับ อาจกล่าวได้ว่าเมืองนนทบุรีพัฒนารวดเร็วรวดเร็วและมากที่สุด ในสมัยรัชกาลที่ 9 นั้นเอง ซึ่งจะกล่าวถึงโดยแบ่งช่วงเวลาตามรัชสมัยขององค์พระมหากษัตริย์

2.6.2.1 สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2325 – พ.ศ. 2411)

รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พ.ศ. 2324 – พ.ศ. 2352

รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ. 2353 – พ.ศ. 2367

รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2367 – พ.ศ. 2394

รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2394 – พ.ศ. 2411

เมืองนนทบุรีในสมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4 จัดอยู่ในประเภทหัวเมืองปักษ์ใต้เป็นเมืองขึ้นของกรมท่า ชื่อ เมืองนนทบุรีศรีมหาสมุทร ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้เปลี่ยนชื่อใหม่ ครั้งแรกเปลี่ยนเป็นเมืองนนทบุรีศรีมหาอุทยานผู้ว่าราชการเมือง คือ พระนนทบุรีมหาอุทยาน ต่อมา

ได้เปลี่ยนเป็นพระนันทบุรีศรีเกษศรากรม หลวงปลัด ได้แก่ หลวงสยามนันทเขตต์ปลัด ทรงเห็นว่าในแขวงเมืองนนทบุรีมีชาวมัญญ์ ตั้งบ้านเรือนอยู่มากจึงตั้งหลวงรามัญเตตต์คิปลัดรามัญขึ้นอีกตำแหน่งหนึ่ง

เนื่องจากกฎหมายที่ใช้ในการปกครองประเทศนี้ ใช้สืบต่อกันมาแต่รัชกาลที่ 1 จึงขอคัดลอกข้อความบางตอนเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ปกครองหัวเมือง ซึ่งวนิดา สถิตานนท์เขียนไว้ในหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษาเรื่องพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดังนี้

“.....พระเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งให้ไปรั้งเมือง ครองเมืองให้รักษาพยาบาลไพร่ฟ้าข้าไทท่าน และให้รับรองสุขทุกข์ราษฎรทั้งปวง และรักษาถิ่นฐานบ้านนอกขอบชนบท มิให้มีโจรผู้ร้ายและคนกรรโชกรายถูกร ถ้าผู้รั้งเมือง ผู้ปกครองเมืองผู้ใดรักษาได้ ท่านว่าบำเหน็จในแผ่นดิน ถ้าแลโจรผู้ร้ายกรรโชกรายถูกรเกิดชุกชุมขึ้นเหลือกำลังระงับมิได้ให้บอกมายังลูกขุน ณ ศาลาให้บังคมทูลแต่สมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงจะพ้นโทษ ถ้าแลรั้งเมือง ผู้ครองเมืองมิได้กำชับจับกุม ละเลยให้โจรและผู้กรรโชกรายถูกรชุกชุมขึ้นได้ ท่านว่าผู้นั้นละเมิดต้องในระวางกรรโชกให้ลงโทษ 6 สถาน....”

การเศรษฐกิจของชาวเมืองนนทบุรีในสมัยนั้นคงขึ้นอยู่กับอาชีพการเพาะปลูกทำนา ทำสวนเป็นพื้น การคมนาคมคงใช้ทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายหรือการไปมาหาสู่ หลักฐานที่พอจะอ้างได้ ได้แก่ นิราศต่าง ๆ ของสุนทรภู่ ได้แก่

นิราศพระบาท ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2350 ในสมัยรัชกาลที่ 1 ขณะเดินทางผ่านบางซ่งเข้าเมืองนนทบุรี

นิราศวัดเจ้าฟ้า ซึ่งสุนทรภู่แต่งเป็นฉร หนูพัดผู้บุตร เขียนไว้เมื่อครั้งยังอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ขณะเดินทางไปวัดแก้วฟ้าที่อยู่ชานยาว พ.ศ. 2375

นิราศสุพรรณ แต่งไว้ราว พ.ศ. 2384 ในสมัยรัชกาลที่ 3 สุนทรภู่เดินทางผ่านทางคลองบางกอกน้อยเลียวน้ำเข้าคลองบางใหญ่ ก็กล่าวถึงเมืองนนท์ทางฝั่งตะวันตก

จากนิราศอีกเรื่องหนึ่ง คือ นิราศพระประชม สุนทรภู์ แต่งเมื่อครั้งเดินทางไปนมัสการพระประชม ที่จังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2385 ในสมัยรัชกาลที่ 3 เช่นกัน สุนทรภู์เดินทางโดยทางเรือจากวัดระฆังเข้าคลองบางกอกน้อยผ่านบางกรวย บางใหญ่เข้าคลองบางใหญ่ออกคลองโงงไปสู่ นครปฐมเส้นทางที่ผ่านเมืองนนทบุรีเป็นเส้นทางเดียวที่จะไปสู่พรรณบุรี แต่การบรรยายถึงสภาพเมืองนนทบุรีในนิราศพระประชมละเอียดกว่านิราศสุพรรณบุรี เช่น กล่าวถึง วัดชะลอ วัดบางอ้อยช้าง วัดสัก บางขุนกอง บางนายไกร และคลองบางระนง เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ คลองบางระนงก็ยังคงอยู่ ท่านที่เคยนั่งเรือผ่านไปคลองจะพบว่ายังมีบ้านที่ปลูกในลักษณะทรงไทยเหลืออยู่หลายหลัง แสดงว่าถิ่นนี้เป็นแหล่งชุมชนที่อาศัยกันมายังยืน

จากนิราศต่าง ๆ ล้วนแสดงว่า ชาวเมืองนนทบุรีได้ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้มานานแล้วมีข้อสังเกต คือ กวีมิได้กล่าวถึงทุเรียน ซึ่งเป็นผลไม้มีชื่อเสียงของเมืองนนท์อาจเป็นเพราะในสมัยนั้น จะยังไม่นิยมปลูกทุเรียนกันมากนัก แต่กวีผู้หนึ่ง คือ นายมี ซึ่งแต่งนิราศสุพรรณไว้ เมื่อ พ.ศ. 2383 ขณะเดินทางถึงบางใหญ่ได้พรรณาถึงผลไม้ไว้หลายชนิดและได้กล่าวถึงทุเรียนไว้ด้วย

อาชีพอย่างหนึ่งของชาวเมืองนนทบุรีกล่าวถึง ได้แก่ การหีบอ้อยแสดงว่ามีการปลูกอ้อยและมีการทำน้ำตาลกันมานานแล้ว โรงหีบเดิมอยู่ทางฝั่งตะวันออกของคลองแม่น้ำอ้อม แต่ปัจจุบันนี้มีอยู่ทางฝั่งตะวันตกใช้เครื่องหีบอ้อยแต่โบราณซึ่งใช้แรงควายหมุน ในปัจจุบันมีโรงงานทำน้ำตาลอ้อยที่ทันสมัยเกิดขึ้นมาในจังหวัดต่าง ๆ อาชีพทำน้ำตาลอ้อยของชาวบางศรีทอง บางคูเวียงจึงเหลือเพียงเล็กน้อย

ในช่วงระยะเวลารัชกาลสมัยขององค์พระมหากษัตริย์ทั้ง 4 พระองค์นี้ สันนิษฐานได้ว่า การจัดการศึกษาคงมีแต่เพียงในวัดเป็นส่วนใหญ่ พระสงฆ์เป็นผู้สั่งสอนแก่ชายที่บวชหรือผู้ที่ปรนนิบัติพระ ผู้หญิงยังไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน เพราะในสมัยนั้นยังไม่ได้ ส่งเสริมการศึกษากันอย่างกว้างขวาง

ส่วนการศาสนาก็คงจะมีลักษณะไม่แตกต่างจากปัจจุบันเท่าใดนัก กล่าวคือ คนไทยส่วนมากนับถือศาสนาพุทธพอใจในการทำบุญสุนทาน การสร้างวัด สังเกตได้ว่า วัดในจังหวัดนนทบุรีมีวัดเก่าแก่อยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด อำเภอ

บางกรวยและอำเภอบางใหญ่ วัดส่วนมากตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองบางแห่งตั้งอยู่ติด ๆ กัน เช่น ที่คลองบางกอกน้อยและคลองอ้อม วัดสำคัญที่ควรกล่าวถึง ได้แก่

1. วัดเขมาภิรตาราม อยู่ตำบลสวนใหญ่ (เหนือตลาดแก้ว) ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตรงปากคลองบางกรวยข้าม เดิมชื่อ “วัดเขมา” เป็นวัดโบราณสร้างครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี กรมสมเด็จพระศรีสรีเรนทรามาตร์ ทรงสถาปนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 ครั้งสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิสังขรณ์ทรงต่อสร้อยนามวัดว่า “วัดเขมาภิรตาราม” วัดนี้จัดเป็นพระอารามหลวงชั้นโท

ภาพที่ 2.1 วัดเขมาภิรตาราม

2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตะวันตกใต้ปากอ้อมเชื่อมกับศาลากลางจังหวัดนนทบุรีหลังเก่า วัดนี้สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่ออุทิศพระราชทานสมเด็จพระศรีสุทลาไลยพระบรมราชชนนี แต่ยังไม่สำเร็จก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างเพิ่มเติมจนสำเร็จสมบูรณ์สมดังที่ทรงพระราชหฤทัยไว้ วัดนี้ปัจจุบันเป็นวัดอารามหลวงชั้นโท

ภาพที่ 2.2 วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร

ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชาวเมืองนนทบุรีนั้นศิลปะที่นับว่าเด่นน่าจะได้แก่งานจิตรกรรมฝาผนังและการสร้างโบสถ์ของวัดเก่าแก่บางวัด ซึ่งตอนหนึ่งจากบทความการวิจัยงานศิลปะโบราณของไทย ศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี ได้กล่าวว่า “...วัดบางวัด เช่น วัดปราสาท และวัดชมภูเวกนั้น มีงานจิตรกรรมฝาผนังสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 23 และ 24 ผลจากการสำรวจท้องถิ่นต่อมาเราจึงตระหนักถึงความสำคัญองงานจิตรกรรมของท้องถิ่นเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คืองานจิตรกรรมของวัดปราสาทซึ่งยังมีสภาพดีกว่าแห่งอื่น และแสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของ “สกุลช่างนนทบุรี” อย่างแจ่มชัด

ภาพที่ 2.3 วัดชมภูเวก

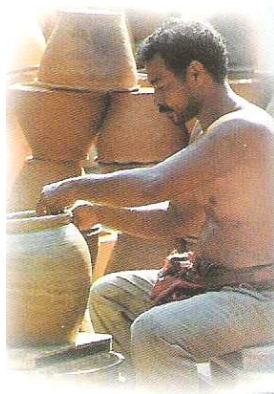
พระอุโบสถของวัดปราสาทสร้างขึ้นในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 24 บริเวณผนังภายในมีภาพเขียนบรรยายถึงเรื่องชาดกตกแต่งอยู่ทั่วไปอย่างงดงาม โครงสร้างสีของภาพเขียนเป็นสีแดงและสีขาวดูเหมือนมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดกับภาพเขียนของวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี จากภาพเขียนที่วัดปราสาท ทำให้เราเกิดความคิดที่แน่นอนเกี่ยวกับความเป็นลักษณะ โดยเฉพาะ

ของสกุลช่างนนทบุรีซึ่งแตกต่างไปจากภาพเขียนของสกุลช่างรัตนโกสินทร์อย่างไม่สงสัย..” เล่ากันว่า เป็นวัดที่พระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นล้นเกล้าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุวาราม จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 2.4 วัดปราสาท

ศิลปะอีกด้านหนึ่งที่ควรกล่าวถึง คือ ฝีมือการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวบ้านบางตะนาวศรี (ปัจจุบันตำบลสวนใหญ่) มีผู้สันนิษฐานว่านักปั้นหม้อชาวบางตะนาวศรีอาจสืบเชื้อสายมาจากชาวบ้านหม้อคลองสระบัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้โดยเมื่อครั้งกรุงแตกราว พ.ศ. 2310 ชาวบ้านแถบนั้นบางส่วน ได้อพยพหนีภัยจากพม่าลงมาทางใต้มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาสมทบกับชาวบางตะนาวศรีเดิมที่อพยพมาจากทางตอนใต้ของพม่าเมื่อราว พ.ศ. 2302 แล้วมาประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาตามความถนัด ฝีมือการปั้นหม้อดินเผาของชาวบ้านบางตะนาวศรีนับว่าประณีตงดงามน่าดูน่าใช้กว่าของท้องถิ่นอื่น จัดเป็นศิลปหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อของชาวเมืองนนท์เป็นเวลาช้านาน จนในสมัยต่อมาจังหวัดนนทบุรีได้ใช้หม้อน้ำลายวิจิตรเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรีตราบนำตราทุกวันนี้

ภาพที่ 2.5 ช่างปั้นดินเผาและภาพหม้อน้ำลายวิจิตร

2.6.2.2 สมัยรัชกาลที่ 5 – รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2411 – พ.ศ. 2489)

รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2453

รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2453 – พ.ศ. 2468

รัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2468 - พ.ศ. 2477

รัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันตมหิดล พ.ศ. 2477 – พ.ศ. 2489

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงปรับปรุงระเบียบการปกครองประเทศใหม่ กล่าว คือ การบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลาง ทรงตั้งเป็นกระทรวงต่าง ๆ อย่างรูปแบบปัจจุบัน ส่วนการปกครองส่วนภูมิภาคพระองค์รวมเมืองต่าง ๆ เข้าเป็นกลุ่มเรียกว่า “มณฑล” ซึ่งปรากฏว่า เมืองนนทบุรีขึ้นอยู่กับมณฑลกรุงเทพในสมัยนี้ ได้ย้ายศาลากลางจังหวัดจากฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งที่ฝั่งซ้ายด้านใต้ปากคลองบางซื่อซึ่งเป็นที่เรือตลาดขวัญจนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 จึงย้ายศาลากลางจังหวัดอีก

เมื่อพุทธศักราช 2447 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองต่าง ๆ ในลักษณะการ “ประพาสต้น” พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์เป็นจดหมายเหตุทรงทำเป็นสำนวนของนายทรงอนุภาพ เขียนจดหมายถึงนายประดิษฐ์ซึ่งเป็นเพื่อนเล่าเรื่องการประพาสต้นให้เพื่อนฟังจากจดหมายฉบับที่ 2 ในหนังสือ “จดหมายเหตุเรื่องประพาสต้น ในรัชกาลที่ 5” กล่าวถึงเมืองนนทบุรีไว้ดังนี้

“...เสด็จออกจากบางปะอิน เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ร.ศ. 123 ล่องมาตามลำแม่น้ำเรือฉันมาล่องหน้าทราบว่าจะเสด็จประทับวัดปรมัยยิกาวาสครู่หนึ่ง แล้วเลยประพาสสวนสะท้อนของนายบุตรที่แม่น้ำอ้อม แขวงเมืองนนทบุรี ว่ามีสะท้อนอย่างดี ๆ ที่สวนนั้นมาก กำลังสะท้อนออกผล เจ้าของสวนชวนเสด็จเก็บสะท้อน ทราบว่าเป็นเพื่อนพระราชหฤทัย และทรงพระกรุณาแก่เจ้าของสวนมาก เวลาเย็นเสด็จประทับแรมที่หน้าวัดเขมาจอดเรือพระที่นั่ง เข้ากับสะพานหน้าวัดอย่างเราไปเที่ยวกัน ใช้ศาลาหน้าวัดเป็นท้องพระโรง ไม่มีพลับพลาฝาเลื่อนอย่างใด เจ้าพนักงานเจ้าของพื้นที่ก็ดูเหมือนจะไม่วู้ตัวว่าเสด็จมาประทับแรมที่นั่น การล้อมวงงกกำลังกันตามแต่จะทำได้ คุณุกดี จนเวลา 2 ทุ่มเศษ กรมหลวงนเรศวรเสนาบดี กระทรวงนครบาลจึงเสด็จไปถึง ได้ยั้งรับสั่งว่า อาสน์แข็ง ๆ กันไม่วู้ พอรู้อีกริมมาจะต้องนั่งอยู่ยั้ง...”

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงสร้างพระอารามหลวงขึ้นอีกวัดหนึ่ง คือ วัดปากอ่าว เป็นวัดไทยรามัญตั้งอยู่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ สร้างมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ทั้งพระอาราม เพื่ออุทิศถวายแด่พระเจ้าบรมมหารัชมังคลาจารย์ กรมสมเด็จพระสุรรัตนราชประยูร แล้วพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดปรมัยยิกาวาส”

ภาพที่ 2.6 วัดปรมัยยิกาวาส

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลอดจนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 เมืองนนทบุรีได้พัฒนาขึ้นมาอย่างช้า ๆ สภาพโดยรวมจะเป็นเช่นไรนั้น ใครจะขบคิดหนังสือของพระกรุงศรีบริรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองนนทบุรีในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2458) มีไปถึงมหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยามรราช เสนาบดีกระทรวงนครบาลในสมัยนั้นตามคำขอร้องที่ว่าต้องการให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียนข้าราชการพลเรือนความมีดังนี้

ก) ภูมิศาสตร์เฉพาะเมืองนนทบุรี

ว่าด้วยภูมิประเทศ

เมืองนนทบุรีตั้งศาลาว่ากลางเมืองอยู่ที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาตรงปากคลองแม่น้ำอ้อมข้ามใต้หมู่บ้านตลาดขวัญ ใต้เมืองเดิมประมาณ 10 เส้น

เมืองนนทบุรีแต่เดิมเป็นดินแดนระหว่างเมืองธนบุรี (กรุงเทพฯ) และเมืองสามโคก (เมืองปทุมธานี) เหตุที่จะตั้งเมืองนนทบุรีขึ้น ปรากฏตามพระราชพงศาวดารดังนี้ คือ

เมื่อจุลศักราช 905 ปี พ.ศ. 2186 แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิมีศึกพม่ามาติดพระนครเมื่อพม่าเข้าศึกกรีฟลกลับไปแล้ว สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชได้ตรัสว่า ไพร่บ้านพลเมืองตรีจัตวาปักษ์ใต้เข้าพระนครครั้งนี้ร้อยนักหน้อยอยู่ป่าดงห้วยเข้ด่อนไม่ได้เป็นอันมากให้เอาบ้านท่าจีนตั้งเป็นเมืองสมุทรสาคร ให้เอาบ้านตลาดขวัญตั้งเป็นเมืองนนทบุรีแบ่งเอาแขวงเมืองราชบุรี ตั้งเป็นเมืองนครชัยศรี มีข้อความตามพระราชพงศาวดารดังนี้

อาณาเขตเมืองนนทบุรีแต่เดิมมา ด้านตะวันออกและด้านใต้ติดต่อกับกรุงเทพ ด้านตะวันตกติดต่อกับนครปฐมด้านเหนือติดต่อกับเมืองปทุมธานีแต่อาณาเขตในเวลานี้ด้านตะวันตกแล ด้านเหนือเปลี่ยนรูปจากอาณาเขตเดิมด้วยเหตุผลเมืองที่ขึ้นอยู่ในเมืองนนท์ ได้ทำนุบำรุงที่ป่าทุ่งฝั่งตะวันออกไปจนแดนกระทู้หลักไชย และกระทู้ซ่างสี ฝั่งป่ากระทู้มีดออกไปโอบเมืองปทุมไปทางทิศเหนือ นับว่าอาณาเขตได้รุกเข้าไปในแดนของนครปฐม เมืองปทุมและกรุงเก่า อาณาเขตที่เปลี่ยนแปลงใหม่ จึงคงเป็นดังนี้คือ

ด้านตะวันออกและด้านใต้ ติดต่อกับกรุงเทพพรมแดนกันที่คลองเปรมประชากร คนละฝั่งคลองเปรม จับตั้งแต่สถานีหลักหกจนถึงสถานีบางเขนตอนหนึ่ง ด้านใต้จับตั้งแต่สถานีบางเขนตรงไปตามลำคลองบางเขนออกปากคลองล่งลงไปข้างฝากเข้าคลองวัดละมุด ไปออก

คลองวัดพิบูลเข้าคลองสวนแดนไปประจบทางรถไฟสายเพชรที่สุดเพียงคลองวัดนาไปเข้าคลองนราภิรมย์ กินขึ้นไปทุ่งวัดเทพเฉลิมวกไปตามคลองขุนศรี ไปออกลำลาดสวายตัดตรงไปกระทู้หลักไชยด้านเหนือพรมแดนกับกรุงเก่าตั้งแต่ปลายคลอง 2 หม่อมแซม ตัดตรงตามทุ่งนาตามคลอง 1 และคลองขุนศรีเป็นหมดเขตกรุงเก่าเข้าเขตปทุม โอบเมืองปทุมตามทุ่งนา ตามลำกล้าตัดตรงมาวัดกระโจม มาคลองบางตะไนยออกปากคลอง คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามาปันกันที่คลองบ้านใหม่ตลาดเนื้อ ใต้วัดเทียนถวายตามละคลองมาตคลองเปรมประชากร เขตแดนใหม่เป็นดังที่กล่าวมานี้

เมืองนนทบุรีแบ่งเป็น 4 อำเภอ 49 ตำบล 775 หมู่บ้าน

อำเภอตลาดขวัญ ตั้งอยู่ที่บ้านตลาดขวัญฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีตำบล 15 ตำบล หมู่บ้าน 267 หมู่บ้าน

อำเภอบางบัวทอง ตั้งที่ว่าการอำเภอที่ปากคลองพระราชกิมณท์ มีตำบล 14 ตำบล หมู่บ้าน 223 หมู่บ้าน

อำเภอบางใหญ่ ตั้งที่ว่าการอำเภอที่วัดชลอ ปากคลองบางกรวย มีตำบล 14 ตำบล หมู่บ้าน 217 หมู่บ้าน

เขตแดนติดต่อระหว่างอำเภอตลาดขวัญพรมแดนกับอำเภอปากเกร็ดที่คลองบางตลาด พรมแดนกับอำเภอบางบัวทองที่คลองบางรักใหญ่ พรมแดนกับอำเภอบางใหญ่คลองฝางคลองอ้อม มาออกคลองบางกรวย

อำเภอปากเกร็ด พรมแดนกับอำเภอบางบัวทองที่คลองลำโพ

อำเภอบางบัวทอง พรมแดนกับอำเภอบางใหญ่ที่คลองบางใหญ่

แม่น้ำลำคลอง ในเมืองนนทบุรีเป็นแม่น้ำสำคัญเกี่ยวกับการไปมาค้าขาย แลการเดินทาง เรือแพแม่น้ำบางตอนเป็นแม่น้ำที่ขุดขึ้นเป็นทางลัด แต่เป็นเหตุที่สายน้ำเดินตรง น้ำจึงแรงกัดเอา เป็นแม่น้ำที่ไม่ได้ขุด แม่น้ำเจ้าพระยาเดิมนี้คือลำแม่น้ำอ้อมที่เรียกกันว่าคลองอ้อม ตรงหน้าเมือง นนท์เดี๋ยวนี้ไปออกคลองบางกรวยเหนือวัดลุ่ม ส่วนแม่น้ำตั้งแต่คลองอ้อมตรงไปวัดเขมานั้นเป็น ทางลัด ได้ขุดขึ้นเมื่อจุลศักราช 988 ปี พ.ศ. 2169 แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททองแม่น้ำ ตอนตั้งแต่วัดชลอไปวัดจี้เหล็กนั้นได้ขุดเมื่อ จุลศักราช 900 พ.ศ. 2081 แผ่นดินสมเด็จพระมหา จักรพรรดิ

คลองลัดเกร็ดนั้นขุดเมื่อจุลศักราช 1048 แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระปรากฏตามพระ ราชพงศาวดารว่าขุดกว้าง 6 วา ลึก 6 ศอก ยาว 29 เส้น พระชลบุรีผู้ว่าราชการเมืองชลเป็นแม่ กองขุดอยู่ปีเศษจึงเสร็จ

ลำคลองอ้อมหรือแม่น้ำอ้อม มีคลองสำคัญ ๆ ที่เป็นทางเชื่อมการไปมาค้าขายหลาย คลอง แต่คลองเหล่านี้จะใช้ได้สะดวกเฉพาะฤดูหน้าน้ำ คลองที่นับว่าเป็นทางเชื่อมแม่น้ำลำคลอง อื่น คือ คลองบางรักใหญ่ ปากคลองอยู่ที่ลำคลองอ้อม อยู่ทางทิศตะวันตกของบ้านบางพลู ห่าง บ้านบางพลูประมาณ 30 เส้น คลองนี้ลัดไปออกคลองบางบัวทองใกล้กว่าที่จะไปทางแม่น้ำ ประมาณ 200 เส้น

คลองบางใหญ่ ปากคลองอยู่ที่ลำแม่น้ำได้วัดค้างคาว เป็นคลองตรงไปออกนราภิรมย์ และถ้าจะไม่ไปทางคลองนราภิรมย์ไปออกแม่น้ำสุพรรณที่ตรงวัดลานตากฟ้าเหนือคลองกระทุม เมืองได้

คลองบางคูเวียง ปากคลองอยู่ที่ลำแม่น้ำอ้อมใกล้วัดคุ้งคนธ์ คลองนี้ไปออกคลองมหาสวัสดิ์ได้สถานีธรรมสพันธ์ก็ได้ ไปออกคลองวัดไผ่ ไปออกวัดบ้านช่างเหล็ก คลองบางกอกใหญ่ก็ได้ แต่การที่จะไปทางนี้ ระยะพอกับที่จะเดินทางแม่น้ำใหญ่ ส่วนทางคลองนราภิรมย์ไปออกสถานีศาลาธรรมสพันธ์นั้นย่นระยะทางได้กว่า 250 เส้น

คลองบางรวนุก ปากคลองอยู่ที่ลำแม่น้ำอ้อมใต้ปากคลองบางคูเวียงสัก 30 วา คลองบางกรวยนี้ไปออกคลองวัดใหม่ หรือจะมาออกทางคลองซื่อขวางวัดไชยพฤกษ์ก็ได้

คลองบางสีทอง ปากคลองอยู่ตรงหน้าที่ว่าการอำเภอบางใหญ่ข้ามเป็นคลองลัดมาออกลำแม่น้ำใหญ่ตรงหน้าโรงเรียนราชวิทยาลัยบางขวางข้าม

คลองบางกรวย ปากคลองอยู่ที่ว่าการอำเภอบางใหญ่ ตรงวัดชลอออกแม่น้ำใหญ่ตรงหน้าวัดเขมา (แม่น้ำเจ้าพระยาเดิม)

คลองบางแพรก บางตะนาวศรี บางขุนเทียน เป็นคลองปลายตันตามทุ่งนาแต่เป็นคลองที่มีบ้านเรือนราษฎรมาก แลสองฝั่งคลองเป็นสวน เป็นคลองที่น่าเที่ยวในเวลาฤดูน้ำ

คลองบางตลาด ปากคลองอยู่ที่วัดเชิงท่า ฝั่งตะวันตกแม่น้ำเจ้าพระยา คลองนี้เมื่อยังไม่ทำประปาเป็นทางลัดไปออกคลองเปรมประชากรก็ได้ในเวลานี้ไปสุดที่แค่คลองผ่านประปา

คลองบางบัวทอง ปากคลองอยู่ที่เหนือโรงอิฐหลวงอ้อมเกร็ด อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนปากคลองทางคดเคี้ยวมาก แต่เมื่อพ้นปากคลองเข้าไปสัก 50 เส้น ตรงคลองนี้ไปประจบกับคลองราชาภิรมย์ส่วนตัวลำคลองไปที่สุดเพียงบ้านละหาร ประจบคลองสำเร็จ

คลองพระยาราชาภิรมย์ ปากคลองเหนือวัดราษฎร์บรรหาร ฝั่งตะวันตกของละคลองบางบัวทองไปออกลำลาดสวาย คลองบางภาษีที่วัดบางภาษี แม่น้ำสุพรรณเป็นทางชาวเมืองนนท์ไปตัดฟันเมืองสุพรรณทางนี้

คลองบางเขน ปากคลองอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่บ้านตลาดแก้วคลองนี้ไปออกคลองเปรมประชาตรงสถานีบางเขนก็ได้ ไปออกคลองวังหินคลองลาดพร้าวไปเมืองนครเขื่อนขันธ์ไปออกคลองแสนแสบลัดที่ตรงคลองบางพลับลาไปเมืองมินบุรีก็ได้

คลองมหาสวัสดิ์ ปากคลองอยู่ที่วัดไชยพฤกษ์ตรงไปแม่น้ำนครไชยศรีไปออกตรงใต้บ้านจิวรายหรือจะไปออกคลองนราภิรมย์ คลองทวีวัฒนาก็ได้เป็นคลองที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ขุดขึ้นเพื่อไปนมัสการพระปฐมเจดีย์แต่ยังมีได้เสร็จถึงถวียราชสมบัติเพราะทางรถไฟสายใต้ยังไม่มี

เมืองนนทบุรีมีที่ดินทั้งสวนแลนา ที่สวนมีอยู่ในอำเภอตลาดขวัญ และอำเภอบางใหญ่ โดยมากส่วนอำเภอบางบัวทองและอำเภอปากเกร็ดนั้นมีที่นามากกว่าที่สวน สวนทุเรียนแลส้มเขียวหวานเป็นไม้ยืน นอกจากนี้มีไม้อื่น ๆ เป็นไม้แซมแลมีผลไม้ลักษณะหนึ่งเป็นของที่มีชื่อสำหรับเมืองนนท์ คือ สะท้อนห่อคลองอ้อม สะท้อนนี้ตามแถวปากคลองอ้อมฝั่งเหนือ เวลานี้เจ้าของสวนสะท้อนไม้สูงจะนิยม เห็นว่าประโยชน์สู้ส้มเขียวหวานไม่ได้ ได้พากันโค่นสะท้อน ปลูกส้มเขียวหวานแทนชุกชุม ต่อไปสะท้อนที่มีชื่อจะแพงขึ้น

นาในเมืองนนทบุรี แต่เดิมทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นนาปักโดยมาก แต่เวลานี้เจ้าของนาได้เปลี่ยนเป็นวิธีนาหว่าน ด้วยเหตุผลไม่ให้ช่อง

ข) การปกครองและการภาษีอากร

เมืองนนทบุรีเป็นเมืองขึ้นในมณฑลกรุงเทพมีศาลากลาง โรงเรียน หอทะเบียนที่ดิน ได้เริ่มจัดการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ มีกำนันพันนายบ้านเป็นระเบียบแบบแผนแลได้จัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบอย่างดีเป็นลำดับมาโดยรวดเร็วในเวลานี้นับว่าได้จัดเข้ารูปเรียบร้อยดียิ่ง

การโจรผู้ร้ายนอกจากอาศัยอำเภอ กำนันเป็นผู้ปราบปราม ยังได้จัดการพลตระเวนขยายออกไปในถิ่นสำคัญ ๆ เป็นกำลังของผู้ปกครองท้องถิ่น

การภาษีอากร แยกวิธีการออกเป็น 2 อย่าง ฝ่ายบ้านเมืองจัดการอย่างมีระเบียบ ชั้นนอกมีสมุห์บัญชีเป็นผู้เก็บเงิน รวมอยู่ในกรมการอำเภอ มีค่านา ค่าน้ำ อกรสวนและอื่น ๆ ส่วนภาษีผ่านด่าน กรมศุลกากรตั้งด่านครองเก็บด่านใหญ่ตั้งเจ้าพนักงานมีเงินเดือนด้านย่อยให้สืบลดด้านเวลานี้มีอยู่ คือ

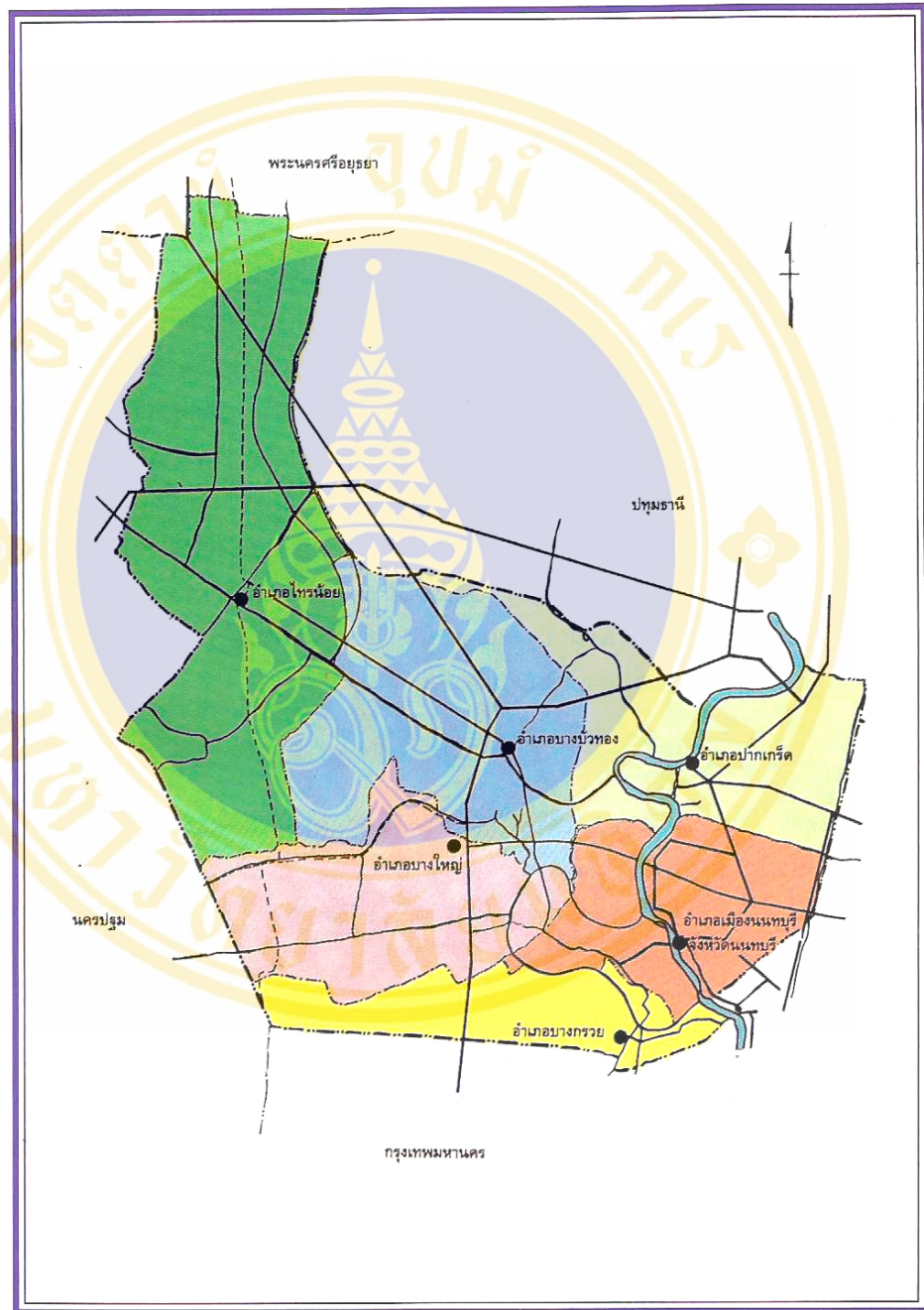
1. ด่านใหญ่คลองมหาสวัสดิ์
2. ด่านบางเขน
3. ด่านย่อยปากคลองมหาสวัสดิ์
4. ด่านย่อยปากคลองบางใหญ่
5. ด่านย่อยคลองบ้านแปลม
6. ด่านย่อยคลองบางบัวทอง
7. ด่านย่อยปากคลองเกร็ด
8. ด่านย่อยบางพูด
9. ด่านย่อยปากคลองบางสีทอง

ภาษีฝิ่น มีเจ้าพนักงานต่างหากจากสุราแบ่งผู้จัดการออกเป็น 2 แขวงตอนปากเกร็ดและบางบัวทองแขวงหนึ่งตอนบางใหญ่ตลาดขวัญแขวงหนึ่ง

ภาษีฝิ่น มีเจ้าพนักงานต่างหากจากสุราแบ่งผู้จัดการออกเป็น 2 แขวงตอนปากเกร็ดและบางบัวทองแขวงหนึ่งตอนบางใหญ่ตลาดขวัญแขวงหนึ่ง

ทะเบียนเรือเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายหนึ่งของกรมเจ้าท่าทำการ โดยเฉพาะตั้งที่ทำการที่เมืองการตรวจตราจับกุมอาศัยกำลังพนักงาน ฝ่ายบ้านเมืองการอื่น ๆ อยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าแผนก

สุราโรงทำนองเป็นผู้ผูกขาดการแบ่งแขวงก็แบ่งตามความสะดวกในการสุราการตรวจตราจับกุมส่วนเหล้าเถื่อนน้ำตาลเมา เป็นธุระของฝ่ายบ้านเมืองการตรวจตราโรงร้านเป็นธุระของเจ้าพนักงานโรงสุราที่จัดกันมาต่างหาก

ภาพที่ 2.7 แผนที่จังหวัดนนทบุรี

ค. ว่าด้วยการสำมนครรัว

เมืองนนทบุรีมีจำนวนพลเมืองที่ได้สำรวจอย่างแน่นอน 72,407 คน พลเมืองโดยมากเป็นมอญและแขก ไทยมีมากกว่ามอญ มอญมากกว่าแขก แขกน้อยกว่าไทย มอญได้ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบตั้งแต่คลองบางตลาดไปจนสุดเขตแดนของเมืองนี้พวกหนึ่ง อยู่ในแถบคลองขุนศรี คลองญี่ปุ่น อำเภอบางบัวทองพวกหนึ่งมอญพวกนี้ ปรากฏตามพระราชพงศาวดารว่าเป็นพวกที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารมา 2 คราว คราวที่ 1 เมื่อจุลศักราช 1136 คราวที่ 2 เมื่อจุลศักราช 1177 ในคราวนี้มาถึง 30,000 เศษ รัฐบาลได้จัดให้อยู่ที่เมืองนนทบุรีบ้าง เมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง เมืองปทุมธานีบ้าง

ส่วนแขกนั้นได้แยกย้ายกันอยู่หลายแห่งที่บ้านตลาดขวัญพวกหนึ่งคลองบางตลาดพวกหนึ่ง บ้านท่าอิฐพวกหนึ่ง บ้านละหารพวกหนึ่ง แขกบ้านละหารเป็นแขกบ้านท่าอิฐ บางตลาดตลาดแก้วออกไปแขกเหล่านี้เข้าใจว่าได้มาอยู่ก่อนพวกมอญ แต่ไม่ปรากฏหลักฐาน

ง. ว่าด้วยการศาสนาและการเล่าเรียน

ทางฝ่ายพุทธศาสนานับว่าเจริญ พระสงฆ์องค์เจ้าปฏิบัติกิจการในศาสนาอย่างเคร่งครัดดี ฝ่ายศาสนาอิสลามต่างหมู่บ้าน ก็ต่างมีโบสถ์เป็นที่กระทำพิธีกรรมตามศาสนา โบสถ์ได้ทำเป็นตึกอย่างถาวรถึง 3 แห่ง คือ ตลาดแก้ว ตลาดขวัญ ท่าอิฐ พวกแขกบ้านอื่น ๆ นอกจากบ้านตลาดขวัญ ประรองคองกันทางศาสนาเรียบร้อย ส่วนหมู่บ้านตลาดขวัญไม่สู้ประรองคองกันต้นเหตุเกิดจากเรื่องถึง 10 ถึง 20

จ. ว่าด้วยโรงงาน การกสิกรรม พาณิชยกรรม และการหัตถกรรม

การหัตถกรรมซึ่งเป็นของพื้นเมือง มีการทำเครื่องปั้นดินเผาอย่างหนึ่ง การจักสานอย่างหนึ่งเครื่องปั้นดินเผานั้นชาวบ้านแถวปากคลองอ้อมทำหม้อตาล ชาวบ้านแถวเกาะเกร็ดปั้นโอ่งอ่าง กระถางต้นไม้เครื่องปั้นดินเผาใช้ดินท้องถิ่นในบริเวณเกาะสาขลาคุนแล บ้านแหลมใหญ่ วิธีนั้นชื่อนากันเป็นแปลง ๆ แล้วขุดเอาดินที่นั่นมาใช้ นอกจากดินในที่ 2 แห่งนี้ใช้ไม่ได้หรือจะใช้ก็ไม่ได้

ส่วนการจักสานมีการทำอบและทำแข่งปลาทุ พวกทำอบอยู่แถวคลองบางบัวทองและบางรวนก บางคูเวียง พวกทำแข่งปลาทุอยู่แถวตั้งแต่บางแพรกไปจนคลองบางตลาด

โรงงานที่มีในเมืองนนท์ มีโรงอิฐหลวงตั้งอยู่ที่ป้อมเกร็ดได้ปากคลองบางบัวทองฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา โรงอิฐนี้เป็นของพระคลังข้างที่ ทำอิฐอย่างฝรั่งได้ผลดี โรงที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับโรงทำอิฐทำการสีข้าวของตนเองแลรับจ้างสีข้าวราษฎร ได้ประโยชน์ดีเหมือนกัน โรงหิบนั้นมีโรงหีบเครื่องจักรโรงหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ปากคลองบางใหญ่ และโรงที่ใช้แรงกระบือตั้งอยู่ตามระยะคลองอ้อมถึง 3 โรง เป็นโรงสำหรับรับจ้างหีบอ้อยของราษฎร

ฉ. เรือไฟ รถไฟ

เมืองนนทบุรีมีรถไฟสายหนึ่ง เดิมตั้งแต่วัดสิงขรผ่านตามสวนมาข้ามที่คลองบางกรวยตัดไปบางใหญ่ทางหนึ่งแยกมาเมืองนนท์ตรงบ้านดึก เยื้องศาลากลางข้ามทางหนึ่ง ทางที่ตัดไปทางบางใหญ่นั้นเจ้าของได้ตั้งใจจะทำไปอำเภอบางบัวทองที่สุดบ้านเจ้าเจ็ด อำเภอสนา กลางกรุงเก่า แต่ตอนนี้ยังไม่สำเร็จ ตอนที่ไปบางใหญ่กับเมืองนนท์เข้าใจว่า จะได้ประโยชน์ในทางบรรทุกข้างมาก

เรือที่รับส่งคนโดยสารนั้น มีเรือยนต์ของบริษัทแม่น้ำมอเตอร์ไ้ต์ เดินระหว่างปากคลองบางใหญ่ไปออกคลองบางกอกน้อย รับส่งคนขึ้นลงที่ทำข้างหลวงสายหนึ่งเดินทางระหว่างปากคลองบางใหญ่มาส่งตลาดเมืองนนท์ แต่เดิมเฉพาะฤดูที่น้ำเดินได้สายหนึ่ง เดินระหว่างเมืองปทุมและปากเกร็ด ไปส่งที่ท่าบางกระบืออีกสายหนึ่ง

นอกจากเรือประจำมีเรือผ่านที่ไปกรุงเก่า อ่างทอง บ้านฝักไ้ให้ อีกพวกหนึ่งและนอกจากเรือรับส่งคนโดยสารมีเรือโยกลากเรือไปส่งกรุงเก่าและแคว้นเหนืออีกพวกหนึ่ง

ช. ตลาดค้าขาย

ตลาดค้าขายมีตลาดใหญ่ที่อำเภอปากเกร็ดเป็นตลาดแพจอดเรียงเป็นดับ ตั้งแต่น้ำวัดสนามไชยไปจนเลยวัดบ่อ ตลาดนี้เป็นตลาดสำคัญของเมืองนี้ ทำการติดต่อกับพวก ตลาดย่อยแลแม่ค้าเร่ แถบเมืองปทุม บางบัวทอง บ้านแหลมใหญ่ บ้านใหม่ตลาดเนื้อ

ที่ปากคลองบางราวนก บางคูเวียง มีตลาดเพื่อกตลาดหนึ่ง ทำการติดต่อกับพวกคลอง บางใหญ่บางราวนก บางคูเวียง ไปจนคลองนราภิรมย์ นอกจากสองตลาดนี้ไม่มีตลาดที่เป็นแก่นสาร ส่วนตลาดขายของสวนนั้นมีอยู่ 4 แห่ง

1. ปากคลองบางเขน ของสวนที่ออกจากคลองบางเขน บางตะนาวศรี บางแพรกแล บางอื่น ๆ ไปรวมขายที่นั่น
2. ปากคลองบางกรวยตรงวัดชลอ ของสวนในแถวบางขุนน บางขุนทอง บางศรีเมือง บางศรีทอง บางกรวยมาขายที่นั่น
3. ปากคลองบางราวนก บางคูเวียง ของสวนในคลองบางราวนก บางคูเวียง มารวมขายที่นั่น
4. ปากคลองบางใหญ่ ของสวนในคลองบางใหญ่ บางเลน บางรักน้อย บางรักใหญ่ ไปขายที่นั่นตลาดสวนคิดเวลาเช้าเวลาเดียวสายหน่อยเลิกหมด

ซ. การทำมาหากิน

ชาวเมืองนนท์ทำสวนแลทำนาเป็นพื้น การหัตถกรรม มีเครื่องปั้นดินเผาและการจักสานเป็นงานที่สำหรับทำในเวลาว่าง ชาวเมืองนนท์บุรุษนำชมที่ไม่ปล่อยเวลาล่วงเลยไปในไฉ่เหตุว่างนั้นทำนี้ เป็นพลเมืองขยันต่อการทำงานจริง ๆ แลนอกจากการทำนาทำสวน เครื่องปั้นดินเผายังมีพวกที่ทำน้ำตาลโตนดอีกพวกหนึ่งน้ำตาลโตนด กรองเป็นหม้อเป็นกะนนเป็นสินค้าซึ่งออกจากเมืองนนท์ปีละมาก ๆ

ณ. นิสัยความประพฤติพลเมือง

นิสัยชาวเมืองนนท์ใจกว้าง การรันตีฟันแทงนับว่าเป็นมือขวา การพนันไม่สู้จะชอบ เป็นนักเลง ยาฝิ่นน้อย เป็นคนหมั่นต่อกิจการงาน

ฎ. ผลประโยชน์รายได้

เมืองนี้มีประโยชน์รายได้รวมทุกประเภทราว 500,000 บาท ได้จากค่าอากรค่านาแล
อากรส่วนใหญ่มากกว่าอย่างอื่น

ฎ. ที่เที่ยว

ที่เที่ยวนี้อีก 2 ประเภท เที่ยวหาวาอากาศสบายที่วัดเขมาแห่งหนึ่ง วัดเสาชงทองแห่งหนึ่ง
วัดเขมาอยู่ตรงปากคลองบางกรวยข้าม วัดเสาชงทองอยู่ตรงอ้อมเกร็ดเขื่องปากคลองบ้านแปลม
ใหญ่ข้าม เที่ยวเพื่อเย็นตาสบายใจและดูฐานเดิมแห่งลำแม่น้ำเก่าต้องเที่ยวในคลองอ้อมคลองบาง
กอกน้อย

ฑ. โบราณคดี

เมืองนี้ครั้งกรุงเก่า เป็นเมืองห่างจากพระนครหลวงแลเป็นเมืองจัตวาปักได้ไม่สู้จะมีเหตุ
การณ์แลถาวรวัตถุเกี่ยวกับโบราณคดี มีบ้างก็เป็นเรื่องขุดแม่น้ำลำคลองดังที่ว่าในตอนต้นนั้น
นอกจากเรื่องขุดแม่น้ำลำคลอง เรื่องเกี่ยวกับวัดเขมาตอนหนึ่ง คือ เมื่อจุลศักราช 1127 พ.ศ. 2308
ในครั้งนั้นมีศึกพม่ามาตีพระนครมีความตามพระราชพงศาวดารดังนี้

ฝ่ายกองทัพหน้าพม่าข้างทางใต้ ซึ่งตั้งค่ายอยู่ ณ ตอกระอมนั้น ถึง ณ เดือนสิบ ปี
ระกาสัปตสก เมฆราโบจึงยกทัพเรือพลพันเศษ ลงมาตีค่ายทัพไทย ซึ่งตั้งอยู่ตำบลบ้านนั้นแตก
แล้วก็ยกมาตีทัพเรือพวกไทยตำบลบางกึ่งก็แตกฉานพ่ายหนีจึงกล้วงเข้ามาถึงธนบุรี พระยารัตนาธิเบศ
มิได้สู้รบหนีกลับขึ้นไปกรุงเทพมหานคร กองทัพเมืองนครราชสีมา ก็เลิกไปทางปากตะวันออกยก
กลับไปเมืองสิ้น พม่าก็ได้เมืองธนบุรี เข้าตั้งอยู่ 3 วันแล้วเลิกทัพกลับไป ณ ค่ายตอกระอมนั้นเก่า

ในขณะนั้นมีเรือกำปั่นอังกฤษลูกค้าลำหนึ่ง บรรทุกผ้าสุหรัดเข้ามาจำหน่าย ณ
กรุงเทพมหานคร โภษาธิบดีให้ล่ามถามแก่นายกำปั่นว่า ถ้าพม่าเข้ามารบเอาเมืองธนบุรีอีกนาย
กำปั่นเขาก่อน ครั่งถามมัดผ้าขึ้นแล้วก็ถอยกำปั่นลงมาอยู่ ณ ปากคลองบางกอกใหญ่

ครั้ง ณ เดือนยี่ เมษายนโบกียกทัพเรือเข้ามาเมืองธนบุรีอีกไม่มีใครอยู่รักษาเมืองแลสู้รบพม่าเอาปืนใหญ่ขึ้นตั้งบนป้อมวิไชยเยนนทร์ฟ้าตะวันตก ยิงโต้ตอบกับปืนกำปั่นจนเวลาค่ำกำปั่นจึงถอนสมอลอยขึ้นไปตามน้ำขึ้นไปทอดอยู่เหนือเมืองนนทบุรี แลกองทัพพระยายมราชซึ่งตั้งอยู่เมืองนนท์นั้นก็เลิกหนีขึ้นไปเสียมิได้ ตั้งอยู่ต่อรบพม่า พม่าเข้าตั้งอยู่ ณ เมืองธนบุรีแล้ว จึงแบ่งทัพขึ้นมาตั้งค่าย ณ วัดเขมาตลาดแก้วทั้งสองฟาก พม่าต้องปืนล้มป่วยลำบากแตกหนีออกหลังค่าย ครั้นเพลาน้ำขึ้นสลับช่วงก็ถอนขึ้นมาหากำปั่นใหญ่ ซึ่งทอดอยู่เหนือเมืองนนท์

ฝ่ายทัพพม่าก็ยกเข้าค่ายเมืองนนท์ครั้งเวลาค่ำให้ยกสลับช่วงล่องลงไปอีก จุดปืนชายแควมยิงค่ายเมืองนนท์พม่าหนีออกไปชุมนุมอยู่หลังค่ายอังกฤษแลไทยลงกำปั่นขึ้นไปเก็บของในค่ายพม่ากลับกรูกันเข้ามาหลังค่ายไล่ฟางแทงไทยแลอังกฤษแตกหนีออกจากค่ายลงกำปั่น และตัดศีรษะลำต่าอังกฤษได้คนหนึ่งเอาขึ้นเสียบประจานไว้หน้าค่าย นายกำปั่นจึงบอกแก่ลามว่า ปืนในกำปั่นกระสุน ย่อมกว่าเป็นพม่าเสียเปรียบข้าศึกจะขอปืนใหญ่ กระสุนสิบนิ้วสิบกระบอกแล้วจะขอเรือรบ พลทหารสิบลำจะลงไปรบกลับพม่าอีก ลามกราบเรียนแก่เจ้าพระยาพระคลัง พระยาพระคลังกราบบังคมทูล จึงโปรดให้เอาปืนใหญ่สิบกระบอกลงบรรทุกเรือใหญ่ขึ้นไปกำปั่น แต่เรือสิบลำ

หรือทันจัดแจงให้ไปไม่ ครั้นเพลายอังกฤษล่องเรือ กำปั่นแลสลับช่วงลงไปพื้นเมืองธนบุรีแล้ว จึงทอดสมออยู่

ขณะนั้นไทยในกรุงเทพมหานคร ลอบลงเรือน้อยลงมาเก็บผลไม้หมากพลู ณ สวนอังกฤษจับขึ้นไปบนเรือมากกว่าร้อยคนแล้วก็ใช้ใบหนีไปออกท้องทะเล ครั้นเพลาค่ำไทยหนีขึ้นมาถึงพระนครได้ 2 คน จึงรู้เนื้อความว่ากำปั่นอังกฤษมิได้อูธรบพม่า หนีไปแล้วได้แต่มัดผ้าซึ่งขนขึ้นไปสี่สิบมัด

นอกจากวัดเขมาวัดหนึ่งที่เกี่ยวข้องด้วยโบราณคดี คือ วัดบางอ้อยช้างท้องที่อำเภอบางกรวย วัดนี้ว่ากันว่าเป็นวัดที่ขุนหลวงหาวัดได้เคยจะพระราชอยู่จะจริงเท็จฉันใดไม่พบหลักฐาน

เมื่อ พ.ศ. 2445 รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงนครบาลเป็นเจ้าหน้าที่จัดซื้อที่ดินตำบลบางขวาง อำเภอลาดขันธ์ จังหวัดนนทบุรี เพื่อจัดสร้างเรือนจำหนัดโทษกลางแต่ยังไม่ทันสำเร็จเรียบร้อยก็ทรงสวรรคตเสียก่อน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงใช้ที่ดินส่วนหนึ่งสร้างเป็นโรงเรียนแบบกินนอน คือ โรงเรียนราชวิทยาลัย เมื่อสิ้น

รัชกาลที่ 6 ถึง สมัยรัชกาลที่ 7 เศรษฐกิจตกต่ำมากจึงได้ยุบกิจกรรมโรงเรียนนี้แล้วมอบอาคารเรียนให้เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรี

ภาพที่ 2.8 แหล่งท่องเที่ยวและโบราณคดีต่าง ๆ ภายในจังหวัดนนทบุรี

ในสมัยรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2471 จึงได้ย้ายศาลากลางจากท่าเรือตลาดขวัญมาตั้งใหม่ ณ อาคารเดิมของโรงเรียนราชวิทยาลัย ส่วนเรือนากลางบางขวางนั้นได้เริ่มดำเนินการใหม่ราว พ.ศ. 2462 และสร้างเสร็จเปิดดำเนินการ ได้เมื่อ พ.ศ. 2474 อาคารเรียนของโรงเรียนราชวิทยาลัยนี้ นอกจากจะใช้เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรีแล้ว ยังจัดแบ่งบางส่วนเป็นที่ว่าราชการอำเภอเมืองนนทบุรี ส่วนหอประชุมของโรงเรียนนั้นใช้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนนทบุรีตั้งแต่ พ.ศ. 2476 – พ.ศ. 2498 ศาลากลางจังหวัดนนทบุรีแห่งนี้ นับเป็นศาลากลางจังหวัดที่สง่างามยิ่งแห่งหนึ่งเนื่องจากรูปแบบการก่อสร้างมีลักษณะเฉพาะที่อิงเอกลักษณ์ไทย กรมศิลปากรจึงได้ขึ้นบัญชีไว้เป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งด้วย ทางกระทรวงมหาดไทยเคยขอรีดัดแปลงเพื่อสร้างใหม่ทางกรมศิลปากรคัดค้านจึงคงรูปอยู่จนทุกวันนี้

ในสมัยก่อนคมนาคมระหว่างเมืองนนทบุรีกับเมืองหลวงต้องใช้แต่ทางน้ำเป็นพื้น ดังในรายงานที่กล่าวไว้ข้างต้นว่าใช้รถยนต์ของบริษัทมอเตอร์ไบต์ และมีรถไฟของเอกชนแล่นทางฝั่งตะวันตก (ชาวบ้านเรียกว่า รถไฟเจ้าพระยาวงศ์) ซึ่งก็ไม่มีใครสะดวกนัก ต่อมาการใช้เดินรถยนต์ก้าวหน้าขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 8 ได้มีการตัดถนน รถยนต์เชื่อมระหว่างนนทบุรี – กรุงเทพฯ ขึ้นเป็นสายแรก เรียกว่า ถนนประชาราษฎร์ สายต่อมาคือถนนเลียบริมฝั่งแม่น้ำตัดค้ำไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 8 แต่สำเร็จใช้เดินรถได้ในสมัยรัชกาลที่ 9 ให้ชื่อว่า ถนนพิบูลสงคราม

กล่าวได้ว่าเมืองนนทบุรีได้เริ่มพัฒนามากขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 8 โดยเฉพาะการคมนาคมและการศึกษาส่วนรูปแบบการปกครองก็เปลี่ยนไปตามลักษณะการบริหารส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เพราะประเทศไทยได้เปลี่ยนการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 สมัยรัชกาลที่ 7 ความเจริญเหล่านี้มีอุปสรรคทำให้ชงกด้วยเหตุ 2 ประการ คือ เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2482 - พ.ศ. 2488 และเกิดน้ำท่วมใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2485 ซึ่งทำให้สวนทุเรียนจมน้ำ ทุเรียนตายเกือบหมดเกิดการเสียหายทางเศรษฐกิจครั้งยิ่งใหญ่

หากจะกล่าวถึงผลดีที่ชาวเมืองนนท์ได้รับจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็อาจจะมีอยู่บ้าง คือ ในราว พ.ศ. 2486 – พ.ศ. 2487 ครั้งนั้นเครื่องบินของสัมพันธมิตรได้โจมตีกรุงเทพฯ หนักมาก ชาวกรุงเทพฯ จึงอพยพมาเข้าบ้านอยู่ทางเมืองนนทบุรี เพราะไม่มีจุดยุทธศาสตร์ และต่อมาก็ได้แต่งงานกับชาวนนทบุรีไปหลายคู่ โรงเรียนบางแห่งก็ย้ายมา แม้กระทั่งโรงพยาบาลศิริราช ก็ยังย้ายคนไข้มาอยู่บริเวณสนามศาลากลางจังหวัด โดยสร้างอาคารชั่วคราวขึ้นเต็มตลอดทั้งสนาม นับได้ว่าการอพยพของชาวกรุงเทพฯ มีส่วนช่วยให้ชาวนนท์มีเศรษฐกิจดีขึ้นทั้งสังคมก็กว้างขวางขึ้นด้วย

2.6.2.3 รัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช(พ.ศ. 2489 – ปัจจุบัน)

แม้จังหวัดนนทบุรีเป็นเมืองชานนครหลวงแต่สภาพของตัวเมืองเมื่อเริ่มสมัยรัชกาลที่ 9 ยังคงมีสภาพคล้ายหัวเมืองชนบทที่อยู่ห่างไกล กระทรวงมหาดไทยเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้จังหวัดได้พัฒนาอย่างรวดเร็วจึงมอบนโยบายสำคัญมากกับผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้น (นายสอาด ปาชนะนันท์ พ.ศ. 2503 – พ.ศ. 2511) ให้สนองนโยบายรัฐบาลให้ได้ จังหวัดนนทบุรีจึงได้พัฒนาอย่างรุดหน้าและรวดเร็วมาก โดยเริ่มจากตัวเมืองและตัวอำเภอที่สำคัญ ๆ ก่อน ดังจะขอนำตอนหนึ่งจากคำปราศรัยของ จอมพลประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ใน

สมัยนั้นได้กล่าวในที่ประชุมข้าราชการเมื่อคราวมาตรวจเยี่ยมประชาชนชาวนนทบุรี เมื่อ 7 สิงหาคม 2506 ดังนี้

“.... แต่เดิมมา แม้แต่ภายในตัวเมืองเองก็ยังคงอยู่กันจะมุกจะมอม มอมแมม ผมก็อยาก ให้เมืองนี้สวยขึ้นและนอกจากนั้น ถนนเชื่อมจากพระนครเข้ามาถึงแล้ว ทั้งแขก ทั้งฝรั่ง ทั้งญี่ปุ่น ทั้งจีน ก็พากันดู ผมก็นึกอาลัยเขาเหลือเกินมีกอฟเวอเนอร์อยู่ทุกคนจะปล่อยให้เก่าแก่เหมือนเดิมไม่ได้จะนั้น ผมจึงได้เที่ยวเงินมายังจังหวัดพยายามจะให้เห็นจังหวัดนี้สวยงามขึ้นและมีความเป็นอยู่ สุขสบายตามสมควร ดังนั้น จึงได้รู้กมายังผู้ว่าราชการจังหวัดมาก ท่านก็เป็นคนชอบมูมานะในเรื่องนี้อยู่แล้วผมจึงเห็นว่าท่านเหมาะกับงานนี้ จึงได้เชิญท่านมาอยู่ที่นี้และก็ได้เห็นผลทันตาดีเหมือนกัน...” (แนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ลุ่มคลองนนทบุรีเพื่อความยั่งยืน ,2543 : 9 – 30)

2.6.3 บริบทสภาพทั่วไปของตำบลบางรักน้อย

นนทบุรี มีเนื้อที่ 622.3 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างกรุงเทพฯ เพียง 20 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกทั้งทางรถและทางน้ำ นนทบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง และอำเภอไทรน้อย

2.6.3.1 ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลบางรักน้อย ขึ้นกับอำเภอเมืองนนทบุรี สภาพพื้นที่โดยทั่วไปในตำบลบางรักน้อยมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและเป็นตั้งสวนผลไม้ อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดนนทบุรีและตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ระยะห่างจากศูนย์ราชการจังหวัดนนทบุรี 11.5 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลท่าอิฐ	อำเภอปากเกร็ด	จ.นนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลบางกร่าง	อำเภอเมืองนนทบุรี	จ.นนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลไทรมา	อำเภอเมืองนนทบุรี	จ.นนทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลบางรักใหญ่	อำเภอบางบัวทอง	จ.นนทบุรี

2.6.3.2 ลักษณะทางประชากร

เนื้อที่ของตำบลบางรักน้อย มีพื้นที่ทั้งหมด 5.8 ตารางกิโลเมตร (3,625 ไร่) แบ่งเป็นเนื้อที่ที่ใช้ทำการเกษตร 3,005 ไร่ เนื้อที่สำหรับใช้ประโยชน์เป็นสวนผลไม้และที่พักอาศัย 620 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน คือ

- หมู่ที่ 1 บ้านบางประคู้เล็ก
- หมู่ที่ 2 บ้านบางรักน้อย
- หมู่ที่ 3 บ้านบางรักน้อย
- หมู่ที่ 4 บ้านบางรักน้อย
- หมู่ที่ 5 บ้านหนองบัว
- หมู่ที่ 6 บ้านบางประคู้ใหญ่

ประชากรทั้งสิ้น 10,421 คน แยกเป็นชาย 4,922 คน เป็นหญิง 5,499 คน มีจำนวนครัวเรือน 5,209 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2544, องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย) ประชากรส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองต่าง ๆ เช่น คลองอ้อม, คลองบางประคู้, คลองแม่ร่องกร่าง, คลองบางรักใหญ่

2.6.3.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

อาชีพหลัก ทำสวนผลไม้และทำนา

อาชีพรอง ค้าขาย รับจ้าง

หน่วยธุรกิจในเขตตำบลบางรักน้อย

ปั้มน้ำมันและก๊าซ จำนวน 4 แห่ง

โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 3 แห่ง

หมู่บ้านจัดสรร จำนวน 14 โครงการ

อู่ซ่อมรถยนต์ จำนวน 7 แห่ง

อู่ซ่อมจักรยานยนต์ จำนวน 3 แห่ง

ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง จำนวน 2 แห่ง

2.6.3.4 สภาพทางสังคม

การศึกษา

- โรงประถมศึกษา 2 แห่ง
 1. โรงเรียนวัดบางรักน้อย
 2. โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 9
- หอกระจายข่าว 5 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัดบางรักน้อย 1 แห่ง (วัดพุทธ)

สาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล 3 แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน 2 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 4 แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมรดน้ำ 100 เปอร์เซนต์

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถานีตำรวจลาดโคนด 1 แห่ง

2.6.3.5 การบริการขั้นพื้นฐาน

การคมนาคม

ทางบก โดยรถยนต์และรถโดยสารประจำทาง ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมดังนี้

- ถนนรัตนวิเบศร์ (ถนนสายหลัก)
- ถนนประชารวมใจ
- ถนนเข้าหมู่บ้านริมสวน
- ถนนวันบางนา – บางประดู่

- ถนนซอยข้าง
- ถนนท่าอิฐ

ทางน้ำ โดยเรือยนต์และเรือโดยสารประจำทาง ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมดังนี้

- คลองอ้อม (แยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา)
- คลองบางรักน้อย
- คลองบางรักใหญ่
- คลองพระพิมล
- คลองดาวดึงส์
- คลองบางประคูเล็ก
- คลองบางประคูใหญ่
- คลองแม่ร่องกร่าง

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข - แห่ง
- โทรศัพท์ ประชาชนประมาณ 60 % มีโทรศัพท์ใช้

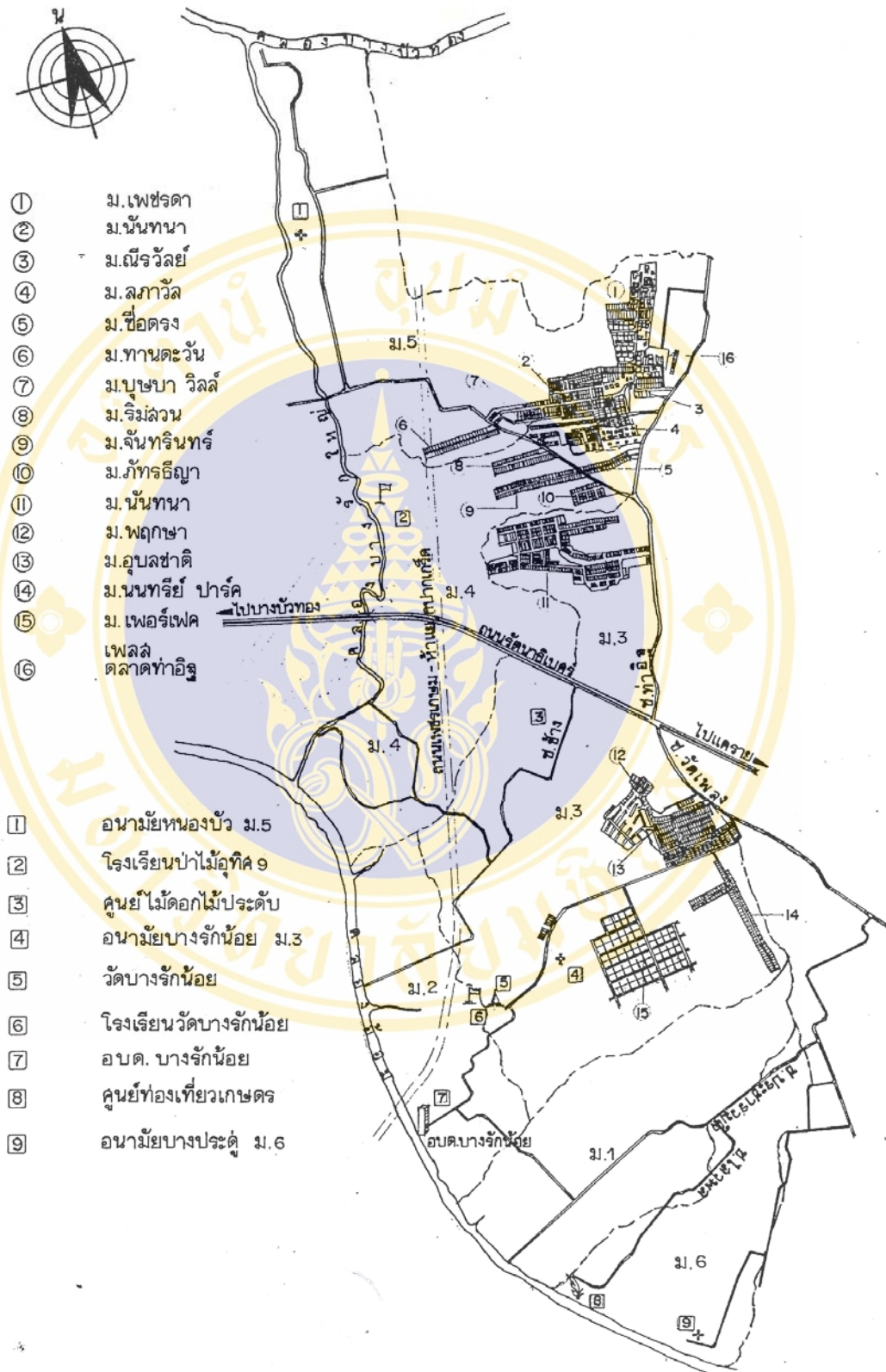
แหล่งน้ำธรรมชาติ

คลองธรรมชาติ 12 แห่ง

2.6.3.6 แหล่งท่องเที่ยว

สวนไม้ดอกไม้ประดับ ซอยข้าง ในพื้นที่ หมู่ที่ 3 บ้านบางรักน้อย โดยพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นที่พักอบรมอาชีพให้กับผู้สนใจ รวมทั้งเป็นตลาดกลางในการขายไม้ดอกไม้ประดับ

สวนเกษตรเชิงอนุรักษ์ ในพื้นที่ หมู่ที่ 6 บ้านบางประคู เป็นแหล่งท่องเที่ยวสวนเกษตรเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติและสภาพแวดล้อมดั้งเดิมอย่างสมบูรณ์ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับประชากรในท้องถิ่นเป็นอย่างดี(ที่มาองค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย, 2544)

ภาพที่ 2.9 แผนที่ตำบลบางรักน้อย

2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรศักดิ์ ขุนณรงค์ (2540 : 131-139) ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ศึกษากรณีแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี พบว่า นักท่องเที่ยว

เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง และมีความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานภายนอกถ้ำ การบริการข้อมูล และการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวในระดับปานกลาง

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น มีการขูดขีด ทำลายผนังถ้ำ หัก ทำลาย จับต้องหินงอกหินย้อย ทิ้งขยะภายในถ้ำ และส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อพึงปฏิบัติขณะเที่ยวชมถ้ำ รวมทั้งขาดความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของถ้ำ และระบบนิเวศภายในถ้ำและรอบ ๆ บริเวณถ้ำ ตลอดจนการขาดการประชาสัมพันธ์และการบริการที่น้อยเกินไป รวมถึงความไม่ทั่วถึงในการจัดเวรยามในการรักษาความปลอดภัย และรักษาภูมิลักษณ์ในขณะที่เที่ยวชมถ้ำ ในการให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมยังค่อนข้างจำกัด

นาคม ชีรสวรรณจักร (2541 : ง) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว มีดังนี้

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้โดยใช้สื่อที่พบเห็นโดยง่าย
- องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง

-ให้ห้องการบริหารส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน โครงการและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ทิวสนัน รัตนเกตุ (2542 : 186-192) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษา : อ่างเก็บน้ำคลองระโงก จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับปานกลาง ร้อยละ 55.3 มีทัศนคติต่อการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ระดับปานกลาง ร้อยละ 38.0 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับต่ำร้อยละ 38.7 และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวพบว่า ความรู้มีผลต่อทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ตัวแปรที่มีผลสูงสุดต่อความรู้และทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือบทบาทหรือตำแหน่งในหมู่บ้าน ข้อเสนอแนะควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ร่วมกัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และบทบาทของประชาชนในพื้นที่

นิพล เชื้อเมืองพาน (2542 : ง) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย พบว่า อุทยานยังขาดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ไม่มีการอบรมความรู้แก่คนในท้องถิ่นและมักคุเทศก์ ขาดการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว ขาดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในระดับการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติการ และการร่วมประเมินผล คงมีแต่ส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

แนวทางการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวคือ ควรมีรูปแบบการบริหารโดยกระจายอำนาจไปในระดับท้องถิ่นและให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นทั้งการให้บริการและการทำความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม

พิกุล สิทธิประเสริฐกุล (2543 : 129-131) ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ กรณีศึกษา : อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นั้นจะต้องคำนึงถึงหลักคิด 3 ประการ คือ 1) เห็นประโยชน์ท้องถิ่นเป็นสำคัญ 2) เพิ่มพลังการต่อรองให้กับชุมชน และ 3) ไม่ละทิ้งฐานการเกษตร ซึ่งหลักคิด 3 ประการนี้ ใช้เป็น

พื้นฐานในการแสวงหารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ คือ ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจเรื่อง การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ในทุกภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ โดยต้องมีกระบวนการให้ทุกภาคได้เข้าร่วมในการกำหนดรูปแบบได้อย่างเท่าเทียม และสุดท้าย จึงเป็นการแบ่งบทบาทกันเพื่อเสริมจุดแข็งของแต่ละภาคในการจัดการมรดก ปราบไฟรี (2544 : 53-54) ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์พบว่ามีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการโฮมสเตย์ที่อยู่ภายใต้พื้นฐานของการคิดที่เข้าใจระบบ นิเวศ ความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของพื้นที่ (Nature-Based Tourism) การไม่คิดทำลายสมดุล ของธรรมชาติด้วยการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และชุมชนเอง การใช้ ทรัพยากรอย่างระมัดระวังและรอบคอบ โดยใช้แนวคิดของการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism) และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว (Community Participation-Based Tourism) ซึ่งผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับคือ ความ ยั่งยืนของทรัพยากร การสร้างอาชีพและการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่เดียวกันการพัก อาศัยอยู่ในชุมชนได้เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนทั้งความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมความเป็นอยู่ การเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนสามารถหาทางออกใน การจัดการทั้งเชิงรับและเชิงรุกเกี่ยวกับโฮมสเตย์เพื่อปกป้องทรัพยากรและผลประโยชน์ของชุมชน โดยรวม

จากเอกสารงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวต้อง คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม นอก จากนี้ชุมชนยังต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตน เพื่อสร้างดุลย ภาวะระหว่างการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตามหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยมีรายละเอียดของวิธีการศึกษาดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ก่อนเริ่มต้นในการกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบางรักน้อย ทั้งการศึกษาเอกสารและเดินทางไปในฐานะนักท่องเที่ยวทั่วไป ดังนั้นเมื่อได้ข้อมูลว่าการจัดการท่องเที่ยวต้องเชื่อมโยงไปถึงคนกลุ่มใดบ้าง จากนั้นจึงกำหนดกลุ่มประชากรที่จะศึกษาดังต่อไปนี้

3.1.1 กลุ่มผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบางรักน้อย ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม สมาชิกคณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกทั่วไป ผู้นำตามธรรมชาติ บุคคลกลุ่มนี้เป็นกลไกสำคัญที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงไปสู่บริบทอื่น ๆ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการหลายครั้ง โดยหมุนเวียนไปตามบ้านต่าง ๆ จำนวน 10 ครั้ง

3.1.2 กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของตำบลบางรักน้อย ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาว่ามีความคิดเห็นอย่างไร ในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยว และอาหาร ซึ่งจะพูดคุยกันระหว่างเดินทางเที่ยวชมสวนเกษตร ประกอบกับผลการประเมินผลการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยที่ทางเกษตรจังหวัดเป็นผู้จัดทำการประเมิน

3.1.3 กลุ่มประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบางรักน้อย ได้แก่ เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย กรมส่งเสริมการเกษตร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

3.1.4 กลุ่มประชาชนทั่วไปที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนบางรักน้อย ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นส่งผลต่อชุมชนในด้านใดบ้าง เช่น เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.2.2 การศึกษาภาคสนาม

การศึกษาภาคสนามในพื้นที่วิจัย ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปในชุมชนบางรักน้อยในฐานะนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร และสังเกตสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่แห่งนี้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งขั้นตอนนี้ทำให้ผู้วิจัยเริ่มเรียนรู้ว่าตนเองจะหาข้อมูลจากแหล่งใดบ้าง

การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structural Interview) ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการพูดคุยทักทาย สนทนาเรื่องทั่ว ๆ ไปของชุมชนตามแหล่งต่าง ๆ เช่น ในสวนเกษตร ที่บ้านพัก และที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เมื่อผู้วิจัยได้ความรู้กว้าง ๆ ของวิถีชีวิตชาวสวนจากการพูดคุยเบื้องต้น จากนั้นจึงทำการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดประเด็นที่จะศึกษา เพื่อเชื่อมโยงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งเป็นศูนย์ท่องเที่ยว และความเคลื่อนไหวตามลำดับจนถึงปัจจุบัน โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

ก) ประวัติความเป็นมาและบริบทของพื้นที่ ก่อนและหลังมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน

ข) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ในด้านต่าง ๆ มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

ค) รูปแบบการท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร และมีกิจกรรมอย่างไรบ้างในพื้นที่

3) การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) การเก็บข้อมูลในลักษณะนี้ถือเป็นจุดเด่นของงานวิจัยชิ้นนี้ เพราะข้อมูลส่วนใหญ่มักจะได้จากการสนทนา ณ ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย และสมาชิกคนอื่น ๆ จากการพูดคุยโดยมีประเด็นตามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและตามแบบสอบถาม (ภาคผนวก ง) ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปยังพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อทำการพูดคุยสนทนา โดยมีประเด็นของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นหลัก

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

- 1) ประวัติความเป็นมาและบริบทของพื้นที่ ก่อนและหลังมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน
- 2) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ในด้านต่าง ๆ มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
- 3) รูปแบบการท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร และมีกิจกรรมอย่างไรบ้างในพื้นที่
- 4) ชุมชน เริ่มโครงการท่องเที่ยวเกษตรนี้ได้อย่างไร มีใครเป็นผู้ริเริ่มหรือมีแรงบันดาลใจจากสิ่งใด
- 5) การดำเนินงานมีโครงสร้างสมาชิกและระเบียบวิธีหรือไม่อย่างไร รูปแบบการจัดการเป็นอย่างไร
- 6) การจัดทำโครงการท่องเที่ยวเกษตรนี้ มีเงินทุนหรืองบประมาณจากแหล่งใดบ้าง
- 7) การจัดการภายในกลุ่มทำอย่างไรบ้าง แบ่งหน้าที่กันอย่างไร
- 8) ขั้นตอนการรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร พอใจกับผลการดำเนินงานหรือไม่
- 9) การติดต่อประสานงานกับภายนอกกลุ่มดำเนินการอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ
- 10) รายได้หรือผลประโยชน์ตอบแทนที่เกิดขึ้นมีอย่างไรบ้าง จัดสรรแบ่งปันกันอย่างไร (เงินและผลประโยชน์ทางสังคมที่มีต่อปัจเจกบุคคล กลุ่ม และชุมชน)

3.3.2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีการนัดหมายกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มที่กำหนดไว้ข้างต้นมาประชุมกลุ่มย่อยคราวละ 10 คน ได้แก่

- ประธานกลุ่มหรือผู้แทนกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
- ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทน หรือกรรมการหมู่บ้านด้วยการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยจากสมาชิก
- บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่
- เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ พัฒนาการ เป็นต้น
- ประชาชนทั่วไปในพื้นที่

ประเด็นการสนทนากลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้เสียกับกิจกรรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้ 3 ประเด็น

- ท่านหรือกลุ่มของท่าน ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างไรบ้าง ด้วยวิธีใด
- การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมีความแตกต่างหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่อย่างไร และเกิดประโยชน์แก่ท่านและชุมชนอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดำเนินการอยู่นี้ประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร ท่านพอใจมากน้อยเพียงใด

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้วิจัยมีวิธีการดังนี้

3.4.1 การเข้าไปร่วมฟังการประชุมใหญ่ของกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยที่จัดขึ้นทุก ๆ เดือน ซึ่งมีการประชุมกันอยู่แล้วผู้วิจัยได้เข้าร่วมประชุมและได้นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างกว้างขวางตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

3.4.2 การนัดหมายกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มที่กำหนดไว้ข้างต้นมาประชุมกลุ่มย่อยคราวละ 10 คน ทั้งนี้การนัดประชุมดังกล่าวกระทำในลักษณะแยกกลุ่ม แยกสถานที่ แยกเวลา แต่ร่วมประเด็นศึกษาที่กำหนดไว้ข้างต้น

3.4.3 การรวบรวมข้อมูลจากวงสนทนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางรักน้อย สมาชิกทั่วไป และชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแต่ปรารถนาที่จะเข้าร่วมวงสนทนา มาประชุมร่วมกัน ณ บริเวณศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยหรือที่บ้านประธานกลุ่มและในส่วนของนักท่องเที่ยวจะอาศัยวิธีการสนทนาร่วมกันระหว่างรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะมีโอกาสได้รับข้อมูลจากทุกฝ่ายพร้อมกันจากการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลด้านต่าง ๆ จากบุคคลเหล่านี้

หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทุกส่วนที่ได้ คือ ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเพื่อจัดหมวดหมู่ ทำการตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับต่อไป

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการร่วมสังเกตการณ์ ซึ่งผลการศึกษาสามารถนำมาวิเคราะห์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 2 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อยกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

ตอนที่ 3 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อยกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 1 บริบทของการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

4.1 บริบทของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย

บริบทของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย แต่เดิมมาเป็นพื้นที่การทำเกษตรและสวนผลไม้ต่อเนื่องมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีต ประชาชนในพื้นที่ตั้งสมประสงค์ ความรู้ในการทำเกษตรสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมในการทำเกษตรและสวนผลไม้ที่มีการปรับเปลี่ยนจัดสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างเหมาะสม จนกระทั่งปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองหลวง ทำให้สภาพของการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก อย่างไรก็ตามยังคงมีพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ยังดำรงวิถีชีวิต

การเกษตรและสวนผลไม้แบบดั้งเดิม ซึ่งยังคงคุณค่าและรูปแบบการดำเนินชีวิต อันเป็นทรัพยากรดั้งเดิมที่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อมา

ปัจจุบันตำบลบางรักน้อยอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยจังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่การเกษตรดั้งเดิม ซึ่งสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะของดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง เนื่องจากการไหลเวียนของกระแสน้ำที่มีการพัดผ่านไปมาและทำให้เกิดการสะสมของแร่ธาตุต่าง ๆ สภาพดินเป็นดินตะกอนหรือดินเหนียวที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็วและระดับน้ำใต้ดิน (Water table) ที่สูงหรือตื้น หากประสบกับภาวะฝนตกหนักอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายวัน ก่อให้เกิดสภาพน้ำขัง (Water logging) ส่งผลต่อพืชที่ปลูก (ขงยุทธ โอสกสภา, 2540) ทำให้เกษตรกรในตำบลบางรักน้อย จึงต้องมีการจัดการพื้นที่ โดยการสร้างสวนในลักษณะยกย่อง เพื่อช่วยให้มีการระบายน้ำดีขึ้น และมีการจัดสร้างคันคูแข็งแรง เพื่อควบคุมระดับน้ำภายในให้คงที่ รอบสวน "... ชุมชนบางรักน้อยประสบปัญหาน้ำท่วมขังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 และ ปี พ.ศ. 2538 เป็นช่วงที่น้ำท่วมมากที่สุด พื้นที่ทางการเกษตรเสียหาย ประมาณ 95 % เหลือเพียง 5% เท่านั้นที่รอดพ้นจากภาวะน้ำท่วม ..." (คุณสมชาย แก้วประดิษฐ์ ประธานกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ) ดังนั้นเกษตรกรในตำบลบางรักน้อยจึงต้องมีการจัดการพื้นที่รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการยกย่อง ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบชุมชนเกษตรกรรมมาตั้งแต่กำเนิด มีการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านในสมัยก่อนนำกลับมาใช้และได้ผลดีนั่นก็คือการลอกท้องร่องที่มีการสะสมของปุ๋ยธรรมชาตินำขึ้นมาเพื่อบำรุงพืชให้เจริญงอกงามทำให้ภายในบริเวณจึงมีสภาพเขียวครึ้ม ประกอบกับมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง สภาพความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายและเป็นกันเอง ในขณะที่สถานที่ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองมีผลกระทบต่อสภาพทั่วไปของตำบลบางรักน้อย คือ มีการขายที่ทำดินทำกินให้กับนายทุนเพื่อนำไปเป็นบ้านจัดสรรหรือโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากราคาที่ดินสูงเพราะอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร สาเหตุเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมขังและไม่สามารถปรับสภาพพื้นที่สวนให้กลับมาเหมือนเดิมได้และจะต้องใช้เงินลงทุนสูงและปัญหาแรงงานที่ขาดแคลนและอัตราค่าจ้างที่ค่อนข้างสูง ผลผลิตที่ได้ก็ไม่คุ้มกับการลงทุน คนในชุมชนมีความเห็นแก่ตัวกันเพิ่มมากขึ้น ต่างคนต่างอยู่และไม่ค่อยมีน้ำใจต่อกันซึ่งแตกต่างจากในสมัยก่อนมาก

สภาพโดยทั่วไปของตำบลบางรักน้อยในปัจจุบันนั้นมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพพื้นที่สวนเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว รวมถึงการใช้ชีวิตประจำวันของชาวสวนในการทำการเกษตร เช่น การบำรุงรักษา การ

ตัดตอ กิ่งพันธุ์ การให้ปุ๋ย และการเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจเข้ามาเที่ยวชมสวนผลไม้ตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีการทำอาหารพื้นบ้านเอาไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่มีรสชาติตามแบบฉบับชาวบ้าน และหากินที่อื่นไม่ได้ รวมถึงผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นนำเอามาใช้เป็นวัตถุดิบในการปรุงอาหาร เช่น ผักกูด เป็นต้น และยังมีผลไม้ตามฤดูกาลที่เอาไว้รองรับนักท่องเที่ยวด้วย

4.2 การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย

4.2.1 จุดเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยเริ่มต้นจากเดิมมีพื้นฐานการทำสวนผลไม้แบบดั้งเดิมอยู่แล้วและสภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมยังพื้นที่สวนผลไม้ของเกษตรกรได้ ในขณะที่พื้นที่บางส่วนถูกขายให้กับนายทุนทำเป็นบ้านจัดสรรและโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งปล่อยให้รกร้างไม่มีการปรับปรุงสภาพสวน นอกจากนี้รูปแบบการทำสวนผลไม้ของตำบลบางรักน้อยมีความเป็นเอกลักษณ์โดยการยกร่องสวนและอยู่ท่ามกลางความเป็นธรรมชาติท่ามกลางความเป็นเมืองเนื่องจากตำบลบางรักน้อยอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนอย่างเป็นทางการ โดยเริ่มมีการก่อตั้งคณะกรรมการกลุ่มโดยเกษตรจังหวัดได้มีการเรียกประชุมประชาชนในท้องถิ่น เพื่อทำการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรขึ้นมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 50 คน และคณะกรรมการ 9 คน ซึ่งผ่านการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือน สิงหาคม ปี พ.ศ. 2542 และเปิดเป็นศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน ปี พ.ศ. 2544 โดยมีนายปราโมทย์ รักษาราษฎร์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นประธานในพิธี ซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร (Agro-tourism) เนื่องจากผลกระทบต่อค่าเงินบาทลอยตัว คือ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมรายได้ให้เกษตรกรจากการจำหน่ายผลผลิต ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนและเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โครงสร้างขององค์กรประกอบด้วย

คณะกรรมการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตรจังหวัดนนทบุรีซึ่งประกอบด้วย

1. นายไชยยุทธ์ ชุนฤทธิ์แก้ว หัวหน้าฝ่ายแผนงาน หัวหน้าศูนย์ท่องเที่ยวเกษตร
2. นายพิมาณ พรหมสาขาณ.สกลนกร เจ้าหน้าที่บริหารงานการเกษตร6 คณะกรรมการ
3. นายสมเกียรติ รัตมาน นักวิชาการเกษตร 5 คณะกรรมการ
4. น.ส. น้ำทิพย์ เมืองภักดี นักวิชาการเคหกิจเกษตร 5 คณะกรรมการ
5. นายศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย เจ้าพนักงานการเกษตร 4 คณะกรรมการ
6. น.ส. สุภาพร เนตรแถม เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 3 คณะกรรมการ
7. น.ส. วรณา ดวงบุญ เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 3 คณะกรรมการ
8. นายสุพร กาญจนะพังคะ เจ้าพนักงานการเกษตร 5 คณะกรรมการ
และเลขานุการ
9. นางอัญชลี คงสถิตย์ เจ้าพนักงานเคหกิจเกษตร 5 คณะกรรมการ
และเลขานุการ

คณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย

1. นางไสว ทศนียเวศ ประธานกลุ่ม
2. นายธาดา เอี่ยมอ่ำ รองประธาน
3. นายแสวง นาคนาค เภรัญญิก
4. น.ส. กรองแก้ว น้ำผึ้ง ผู้ช่วยเภรัญญิก
5. นางปราณี เคลื่อนคล้าย ประชาสัมพันธ์
6. นางรัตนภรณ์ ขำจันทร์ ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
7. นางปรียานุช เดชะโกศยะ ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
8. นายประเวศ กลั่นรอด กรรมการ
9. นายระดม จันลา เลขานุการ

4.2.1.1 การพัฒนาบุคลากรของตำบลบางรักน้อย

การพัฒนาบุคลากรของตำบลบางรักน้อย จากการสอบถามข้อมูลจากเจ้าของสวนและบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย ทางหน่วยงานราชการเกษตรจังหวัดซึ่งจัดให้มีการฝึกอบรมหลักสูตร 2 หลักสูตร คือ 1. การฝึก

อบรมหลักสูตรบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร 2. การฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรพาชมแหล่งท่องเที่ยว 3. ทักษะศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตร โดยทางเกษตรจังหวัดได้จัดทำหนังสือเชิญผู้นำชุมชนเพื่อให้ส่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรในพื้นที่และผู้สนใจเข้ารับการศึกษาอบรม มีผู้ที่ให้ความสนใจในการฝึกอบรมครั้งนี้ 15 คน เป็นเวลา 6 วัน 2 ครั้ง (ภาคผนวก ข) จากการฝึกอบรมจะมีผู้ที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงานได้จริงนั้น โดยทางหน่วยงานจะทำการคัดเลือกเอาไว้เป็นวิทยากรจริง ๆ แค่ 4-5 คนเท่านั้น ซึ่งจะมีหน้าที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาชมในพื้นที่ บอกเล่ารายละเอียดต่าง ๆ และตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยวได้

จากรายงานการประชุมของคณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ที่ได้มีการสรุปผลการดำเนินงานท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยของเกษตรจังหวัด เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2543 ถึง เดือนกันยายน 2544 ได้มีการจัดประชุม รวม 7 ครั้ง ซึ่งในการประชุมแต่ละครั้งจะมีมติในที่ประชุมเพื่อนำไปปฏิบัติ พัฒนา และแก้ไข ให้ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรมีความพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยวซึ่งรายละเอียดของการประชุมแต่ละครั้งดูจาก (ภาคผนวก ค) ในการประชุมแต่ละครั้งนั้นเป็นการประชุมที่กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยเพิ่มจะเริ่มมีการก่อตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นเป็นครั้งแรก ณ. ปัจจุบันการประชุมของกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยจะแบ่งการประชุมออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของคณะกรรมการกลุ่มจะประชุมกันทุก ๆ ต้นเดือน และส่วนของสมาชิกกลุ่มจะมีการประชุมกันปีละครั้ง ในการประชุมช่วงแรก ๆ จะประชุมกันบ่อยเป็นการเรียกประชุมเพื่อแบ่งหน้าที่กันเวลาให้นักท่องเที่ยวมาช่วงหลัง ๆ ไม่ค่อยจะประชุมกันแล้วเพราะทุกคนรู้หน้าที่กันแล้วนอกจากจะมีการแจ้งให้ทราบว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาวันไหนเท่านั้น ในการประชุมแต่ละครั้งจะมีเจ้าหน้าที่จากเกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอเข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง ทุกคนในที่ประชุมสามารถออกสิทธิออกเสียงกันได้ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มให้มีการพัฒนาขึ้นเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งในเรื่องของภูมิทัศน์

สามารถกล่าวสรุปได้ว่า กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยมีความพยายามที่จะทำการพัฒนาในพื้นที่ของตนเองและให้ความร่วมมือร่วมถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ให้เกิดการพัฒนาขึ้นในพื้นที่

4.2.1.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยจากหน่วยงานราชการ

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางรักน้อย มีความสัมพันธ์กับภาคีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ คือ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวมระดับประเทศ โดยเริ่มต้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2530 ที่เป็นปีรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย และเป็นการขานรับในระดับจังหวัดในปีพ.ศ. 2532 ที่เป็นปีการท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี และล่าสุดภายใต้กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ เกษตรกรรมจึงได้รับอิทธิพลจากกระแสการท่องเที่ยวด้วย โดยมีการเตรียมความพร้อมของชุมชน เช่น การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ บทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่การศึกษา ทำให้เกิดกระแส ของชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น หันมาให้ความสนใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอัน ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร ตามแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากผลกระทบค่าเงินบาทลอยตัว เป็นโครงการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อสนับสนุนการส่งเสริมรายได้ให้กับเกษตรกรจากการจำหน่ายผลผลิต ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนและเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน บทบาทของกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้กำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เข้ามามีส่วนช่วยเหลือชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ

เกษตรจังหวัด มีบทบาทในการให้ความรู้และอบรมเกษตรกรเพื่อพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการบริการแก่นักท่องเที่ยว และการปรับปรุงภูมิทัศน์สวนเกษตรเพื่อสามารถรองรับการบริการในด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและข่าวสารให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยซึ่งเป็นบทบาทด้านการสนับสนุนและรับผิดชอบชุมชนให้มีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่และการท่องเที่ยวที่มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย มีบทบาทโดยการพัฒนาเส้นทางเดินสวนซึ่งแต่ก่อนตามคันสวนจะใช้แผ่นอิฐปูนวางทำทางเดินเข้ามาในสวนซึ่งเป็นเส้นทางเล็ก ๆ และทางถนนเพื่อให้สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาชมในแหล่งพื้นที่เกษตรกรรมของชาวสวนบางรักน้อยอันเป็นบทบาทของหน่วยงานภาคปฏิบัติในการสนับสนุนชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

สามารถกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานที่ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลบางรักน้อยเองก็เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกกระแสการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้ามาทำให้ตำบลบางรักน้อยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการจัดทำโครงการส่งเสริมท่องเที่ยวเกษตรขึ้นมาส่งต่อให้เกษตรจังหวัดรับหน้าที่ในการประสานงานไปยังพื้นที่เกษตรกรรมหรือสวนผลไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์คัดเลือกพื้นที่และเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการในเรื่องของการส่งเสริมรายได้ให้กับเกษตรกร โดยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน กรมส่งเสริมการเกษตรและเกษตรจังหวัดมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์และข้อมูลให้กับประชาชนทั่วไปได้รู้จัก องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนช่วยในเรื่องของโครงสร้าง อย่างไรก็ตามบทบาทที่มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ศึกษาตกอยู่กับชุมชนและประชาชนซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพทำสวนเกษตรในแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มคนเหล่านี้ยังเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความคงอยู่อย่างยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4.2.2 พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยว

ในปัจจุบัน กระแสการท่องเที่ยวของประชาคมโลก เป็นไปในลักษณะการพัฒนาที่ได้รับความนิยมสูง มีการดำเนินการหลายรูปแบบ ซึ่งได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชน เนื่องจากการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นเงินจำนวนมหาศาลในแต่ละปี ด้วยเหตุผลนี้การท่องเที่ยวจึงกระจายครอบคลุมลงไปทุกพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวที่ไม่มีการจัดการที่ดี จึงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ทางรัฐบาลและเอกชนต้องลงมาจัดการแก้ไขปัญหา ที่ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในอดีต ทำให้ชุมชนบางรักน้อยจะต้องนำเอาแนวทางสำคัญมาปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากลักษณะพื้นที่ของตำบลบางรักน้อย ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้หลากหลายประเภท มีถิ่นฐานอยู่ในตำบลบางรักน้อย ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเป็นชาวสวนดั้งเดิมและประกอบอาชีพทางการเกษตรตั้งแต่กำเนิด แต่ละรายจะมีอายุ ประมาณ 45 ปีขึ้นไป โดยมีอายุสูงสุดประมาณ 62 ปี คือ คุณไสว ทัศนียเวศ มีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นประธานกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรด้วย การตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้หรือติดกับพื้นที่เกษตรกรรมของตน เพื่อความสะดวกในการดูแลสวนของตนเอง

ลักษณะการทำเกษตรในแต่ละพื้นที่จะปลูกไม้ผลหลากหลายพันธุ์ โดยมีเจ้าของสวนแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลักในการประกอบกิจกรรมเกษตรกรรม ดังนั้นการจะเข้าไปทำการสัมภาษณ์จะต้องมีการโทรนัดแนะกันก่อนว่าเป็นวันไหน เวลาอะไร เพราะมีเวลานั้นอาจจะไม่เจอและไม่สามารถที่จะขอข้อมูลกับสมาชิกในครอบครัวได้ เพราะในแต่ละวันเจ้าของสวนแหล่งท่องเที่ยวจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อบำรุงรักษาดูแลพื้นที่ รวมทั้งการปรับปรุงและขยายพันธุ์ไม้ ทำให้เวลาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเจ้าของสวนแหล่งท่องเที่ยวแต่ละราย นอกจากนี้มีบางรายได้รับเชิญเป็นวิทยากรและเป็นที่ปรึกษาแก่ผู้ทำการเกษตรรายอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อมีผู้ต้องการเข้าชมพื้นที่จึงต้องมีการติดต่อล่วงหน้าที่น่านอน ดังนั้นเห็นได้ว่าผู้วิจัยจะเข้าไปเก็บข้อมูลจะต้องทำการนัดก่อนล่วงหน้า ถ้าไม่มีการติดต่อล่วงหน้าจะไม่ค่อยพบต้องรอเป็นวันอื่นในการเก็บข้อมูลของเจ้าของสวนแต่ละราย และไม่สามารถเดินทางเข้าไปยังพื้นที่เกษตรได้เพราะไม่มีป้ายบอกทางเข้าไปยังพื้นที่สวนเกษตรต้องให้เจ้าของสวนเป็นผู้นำทาง

จุดเด่นของเจ้าของสวนแต่ละรายแม้ว่าตำบลบางรักน้อยจะอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร แต่ลักษณะการใช้ชีวิตยังคงมีลักษณะเรียบง่าย ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวสวนเอาไว้เช่น ชาวสวนจะไม่สวมรองเท้าขณะเข้าสวนแม้ว่าจะมีผู้เข้ามาชมในพื้นที่ เพราะมีความเคยชินและด้วยสภาพพื้นที่เป็นร่องสวนทำให้เกิดความสะดวกในการเดิน เป็นต้น นอกจากนี้มีลักษณะที่เอื้อเพื่อแผ่อแผ่เป็นกันเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือนได้

ลักษณะของพื้นที่เกษตรกรรมของตำบลบางรักน้อย เป็นรูปแบบเกษตรกรรมผสมผสาน มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีการดูแลรักษาและแนวทางป้องกันจากภัยธรรมชาติ ทำให้สภาพพื้นที่จึงยังคงความอุดมสมบูรณ์มาก ดังนั้นการคัดเลือกสวนเกษตรเพื่อให้เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตร โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยสวนเกษตรที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรมีอยู่ด้วยกัน 3 สวน คือ

1. สวนทุเรียนประวัติศาสตร์ทุเรียนเมืองนนท์ ของ คุณบุญเลิศ ศักดิ์ดี เป็นแหล่งพันธุ์กรรมของไม้ผลหลากหลายชนิด โดยเฉพาะทุเรียนพันธุ์ดั้งเดิมมีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไปและมีลำต้นสูงใหญ่มาก ได้แก่ พันธุ์ทุเรียนหมอนทอง ก้านยาว ชะนี กบ กำป็น เป็นต้น มีระบบชลประทานเก่าแก่และมีรูปแบบการสร้างสวนที่ยั่งยืน
2. สวนไม้ต่างระดับ ของ คุณไสว ทศนิยเวศ มีรูปแบบสวนเกษตรแบบดั้งเดิมภายในสวนปลูกพืชผสมผสาน มีการจัดระบบการปลูกพืชตามลักษณะความแตกต่างของระดับเรือนยอดและระบบราก ซึ่งมีการกระจายตัวอย่างเหมาะสม ตามลักษณะของการอยู่ร่วมกันของต้นไม้ป่าธรรมชาติ โดยพืชแต่ละชนิดมีบทบาทและลักษณะที่เหมาะสมแตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน
3. สวนเกษตรธรรมชาติ ของ คุณแสวง นาคนาค เป็นเกษตรกรที่ได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณเมืองนนท์คนเก่ง เพราะมีการบำรุงรักษาต้นไม้ โดยปราศจากสารเคมี มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ซึ่งเป็นวิธีการทางธรรมชาติ มีระบบการระบายน้ำเข้า-ออก มีทางน้ำต่อๆ กันไป เรียกว่า “ลำประโดง” เป็นสวนผลไม้แบบผสมผสานโดยเน้นปลูกทุเรียนเป็นหลักและในพื้นที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตตลอดทั้งปี

ภาพที่ 4.1 นักท่องเที่ยวเข้าไปชมภายในสวนของลุงแสวง นาคนาค

พื้นที่ดังกล่าวควรต้องมีผลผลิตที่อยู่ระหว่างเก็บเกี่ยวได้ เพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดความประทับใจ ซึ่งฤดูกาลของผลผลิต เป็นปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม (ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ : 2537) ส่วนช่วงเวลาส่วนใหญ่ที่มีการเดินทาง คือ ตั้งแต่เดือน มีนาคม เป็นต้นไป เพราะเป็นช่วงเวลาที่ผลผลิตเริ่มออกพร้อมกันมากและสะดวกในการเดินทาง

ฤดูกาลท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย ส่วนใหญ่แล้วจะมีนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่มากที่สุดเป็นช่วงของผลผลิตออกดอกออกผล จากการสัมภาษณ์ เจ้าของสวน หรือผู้นำชมบอกว่านักท่องเที่ยวจะมาในช่วงเดือน มีนาคม เมษายน พฤษภาคม มากที่สุด ส่วนช่วงเดือนอื่น ๆ ก็มีบ้างแต่ไม่มากนักบางเดือนก็ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเลย (ภาคผนวก ก)

ลักษณะของนักท่องเที่ยว จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ และมีชาวต่างชาติ ที่เข้ามาให้ความสนใจ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งนักศึกษา

4.2.3 รูปแบบการท่องเที่ยวบางรักน้อย

ฤดูกาลท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อย เป็นช่วงของการออกดอกออกผล คือ ประมาณ เดือน กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะให้ความสนใจและพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้เลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากแหล่งผลิต และการได้ชิมลิ้มรสชาติของผลไม้ในสวน ดังนั้นสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยอยู่บนพื้นฐานทางธรรมชาติ (nature based) ส่วนในเรื่องของวัฒนธรรมจะเป็นในเรื่องของรูปแบบการทำเกษตรกรรมเช่น การยกทรงสวน การสาธิตเล่น และวิธีการใช้เครื่องมือทางเกษตร

กิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมในพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบการเดินชมสวนผลไม้หลากหลายชนิด ซึ่งเส้นทางการเดินชมระหว่างจุดท่องเที่ยวก็ค่อนข้างไกลและลำบากเพราะจะต้องเดินตากแดดบ้างบางช่วงและสภาพถนนก็เป็นลูกรัง ภายในสวนผลไม้เส้นทางจะมีลักษณะเป็นแผ่นอิฐปูนวางเรียงเอาไว้เดินค่อนข้างลำบาก เพราะการเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวยังไม่ค่อยดี และการให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมร่วมด้วย เช่น การสาธิตกิ่งพันธุ์ การเก็บผลไม้ ไม่สามารถทำได้ เพราะพื้นที่มีขนาดจำกัด

ถึงแม้ว่า ตำบลบางรักน้อยยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในหลาย ๆ ด้าน เช่น ระบบประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ยังไม่พอเพียง แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ยังคงให้ความสนใจที่จะมาเที่ยวชมความเป็นธรรมชาติของสวนเกษตรมากกว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยนั้นยังขาดในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ที่ดี จึงยังไม่เป็นที่รู้จักอย่าง

กว้างขวางซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาชมจะมีลักษณะเป็นการศึกษาดูงานทางการเกษตรกรรมมากกว่า

รูปแบบการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย จะมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวใน 1 วัน แบบเข้าไป เย็นกลับ และมีการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลัก เพื่อให้เกิดความหลากหลายนอกจากการชมสวนอย่างเดียว ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวนี้จะคิดค่าบริการท่านละ 250 บาท (สำหรับเยี่ยมชมสวนเกษตรอย่างเดียว) แต่ถ้าเป็นท่านละ 300 บาทก็จะรวมไปเกาะเกร็ดด้วย ในโปรแกรมนี้อาจรวมค่าอาหารกลางวันและค่าพาหนะพร้อม โปรแกรมการเดินทางท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย นั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 โปรแกรม แล้วแต่นักท่องเที่ยวจะเลือกโปรแกรมการเดินทางแบบไหน ส่วนเส้นทางการเดินทางจะมีทั้งทางเรือและทางรถยนต์ โปรแกรมการท่องเที่ยวเกษตรมีจุดท่องเที่ยว 2 จุด ดังนี้

1) จุดท่องเที่ยวที่ 1 คือ เกาะเกร็ด ชมสถานที่ต่าง ๆ บนเกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา วัดต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นบนเกาะเป็น โบราณสถานที่สวยงามสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายทั้งสิ้นมีฐานะเป็นตำบล แบ่งเขตการปกครองเป็นหมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 7 หมู่บ้าน เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดน้ำเจ้าพระยาตรงส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2265 เรียกคลองนี้ว่า “คลองลัดเกาะน้อย” ต่อมากระแสน้ำได้เปลี่ยนทิศทางการไหลทำให้คลองขยายกว้างขึ้น เพราะถูกแรงของกระแสน้ำเซาะตลิ่งพัง จึงกลายเป็นแม่น้ำและเกาะเกร็ดมีสภาพเป็นเกาะเช่นปัจจุบัน การเดินทางไปเกาะเกร็ดสามารถลงเรือที่ท่าน้ำวัดสนามเหนือที่อยู่ไม่ไกลจากที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่แวะชมได้ในการเดินทางไปเกาะเกร็ด นอกเหนือจากทัศนียภาพรอบ ๆ เกาะได้แก่

1.1 วัดปรมัยยิกาวาส ตั้งอยู่ตำบลเกาะเกร็ด เยื้องท่าเรือสุขาภิบาลปากเกร็ดไปทางใต้ประมาณ 1 กิโลเมตร และอยู่ตรงข้ามกับท่าเรือสนามเหนือเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหารสร้างแบบรามัญบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระราชทานนามว่า “วัดปรมัยยิกาวาส” เนื่องจากศิลปะที่สร้างมีลักษณะแบบมอญ พระเจดีย์ทุกองค์สร้างแบบมอญและพระพุทธรูปพระประธานในโบสถ์สลักด้วยหินอ่อนแบบมอญด้วยจึงเรียกว่า “วัดมอญ” ภายในวัดมีภาพจิตรกรรมฝาผนังและ

บานประตูหน้าต่างโบสถ์ประดับลายปูนปั้นสวยงาม ล้อมรอบด้วยลายไม้ ชุ่มประดู่ยอดมณฑป ชุ่มหน้าต่างแบบหน้าต่าง ยังคงให้เห็นความงามอยู่ฐานโบสถ์โค้งแบบเรือสำเภา

นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์ที่จะเปิดเฉพาะวันเสาร์ – วันอาทิตย์ จัดแสดงวัตถุต่าง ๆ ที่ล้วนน่าชม เช่น พระพิมพ์ เครื่องแก้ว เครื่องถ้วยชาม รวมทั้ง “เหม” ที่ พ.อ. ชาดิวัฒน์ งามนิยมนำมาบูรณะขึ้นจนนับว่าเป็นงานศิลป์ชิ้นเยี่ยมชิ้นหนึ่งเลยทีเดียว นับตั้งแต่การออกแบบโครงสร้าง การต่อลาย การตอกไขปลาเพื่อต่อลายบนกระดาดอลูมิเนียม ทุกชิ้นส่วนนำมาประกอบเป็นเหมนี้ ล้วนแต่ต้องทำอย่างละเอียด ประณีต เชื่อว่าชาวมอญคงดัดแปลงลักษณะของเหมมาจากโลงของพระพุทธเจ้า ซึ่งกันสอบ ปากบานข้างแคบเช่นกัน (ในพิพิธภัณฑ์แสดงภาพไว้) โลงเหมใช้กับศพแห้ง เหมพระจะมีลักษณะพิเศษกว่าตรงที่เจาะหน้าต่างมองเห็นศพด้านในได้

1.2 ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ ตั้งอยู่ที่ด้านซ้ายของวัดปรมัยยิกาวาส ห่างจากวัดประมาณ 100 เมตร เป็นสถานที่แสดงภาพชนะเครื่องปั้นดินเผาแบบรามัญ รูปทรงต่าง ๆ ฝีมือประณีตสวยงาม เช่น หม้อน้ำ นอกจากนี้ยังมีการแสดงวิธีการปั้นและจำหน่ายสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด้วย เปิดให้ชมทุกวัน

1.3 หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา ตั้งอยู่บริเวณสองข้างทางเดินรอบเกาะเกร็ดทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของวัดปรมัยยิกาวาส เป็นหมู่บ้านที่ทำเครื่องปั้นดินเผาภาชนะของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระจาด ครก อ่างน้ำ เป็นต้น แหล่งใหญ่และเก่าแก่ของจังหวัดนนทบุรี สามารถชมขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำเครื่องปั้นดินเผาดังแต่การเตรียมดินจนถึงวิธีการนำเข้าเตาเผา

2) จุดท่องเที่ยวที่ 2 คือ ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ชมสวนเกษตรผสมผสาน

ตั้งอยู่ที่ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมืองนนทบุรี ซึ่งสามารถเดินทางต่อจากการเยี่ยมชมบริเวณเกาะเกร็ดทางเรือเข้าทางคลองอ้อมถึงศูนย์ได้ ศูนย์สามารถให้บริการข้อมูลและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวด้านการเกษตรและวัฒนธรรมของจังหวัดนนทบุรี และในเขตตำบลบางรักน้อย มีแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรที่น่าสนใจหลายแห่ง ได้แก่

สวนประวัติศาสตร์ทุเรียนเมืองนนท์ นนทบุรี เป็นแหล่งปลูกไม้ผลที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ด้านการเกษตรมาก เพราะเป็นแหล่งพันธุกรรมของไม้ผลหลากหลาย

ชนิดโดยเฉพาะทุเรียน สวนทุเรียนจึงเปรียบเสมือนประวัติศาสตร์ของจังหวัดนนทบุรี ที่มีระบบการชลประทานเก่าแก่มีรูปแบบการสร้างสวนที่ยั่งยืนมาหลายร้อยปี หลังจากนั้นน้ำท่วมใหญ่ในปี 2538 – 2539 สวนทุเรียนเมืองนนท์ได้รับความเสียหายมาก ปัจจุบันมีต้นทุเรียนพันธุ์ดั้งเดิมอายุประมาณ 50 ปี ลำต้นสูงใหญ่ ได้แก่ พันธุ์หมอนทอง ก้านยาว ชะนี กบ กำป็น และโดยเฉพาะหมอนทองมีต้นกำเนิดอยู่ในตำบลบางรักน้อย

สวนเกษตรธรรมชาติ นนทบุรี คือ แหล่งอาหารที่สำคัญอุดมด้วยพืชผัก ผลไม้ พืชพื้นบ้าน และพืชสมุนไพรนานาชนิด เปรียบเสมือนโอเอซิสของภาคกลาง เกษตรกรจะใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านจัดการสวนเลียนแบบธรรมชาติ โดยยก่องสวนเพื่อให้มีการระบายน้ำใต้ดิน จัดระบบการระบายน้ำเข้า – ออก มีทางน้ำต่อ ๆ กันไปเรียกว่า “ลำประโดง” มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดในระบบพึ่งพาอาศัยกันสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดปี

สวนไม้ต่างระดับ สวนผลไม้ดั้งเดิมในจังหวัดนนทบุรี เป็นสวนที่สร้างขึ้นตามรูปแบบของวนเกษตร มีลักษณะคล้ายป่าดงดิบชื้น เนื่องจากมีความหลากหลายของชนิดพืช มีการจัดระบบการปลูกพืชตามลักษณะของการอยู่ร่วมกันของต้นไม้ในป่าธรรมชาติโดยพืชแต่ละชนิดมีบทบาทและลักษณะที่เหมาะสมแตกต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

1. พืชที่เลื้อย ได้แก่ ทองหลาง กลิ้ว
2. พืชระดับบน ได้แก่ หมาก มะพร้าว
3. ไม้ทรงพุ่มใหญ่ ได้แก่ ทุเรียน ขนุน กระท้อน ลิ้นจี่ มะม่วง ลำไย
4. ไม้ทรงพุ่มเตี้ย ได้แก่ ฝรั่ง น้อยหน่า ละมุด มะนาว ส้ม ส้มโอ มะเฟือง
5. พืชพื้นบ้านระดับล่าง ได้แก่ พืชผักและสมุนไพรต่าง ๆ เช่น ผัก
6. พืชบังลมและรักษาความชุ่มชื้น ได้แก่ จี๋เหล็ก สะเดา ใฝ่สีสุก มะขวิด
7. พืชใช้สอย ได้แก่ มะพร้าว ใฝ่สีสุก

ศูนย์แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางรักน้อย เป็นศูนย์รวบรวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์คุณภาพของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรในเขตจังหวัดนนทบุรี ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายมีหลากหลายชนิด โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปกล้วย กลิ้วอบกรอบปรุงรส กลิ้วอบแผ่นสวนนนท์ ซึ่งได้รับมาตรฐานจาก อย. จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา นอกจากนี้ยังมี

ผลิตภัณฑ์คุณภาพอื่น ๆ ที่น่าสนใจของกลุ่มแม่บ้านเกษตรจังหวัดนนทบุรี เช่น ชาสมุนไพร ตะไคร้อบแห้ง ใบเตยอบแห้ง และน้ำพริกเผ็ดรสนาชานิด

ศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับบางรักน้อย ดำเนินการโดยกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตและจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับตำบลบางรักน้อย เป็นแหล่งรวบรวมและจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับนานาพันธุ์ ไม้ไทยโบราณ ไม้พื้นบ้านไทย และพันธุ์ไม้ผลหลากหลายชนิด

อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวสามารถสอบถามรายละเอียดในการนำเที่ยวนี้ได้จากศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย เพื่อดูกำหนดเวลาของโปรแกรมนำเที่ยวทั้ง 3 โปรแกรม โดยมีรายละเอียดโปรแกรมรวมทั้งรายการอาหารที่ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรจัดทำขึ้นอาหารพื้นบ้านเหล่านี้ไม่สามารถหารับประทานได้จากที่อื่น เช่น แกงเขียวหวานปูม้ากับผักกูด แกงคั่วกระท้อนหมู รวมทั้งผลไม้ที่เป็นผลิตภัณฑ์จากสวน มีรายละเอียดดังนี้

การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

1) ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ ข้อมูลทั่วไปของชุมชนเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ เช่น สถานที่ตั้ง โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน เช่น การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร การรักษาพยาบาล เป็นต้น และข้อมูลเชิงวัฒนธรรม นับตั้งแต่ประวัติครั้งบรรพบุรุษอพยพเข้ามาบุกเบิกพัฒนาจนขยายเป็นชุมชน เช่น ปัจจุบัน การประกอบอาชีพของผู้คนโดยเฉพาะการทำสวนทุเรียนที่ผ่านการสั่งสนประสบการณ์จนก่อเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในสายตาของคนภายนอก เนื่องจากทุเรียนเมืองนนท์เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ชาวสวนต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของชาวสวนมากกว่าการใช้เทคโนโลยี นับตั้งแต่การเก็บเกี่ยว การป้องกันศัตรูพืช

2) ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวจะได้รับข้อมูลการบอกเล่าถึงการทำการเกษตรจากในอดีตที่ผ่านมา ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่ธาดา เอี่ยมอ่ำ (จากการสัมภาษณ์) ที่กล่าวว่า

“...การปลูกทุเรียนในสมัยโบราณนั้น ยังไม่เป็นที่รู้จักการใช้ปุ๋ยและสารเคมีต่าง ๆ สมัยก่อนการใส่ปุ๋ยกับต้นไม้เป็นการเอาดิน ซากพืช ใบไม้ เช่น ใบทองหลางที่จมนลงในท้องร่อง ทำการขุดลอกขึ้นใหม่มาเป็นปุ๋ยหลังจากเสร็จสิ้นทางการเกษตรเรียบร้อยแล้ว การดูแลทุเรียนใน

สมัยโบราณมีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ มีการนำเอาหม้อดิน เอามาวางเรียงไว้ตรงโคนต้นและยกโคนขึ้นมาโดยการมีหม้อดินวางไว้ตรงโคนต้นรอบ ๆ ก็จะมีหยวกกล้วยผ่าซีกเรียงตามโคนต้นทุเรียนหลังจากนั้นก็เอาน้ำใส่หม้อให้เต็ม เป็นการระบายความชื้นให้กับต้นทุเรียนอีกครั้ง เพราะต้นทุเรียนชอบอากาศร้อนชื้น ถึงจะเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีการลอกเลียนแบบมาแต่ในสมัยโบราณ ณ. ปัจจุบันภาคเกษตรของจังหวัดได้ยื่นมือเข้ามาช่วยในเรื่องของปุ๋ย โดยแนะนำปุ๋ยคอก และปุ๋ยชีวภาพ สิ่งเหลือใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันนำเอามาหมักเป็นปุ๋ยชีวภาพแทน หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี เพราะถ้าเราใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไปจะเกิดอาการแน่น ปุ๋ยเคมีจะทำให้ปฏิกริยากับดินและระบบนิเวศได้ดิน ...”

นอกจากทุเรียนที่ขึ้นชื่อของจังหวัดนนทบุรีแล้ว ในพื้นที่ของตำบลบางรักน้อยยังมีผลไม้ อีกชนิดหนึ่งซึ่งไม่สามารถปลูกในพื้นที่อื่นได้ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่ง ดังคำของคุณระดม จันลา (จากการสัมภาษณ์) ได้กล่าวไว้ว่า

“... เรามีลักษณะที่มะม่วงของเราชาวบางรักน้อย ก็คือมะม่วงยายกล่ำ เกิดจากมะม่วงพันธุ์ตลับนาคา คนปลูกชื่อยายกล่ำ งอกงาม แก่ตั้งใจจะขายพันธุ์มะม่วง พันธุ์ตลับนาค แก่เอาเมล็ดมาเพาะและผลผลิตที่ออกมามีรสชาติก็กลายเป็นมะม่วงยายกล่ำ เป็นมะม่วงที่นิยมของชาวบางรักน้อย มีคนจากย่านอื่นนำเอาไปปลูกกันก็มีที่ อ.บางใหญ่ อ.บางกรวย แต่ยายกล่ำต้นแรกเกิดขึ้นที่บางรักน้อย หมู่ที่ 3 มะม่วง 90% ที่เห็นในพื้นที่ของตำบลบางรักน้อยเป็นมะม่วงยายกล่ำทั้งหมด...”

3) ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ข้อมูลทางด้านนี้จะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงประวัติความเป็นมาของกิจกรรมท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนที่ดำเนินการอยู่

ลักษณะของการให้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น นักท่องเที่ยวจะได้รับรู้ถึงเรื่องราวและข้อมูลนับตั้งแต่ก้าวแรกที่เดินทางมาถึงกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ในเบื้องต้นจะเป็นการกล่าวคำต้อนรับจากฝ่ายต้อนรับที่จะทำหน้าที่คอยต้อนรับอยู่ที่จุดท่องเที่ยวเกษตร จากนั้นจะเป็นการรับฟังจากศูนย์ท่องเที่ยว จากกลุ่มผู้นำชม คณะกรรมการดำเนินงาน และสมาชิกกลุ่ม ซึ่งข้อมูลในบางส่วน เช่น ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม การประกอบอาชีพ หรือเรื่องทั่ว ๆ ไปของกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรนั้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เกษตร บุคคลที่มีความสำคัญในการให้ข้อมูลที่กล่าวถึงได้แก่ เจ้าของสวนหรือผู้นำชมนั่นเอง

รายละเอียดโปรแกรมการท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อย

เส้นทางที่ 1 (ราคา 300/คน)

วันเดียวเที่ยวเมืองนนท์

09.00 – 10.30 น.

- ➔ เดินทางถึงวัดสนามเหนือ อำเภอปากเกร็ด
- ➔ ลงเรือทำน้ำวัดสนามเหนือ เดินทางถึงเกาะเกร็ด
- ➔ ชมพิพิธภัณฑ์เกาะเกร็ด วัดประมัยยิกาวาส ตำบลเกาะเกร็ด
- ➔ ชมการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ด

10.30 – 12.00 น.

- ➔ ลงเรือทำน้ำเกาะเกร็ด เดินทางชมทัศนียภาพรอบเกาะเกร็ด
- ➔ เดินทางเข้าคลองอ้อมถึงศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย
- ➔ ชมสวนประวัติศาสตร์ทุเรียนเมืองนนท์ สวนเกษตรธรรมชาติ สวนไม้ต่างระดับ
- ➔ รับประทานอาหารเที่ยง อาหารพื้นบ้าน ผลไม้พื้นเมืองตามฤดูกาล

14.00 – 15.00 น.

- ➔ ชมศูนย์แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางรักน้อย
- ➔ เดินทางโดยรถยนต์จากศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ถึงศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับ ชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์
- ➔ เดินทางกลับ

เส้นทางที่ 2 (ราคา 300 บาท/คน)

การเดินทางท่องเที่ยวเกษตรจังหวัดนนทบุรี

เวลา

- 09.00 น. ⇨ ลงเรือที่ท่าบ้านนนท์ (ใกล้ศาลากลางหลังเก่า) จังหวัดนนทบุรี
- 09.00 – 10.30 น. ⇨ ล่องเรือชมทัศนียภาพชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย ๆ สถานที่และวัดต่าง ๆ ที่สวยงามสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาไปเกาะเกร็ด
ชมวัดปรมัยยิกาวาส เครื่องปั้นดินเผา และรับประทานอาหารว่าง
- 10.30 – 12.00 น. ⇨ ล่องเรือชมทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่คลองอ้อม ชมความเป็นอยู่อย่างไทย ๆ ของเกษตรตลอดสองฝั่งคลองอ้อมและวัดเสาชงหิน อ.บางใหญ่
- 12.00 – 13.00 น. ⇨ เดินทางถึงศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย (บ้าน นางปราณี เคลื่อนคล้าย) คณะกรรมการศูนย์ฯ ให้การต้อนรับ และร่วมรับประทานอาหารพื้นบ้าน และสัมผัสธรรมชาติ ชมทัศนียภาพชุมชนเกษตรกรรมคลองอ้อม
- 13.00 – 14.30 น. ⇨ คณะท่องเที่ยวเยี่ยมชม
- ★ ศูนย์รวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตรดั้งเดิมและศัตรูพืชที่สำคัญในสวนไม้ผล
 - ★ ศูนย์แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรบางรักน้อย
 - ★ สวนประวัติศาสตร์ทุเรียนเมืองนนท์
 - ★ สวนไม้ต่างระดับ
 - ★ สวนเกษตรธรรมชาติ
- 14.30 – 14.40 น. ⇨ เดินทางออกจากสวนประวัติศาสตร์ทุเรียนเมืองนนท์ ถึงศูนย์ผลิตและจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับนนทบุรี รับประทานอาหารว่าง
- 14.40 – 16.00 น. ⇨ กรรมการศูนย์ผลิตและจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับนนทบุรี ให้การต้อนรับและนำชมร้านผลิตและจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับนานาพันธุ์ และไม้พื้นบ้านไทยหลากหลายชนิด
- 16.00 น. ⇨ นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

เส้นทางที่ 3 (ราคา 250 บาท/คน)

เวลา

08.00 น.	⇒	ลงเรือทำนํ้านนท์ (ใกล้ศาลากลางหลังเก่า) จังหวัดนนทบุรี ชมทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา
09.30 น.	⇒	เดินทางถึงวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชมทัศนียภาพภายในวัด
10.00 น	⇒	ลงเรือเดินทางเข้าคลองอ้อม ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสวนสองริมฝั่งคลอง และขึ้นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่บ้าน นางไสว ทัศนียเวช ท่านจะได้ชมและสัมผัสรูปแบบการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ชมพันธุ์พืชที่หายาก การจัดสวนระบบการระบายน้ำ การบำรุงรักษาดิน การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชาวสวนโดยตรง
ชมศูนย์รวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตรดั้งเดิม และศัตรูพืชที่สำคัญในสวนผลไม้
☼ ชมสวนประวัติศาสตร์ทุเรียนเมืองนนท์ ที่มีอายุมากกว่า 50 ปี
☼ ชมสวนไม้ต่างระดับ
☼ ชมสวนไม้เกษตรธรรมชาติ
12.00 น.	⇒	รับประทานอาหารจากกลุ่มแม่บ้านบางรักน้อย ลิ้มรสกับอาหารและขนมพื้นบ้าน
☼ ชมการสาธิตแปรรูปผลผลิตเกษตร
☼ เลือกซื้อ ผัก ผลไม้ ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางรักน้อย
13.30 น.	⇒	ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับนานาพันธุ์ เช่น ไม้ไทย ไม้หอม ไม้ใบ ไม้ผล ฯลฯ (250 บาท/คน) หรือเดินทางไปเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด (300 บาท/คน)

รายการอาหารกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย

หัวละ 80 บาท

1. แกงเผ็ดหมูกระดังง์

- ♪ ผัดผักรวมมิตร
- ♪ น้ำพริกกะปิใส่มะอึ๊ก
- ♪ จิ้มด้วยผักพื้นบ้าน
- ♪ ปลาทอด
- ♪ ผลไม้ตามฤดูกาล หรือขนมไทย

2. แกงเขียวหวานหมูยอดมะพร้าว

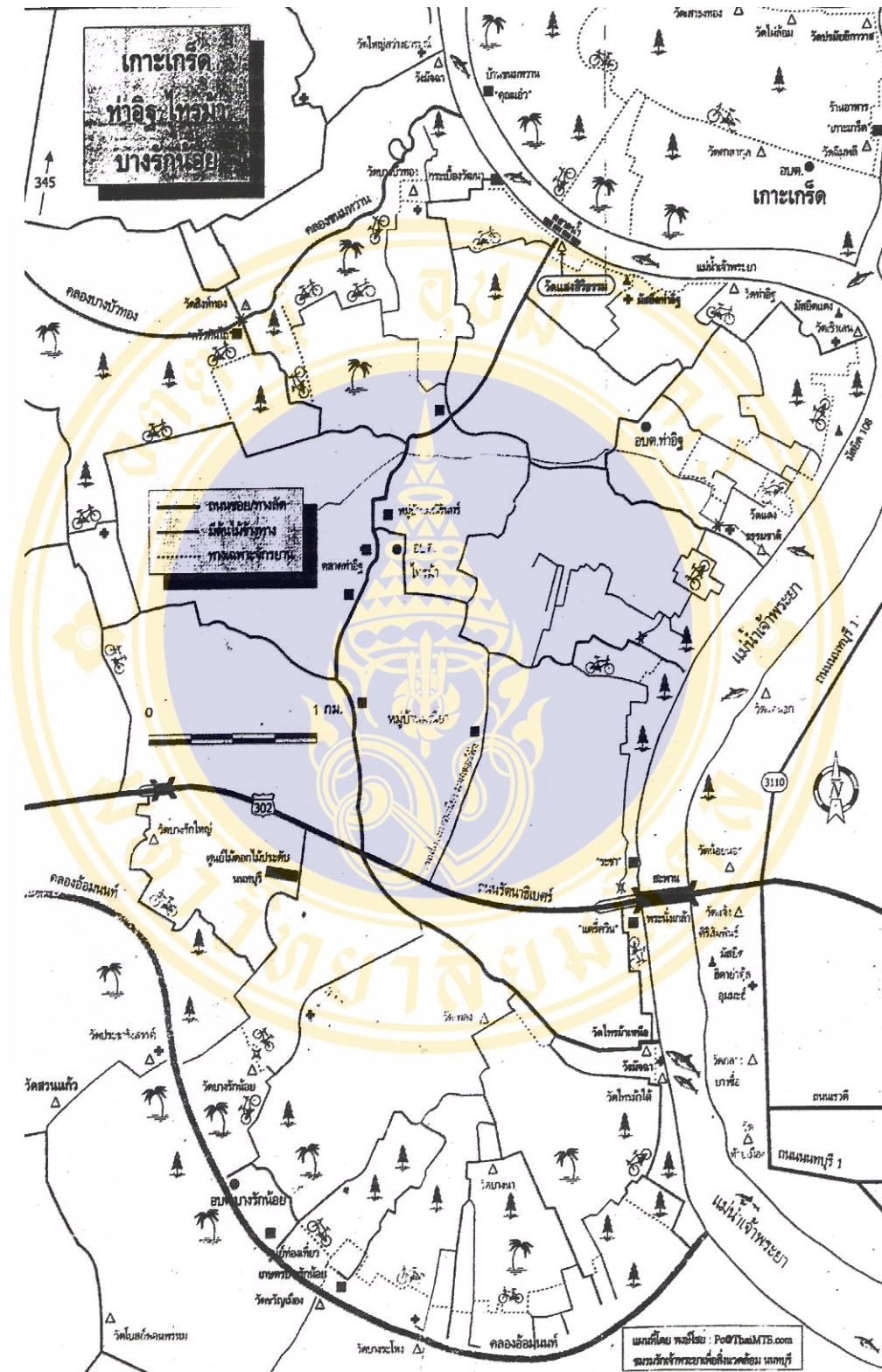
- ♪ แกงจืดตำลึง
- ♪ ยำส้มโอ
- ♪ ผลไม้
- ♪ ขนมไทย

3. แกงคั่วกระท้อนหมู (ตามฤดูกาล)

- ♪ ผัดผักกรุदन้ำมันหอย
- ♪ แกงจืดตำลึง, ผักกาดขาว
- ♪ ผลไม้
- ♪ ขนมไทย

4. แกงเขียวหวานปูม้ากับผักกูด

- ♪ แกงเลียง
- ♪ ปลาทอด
- ♪ ผลไม้
- ♪ ขนมไทย

ภาพที่ 4.2 เส้นทางท่องเที่ยวเกาะแกร์ดบางรักน้อย

การจัดพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและร่วมกิจกรรมทางการเกษตร

จากความสำเร็จของเกษตรกรแต่ละรายในตำบลบางรักน้อย ในการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ผลเก่าแก่หลากหลายชนิดอีกทั้งมีพืชผสมผสานอื่น ๆ ในพื้นที่ “... เห็นสภาพจริง ๆ ของการปลูกพืชสวนว่าเค้ามีกรรมวิธีกันอย่างไร และดูแลรักษาระบบนิเวศของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ...” (ผู้ใหญ่ธาดา เอี่ยมอ่ำ จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์) และการขยายพันธุ์ไม้ผลสามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรส่งผลให้มีช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตหมุนเวียนตลอดทั้งปี ประกอบกับสภาพที่ดินอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครจึงทำให้ตำบลบางรักน้อยเป็นพื้นที่แห่งหนึ่งที่มีการเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาดูงานด้านเกษตรกรรมและซื้อพันธุ์ไม้ผล ส่วนเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจยังไม่มีมากนัก

ลักษณะของพื้นที่เกษตรกรรมที่ให้เข้าชม เนื่องจากลักษณะของพื้นที่เกษตรกรรมของตำบลบางรักน้อยมีการร่องทั้งหมด มีพื้นที่อยู่อาศัยเท่านั้นที่เป็นที่ราบ ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทางที่เข้าชม นอกจากนี้ยังมีการปลูกต้นไม้ยืนต้นเพื่อให้คันดินแข็งแรงและต้นไม้แต่ละต้นก็เป็นต้นไม้ใหญ่ พื้นที่ที่เข้าชมสวนของเจ้าของสวนจะจัดพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชมรายละเอียดของพื้นที่โดยการบอกเล่าของเจ้าของสวนหรือผู้นำชม และบริเวณที่นักท่องเที่ยวเข้าชมก็มีขนาดพื้นที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถยืนรวมเป็นกลุ่มก้อนได้ จำเป็นต้องยืนลักษณะคล้ายกับหน้ากระดานเรียงแถว บางสวนมีการจัดจุดพักนักท่องเที่ยวขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้นั่งพัก แต่ก็มีขนาดเล็กเพราะพื้นที่จำกัดทำให้มีบางส่วนไม่มีที่นั่งจำเป็นต้องยืนฟังคำบรรยาย

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมภายในพื้นที่เจ้าของสวนจะต้องหยุดทำกิจกรรมทางการเกษตรเพื่อทำการต้อนรับและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชมร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่แล้วจะให้นักท่องเที่ยวฟังรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิธีการเพาะปลูก ว่ามีวิธีการอย่างไรบ้าง เช่น “...การสาธิตเลนจะมีวิธีการสาธิตเลนว่าเค้าทำกันอย่างไร โดยการพาไปชมสวนที่กำลังทำการสาธิตเลนหรือพาไปชมร่องรอยของการสาธิตเลน ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยตามโคนต้นทุเรียน เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการพัฒนาปรับปรุงดิน...” (คุณแสวง นาคนาค เกร็ดจากกลุ่ม จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์) สภาพพื้นที่มีจำกัดจึงไม่เหมาะสมที่จะให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมด้วยได้ เช่น กิจกรรมการเก็บผลไม้ แต่จะบอกวิธีการเลือกซื้อพันธุ์ทุเรียนว่าทำกันอย่างไร ซึ่งจะเป็นคำถามที่โดยถามบ่อย ๆ “...วิธีการเลือกซื้อทุเรียนแก่ ในสมัยก่อนจะใช้นิ้วดีดไปที่หนามทุเรียน ถ้าทุเรียนมีเสียง

ที่บจะอ่อน แต่ถ้าทุเรียนมีเสียงโปร่งจะแก่เป็นเทคนิคดั้งเดิม หรือดูที่หนามดูสี การดูหนามว่าปลายหนามจะต้องแห้ง และพลูจะเป็นร่องชัดเจน ถ้าทุเรียนแก่น้ำหนักจะเบา” (คุณระดม จันตา ผู้นำชม จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์) และอีกกิจกรรมหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจคือการสาธิตการตัดตอนกินพันธุ์ต่าง ๆ

ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของการจัดการสภาพพื้นที่

จากการศึกษาลักษณะ โดยทั่วไปของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อยพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1. สภาพพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของพื้นที่ที่ดำเนินการคัดเลือกให้เป็นจุดท่องเที่ยว ยังไม่มีความพร้อมที่จะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่

1.1 เส้นทางเดินทางภายในจุดท่องเที่ยวค่อนข้างลำบากและเป็นเส้นทางทำจากแผ่นอิฐปูนเอามาวางเรียงกันไว้เพื่อเป็นทางเดินที่ไม่มีความปลอดภัยและถ้านักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในช่วงของฤดูฝน แผ่นอิฐที่วางไว้บนพื้นดินก็จะมีกลิ่นซึ่งบางครั้งอาจจะรับน้ำหนักของผู้ที่เดินไม่ไหวสามารถลื่นตกน้ำได้และได้รับบาดเจ็บ

1.2 จุดพักนักท่องเที่ยวมีขนาดเล็กไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปชมในพื้นที่ที่มีปริมาณนักท่องเที่ยวมากเกินไป เนื่องจากสภาพพื้นที่มีขนาดเล็ก

1.3 ฤดูกาลท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมเฉพาะในช่วงเวลาที่มีผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น ในช่วงเวลาอื่นจะมีนักท่องเที่ยวมาเบาบางหรือแทบไม่มีเลย

2. รูปแบบของกิจกรรมและการบริการ

2.1 เทคนิคการนำชม เจ้าของสวนยังไม่มีเทคนิคการนำชมที่จะสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ทั้งหมดสาเหตุเพราะจำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากทำให้การบริการไม่ทั่วถึงและบางคนอาจจะไม่ได้รับฟังคำบรรยายได้ชัดเจน

2.2 เกษตรกรและชุมชนยังขาดความรู้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น

- การจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น การให้นักท่องเที่ยวได้เก็บผลไม้จากต้น การสาธิตและขั้นตอนการเพาะปลูก การตอน การเพาะชำ รวมถึงเทคนิคในการเลือกผลทุเรียนที่สามารถรับประทานได้ รวมทั้งการรวมทำกิจกรรมร่วมกัน
- การให้บริการที่พัก เช่น Home-stay ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวสัมผัสกับความเป็นธรรมชาติได้มากที่สุด รวมถึงการได้รับรู้ถึงการดำรงชีวิตแบบชาวสวนว่าเป็นอย่างไร
- การขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว
- การประชาสัมพันธ์และการให้คำแนะนำสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาภายในพื้นที่ซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์หรือสิ่งของจำเป็นติดตัวมาด้วย

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน

- 3.1 เกษตรกรและชุมชนยังมุ่งเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม เมื่อมีผลประโยชน์เกิดขึ้นก็เกิดการอิจฉาซึ่งกันและกัน
- 3.2 สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรส่วนใหญ่ ไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการในโครงการและไม่มีการกระจายรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตให้นักท่องเที่ยว เนื่องจากคณะกรรมการกลุ่มไม่ได้แจ้งให้สมาชิกทราบรวมทั้งประชาชนในพื้นที่ด้วย ถึงการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาภายในพื้นที่ทราบล่วงหน้าว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมวันไหนเวลาอะไร
- 3.3 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชน ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวและยังไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตรเท่าที่ควร มีความพร้อมน้อยและยังไม่เข้มแข็ง

4. การบริหารจัดการ

- 4.1 เกษตรกรและชุมชน ยังขาดความรู้ในเรื่องของการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม
- 4.2 เกษตรกรและชุมชนยังขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ เช่น การจัดการเพื่อพานักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวจุดต่าง ๆ ที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ

การติดต่อประสานงานของนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม

ในการเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ทางการเกษตรจะต้องมีการประสานงานล่วงหน้าโดยผ่านสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองนนท์ หรือศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ซึ่งเป็นสถานที่ติดต่อที่สะดวกที่สุด ซึ่งจะต้องกำหนดวัน เวลาในการเข้าเยี่ยมชมอย่างแน่นอน รวมทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชม แต่ถ้านักท่องเที่ยวจะเข้ามาเที่ยวชมเองโดยไม่ติดต่อมายังศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย นักท่องเที่ยวจะเกิดความไม่สะดวก เพราะสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ค่อนข้างลำบากเพราะไม่ได้ทำป้ายบอกทางเอาไว้ และจะทำให้เที่ยวชมไม่ทั่วถึง รวมทั้งจะไม่ได้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูก ดังนั้นการติดต่อขอเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับนักท่องเที่ยวและเกษตรกร โดยเฉพาะเวลาส่วนใหญ่ของเกษตรกรจะใช้ไปกับการดูแลบำรุงรักษาพื้นที่ทางการเกษตรของตนเอง การเข้าชมพื้นที่ โดยทั่วไปเจ้าของสวนแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นผู้นำชมพื้นที่พร้อมทั้งอธิบายความรู้ ประสบการณ์ทางการเกษตร รวมทั้งตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยว จำนวนผู้นำชมส่วนใหญ่จะมีเพียงคนเดียวที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรซึ่งสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเชื่อถือได้ เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากทำให้บริการได้ไม่ทั่วถึง

การต้อนรับนักท่องเที่ยว

การต้อนรับนักท่องเที่ยวนั้น นักท่องเที่ยวจะต้องโทรมาแจ้งให้ทราบก่อนล่วงหน้าว่าจะเดินทางมาวันไหน และจำนวนนักท่องเที่ยวกี่คน เพื่อให้ทางกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยทราบและทำการแจ้งให้ไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ถึงวันเวลาที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเที่ยวชม โดยจะมีการแบ่งหน้าที่กันต้อนรับนักท่องเที่ยว

เริ่มจากการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาถึงพื้นที่ โดยมีการแบ่งหน้าที่กันดังนี้

คุณไสว ทศนียเวศ มีหน้าที่เป็นประธานกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย จะมีหน้าที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว

คุณปราณี เคลื่อนคล้าย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มาคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จู้ดรับนักท่องเที่ยว จะมีบริการเครื่องดื่มเอาไว้ต้อนรับ เช่น น้ำผลไม้ น้ำมะพร้าว เป็นต้น

คุณแสวง นาคณา คุณไสว ทศนียเวศ คุณบุญเลิศ ศักดิ์ดี เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าชมยังแหล่งท่องเที่ยวก็จะมีเจ้าของสวนหรือผู้นำชมแหล่งท่องเที่ยวคอยต้อนรับนักท่องเที่ยว และคอยผลัด

เปลี่ยนแปลงต้อนรับนักท่องเที่ยวสาเหตุเนื่องจากสภาพพื้นที่การเกษตรคล้าย ๆ กันจะผลัดกันให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมในพื้นที่ เช่น วันนี้เข้าชมสวนของคุณ แสง นาคนาค พรุ่งนี้อาจจะเข้าไปชมสวนของคุณไสว ทศนียเวศ

คุณระดม จันลา มีหน้าที่เป็นวิทยากรต้อนรับคอยนำทางและบอกรายละเอียดต่าง ๆ ระหว่างทางเดินไปยังจุดท่องเที่ยว

และยังมีบริการอาหารกลางวันให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอาหารพื้นบ้านรวมทั้งของว่าง จะจัดเตรียมเอาไว้ที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยที่บ้าน คุณปราณี เคลื่อนคล้าย ตรงจุดนี้จะมีการสาธิตของกลุ่มแม่บ้านเกษตรบางรักน้อย สาธิตการทำขนมจากกล้วยน้ำว้า เช่น กล้วยอบแผ่นสวนนนท์ กล้วยหยี กล้วยอบกรอบปรุงรส ซึ่งได้รับมาตรฐาน อย. จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ที่พักนักท่องเที่ยวตามจุดท่องเที่ยว ที่จอดรถ และห้องน้ำ ก็มีบริการเตรียมเอาไว้รองรับนักท่องเที่ยว

ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลบางรักน้อย

สภาพพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยนั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 50 คน / ครั้ง ในการเที่ยวชมเพราะจำนวนผู้นำชมมีอยู่จำนวนจำกัดรวมทั้งสภาพพื้นที่ก็ไม่เหมาะจะรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก ๆ แต่ถ้านักท่องเที่ยวมาในจำนวนมาก 100 คนขึ้นไป ก็จะแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่มเป็นช่วงเช้ากับช่วงบ่าย โดยจัดให้มีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก (เกาะเกร็ด) เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเกษตรพร้อมกันได้แต่ละจะเจอกันในช่วงตอนรับประทานอาหารกลางวันที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย และผลัดเปลี่ยนกันตามเส้นทางที่จัดไว้

4.2.4 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยว

ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมและความพึงพอใจ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาชมจะมีทั้งชาวต่างชาติที่สนใจมาเยี่ยมชมและนักเรียนนักศึกษา ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ นักข่าว และนักท่องเที่ยวที่สนใจเกษตรกรรม (ภาคผนวก ค) ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย โดยมากจะเข้ามาทำการศึกษาหรือดูงานทางด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจยังไม่มี

สิ่งที่ทำให้เกิดความประทับใจนักท่องเที่ยว คือ การต้อนรับที่ดีของคนในชุมชน ความหลากหลายของพันธุ์ไม้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตรสด ๆ จากสวน รวมทั้งได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมว่ามีรูปแบบเป็นมาอย่างไรตั้งแต่ในอดีต จนถึงปัจจุบันรู้จักเครื่องมือเครื่องมือในการทำเกษตรของชาวสวนผลไม้ เช่น “...การสาธิตโดยใช้พลั่วว่าเค้าทำกันอย่างไร หรือ ถ้าช่วงที่นักท่องเที่ยวไปไม่ทันได้ดูการสาธิตก็จะพาไปดูร่องรอยของการสาธิต ซึ่งมีจีเลนปกคลุมตามโคนต้นทุเรียนและต้นอื่น ๆ ในสวน ก็จะบอกให้นักท่องเที่ยวทราบว่านี่คือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน การสาธิตเป็นการปรับปรุงดินให้สมบูรณ์นั่นก็คือการใส่ปุ๋ยแบบธรรมชาติ...” สิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจอีกอย่างก็คือ เรื่องของการเลือกซื้อทุเรียนว่าทำกันอย่างไร ผู้นำชมหรือเจ้าของสวนก็จะบอก “...วิธีการตรวจสอบว่าทุเรียนแก่ในสมัยก่อนเราจะใช้นิ้วดีดไปที่หนามทุเรียน ถ้าทุเรียนมีเสียงที่เบาอ่อน แต่ถ้าทุเรียนมีเสียงโปร่งจะแก่เป็นเทคนิคดั้งเดิม หรือดูที่หนามคูสี คุบลายหนามจะต้องแห้ง และพลูจะเป็นร่องชัดเจน ถ้าทุเรียนแก่จะมีน้ำหนักเบา...” (จากการสัมภาษณ์และสังเกต คุณแสง นาคานาค คุณระดม จันตา)

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตรได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตรในตำบลบางรักน้อย เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2544 จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด 40 คน แบ่งเป็นชาย 20 คน, หญิง 14 คน และเด็ก 6 คน ในจำนวนนี้มีนักท่องเที่ยวที่สูงอายุเพศหญิงที่มีอายุมากกว่า 55 ปี จำนวน 2 คน ส่วนเพศชายที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ไม่มี จากการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มคณะนักท่องเที่ยวสมาคมรัฐวิสาหกรทำเรือฯ และกลุ่มคณะนักท่องเที่ยวสมาคมรัฐวิสาหกิจองค์การ รสพ. พบว่าการประเมินผลมีรายละเอียดดังนี้ (ข้อมูลจากเกษตรจังหวัดเป็นผู้จัดทำประเมินผลการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ภาคผนวก ก)

1. ข้อดี จากการเที่ยวชมในพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตร

1.1 มีการต้อนรับนักท่องเที่ยวดี รวมถึงการบริการและอาหารดีมาก

1.2 นักท่องเที่ยวพอใจมากกับการเที่ยวชมสวนและสมควรถวายให้มีการอนุรักษ์ไว้ เพื่อจัดให้เป็นที่พักท่องเที่ยวได้ในอนาคต

1.3 การจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถทำรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกรได้

1.4 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะได้รับความรู้ทางธรรมชาติพอสมควร

1.5 อัตราค่าบริการนำเที่ยวศูนย์ท่องเที่ยวถูกไปควรมากกว่า 200 บาท

2. ข้อเสนอจากการเที่ยวชมในพื้นที่เกษตร

2.1 เวลาในการนัดหมายระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าหน้าที่ไม่ตรงกันควรให้ตรงเวลาที่นัดหมายไว้

2.2 รูปแบบและการแนะนำจุดท่องเที่ยวเกษตรที่สำคัญ ๆ น้อยไป

2.3 ควรแนะนำผู้เข้าชมหรือนักท่องเที่ยวเกษตรให้มีการเตรียมตัวในการมาเที่ยวชมสวนเกษตร

2.4 เรือขับเร็วเกินไป

2.5 ควรจัดให้มีการท่องเที่ยวในช่วงของไม้ผลที่มีผลผลิต

2.6 เส้นทางในการเดินชมสวนค่อนข้างไกลไม่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

2.7 เกษตรกรควรให้ความรู้ในเรื่องของการปลูกมากกว่านี้

2.8 ควรเปลี่ยนสถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้าง

2.9 ควรให้มีการสาธิต หรือให้ความรู้ด้านเกษตรให้มากกว่านี้

2.10 ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

3. ปัญหาระหว่างการเดินทางที่พบเห็น

3.1 มักคุเทศก์ฝึกหัดยังไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงาน การพูดน้อยไป ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวไม่พร้อม ขาดการประสานงานระหว่างกัน (ไม่มีความพร้อม)

3.2 เรือโดยสารขับเร็วเกินไป ต้องมีการเพิ่มระเบียบให้ระมัดระวังมากขึ้น

3.3 ผู้ขายสินค้าผลไม้ นำสินค้าราคาสูง (ของดี) เกินไป

3.4 ควรมีการจัดสถานที่สำหรับผู้สูงอายุ ไว้พักผ่อนและสถานที่สำหรับผู้ไม่ประสงค์ขอบปิ้งในวันอันเล่่นคิมเครื่องคิมรเวลาผู้อื่น

3.5 ควรมีบริการขนส่งไม้ดอก ฯลฯ ให้กับนักท่องเที่ยว

3.6 ควรมีถนน (อบต.) ทางลัดสวนผลไม้กับศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับ

3.7 ควรทำร้านค้ารอบบริเวณให้เสร็จเรียบร้อย

สามารถกล่าวสรุปได้ว่ากลุ่มคณะนักท่องเที่ยวนั้นมีความคิดเห็นโดยรวมว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยมีการบริการ การต้อนรับ และอาหารดีมารวมถึงสภาพแวดล้อมภายในสวนเกษตรมีความเป็นธรรมชาติและควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์เอาไว้เพื่ออนาคต แต่สิ่งที่ควรจะมีการปรับปรุงคือ เส้นทางเดินชมสวนเกษตรที่ไม่มีความปลอดภัย การให้ความรู้ในเรื่องของการเพาะปลูก รวมถึงการสาธิตด้านการเกษตรกรรมควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ผู้นำชมควรมีประสบการณ์และมีความพร้อมให้ดีมากยิ่งขึ้น

รายได้จากการท่องเที่ยว

จากข้อมูลสถิติรายได้ของกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ได้มาจากการศึกษาของเกษตรจังหวัดทำสรุปผลการดำเนินงานศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ในปี 2544 กล่าวคือ ผู้มาเยี่ยมชม จำนวน 1,295 คน จำนวนการท่องเที่ยว 32 ครั้ง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 140,758 บาท(ภาคผนวก ก)การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวยังกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยนั้น จะมีค่าใช้จ่ายในกิจกรรมดังที่ชมรมได้กำหนดไว้ดังกล่าวมาแล้ว

รายได้ที่เกิดขึ้นจะมีการจัดสรรดังนี้

1. ค่าผู้เข้าชมสวนหรือเจ้าของสวนจะได้หัวละ 20 บาท
2. ค่าอาหารของกลุ่มแม่บ้านเกษตรคิดค่าหัวละ 100 บาท
3. ค่ามัคคุเทศก์ในการพานักท่องเที่ยวชม 500 บาท
4. ค่าเรือหางยาวลำละ 800 บาท

นอกจากนี้ทางกลุ่มจะหักเงินเข้ากลุ่ม 10% เพื่อเอาไว้ใช้จ่ายภายในกลุ่ม เช่น การซื้อเครื่องกระจายเสียง เป็นต้น โดยค่าใช้จ่ายตรงนี้หักจากกลุ่มผู้นำชมและกลุ่มอาหารเพราะเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ส่วนกลุ่มเรือและวิทยากรรับเชิญนั้นไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มรายได้จากการท่องเที่ยวยังมีไม่มากพอที่จะทำการจัดสรรให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ สาเหตุเนื่องมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาชมยังแหล่งท่องเที่ยวยังมีจำนวนน้อยมากและไม่สม่ำเสมอ และรายได้จากการจัดสรรให้ทางกลุ่มก็น้อย ส่งผลให้รายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรมาจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

แหล่งของงบประมาณ

กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยได้รับเงินพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากโครงการท่องเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้มาตรฐานการส่งเสริมและพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อนำมาพัฒนาด้านบุคคล ปรับปรุงโครงสร้าง เป็นต้น (ภาคผนวก ข)

สามารถกล่าวสรุปได้ว่า รายได้จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมยังพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ยังไม่เพียงพอที่จะช่วยในเรื่องของการปรับปรุงพื้นที่แหล่งสวนเกษตรได้ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมพื้นที่ยังมีไม่มาก ซึ่งบางเดือนก็จะไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมเลย โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมากันในช่วงที่มีผลผลิตออกผล ในช่วงนี้จะทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อ

ความคิดเห็นของผู้ประกอบการท่องเที่ยว

ในอดีตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือกันและเอาใจใส่กัน รวมทั้งมีน้ำใจต่อกันเปรียบเสมือนกันเป็นญาติพี่น้องกัน แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปสังคมก็เป็นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยทำให้เกิดการขัดแย้งกันต่างคนต่างอยู่ ดังเช่น คุณสมชาย แก้วประดิษฐ์ รองประธานกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับกล่าวไว้ว่า “...เมื่อสังคมเปลี่ยนคนในสังคมเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องของการรวมกลุ่มและการพึ่งพาอาศัยกันรวมถึงการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้ เพราะต่างคนต่างอยู่ ซึ่งแต่ละคนต้องการให้หน่วยงานราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือมากกว่าที่จะเป็นการพึ่งพาตนเองในสังคม...” สังคมมีการเห็นแก่ตัวกันมากขึ้นทำให้สภาพสังคมที่เคยเป็นอยู่ห่างหายไป ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นภายในสังคม เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด, การลักขโมย, โจรผู้ร้าย และปัญหาของประชาชนขาดความรู้ จึงทำให้เกิดแนวทางการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ขึ้น ประกอบกับมีการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ มีการรวมตัวกันขึ้นในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำให้คนในชุมชนสามารถที่จะพูดคุยกันและโน้มน้าวจิตใจให้ทุกคนหันหน้าเข้าหากันและมีส่วนร่วม มีความเอื้ออาทรต่อกัน และมีจิตสำนึกต่อท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ดังเช่น ผู้ใหญ่ธาดา เอี่ยมอ่ำ รองประธานกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร กล่าวไว้ว่า “...พอเริ่มมีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นมาภายในหมู่บ้านทำให้ทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแล ทำให้ ณ. ปัจจุบัน

ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหายาเสพติดตอนนี้ในพื้นที่ไม่มีแล้วและเป็นพื้นที่ปลอดยาเสพติด รวมทั้งคนในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นด้วย ...”

จากผลการศึกษาพบว่า จากการรวมกลุ่มกันขึ้นส่งผลดีกับคนในชุมชนที่สามารถออกสิทธิออกเสียงในการช่วยกันพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนจะได้กลับมายังแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้ง ดังนั้นการประชุมจึงมีความสำคัญเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ให้ความสำคัญกับการประชุมชี้แนะแนวทางให้กับกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยได้นำไปปฏิบัติ พัฒนา แก้ไข มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย กับ แนวคิดเกี่ยวกับหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.3 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์ แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

จากการศึกษาสภาพของชุมชนและมีการศึกษาถึงลักษณะการดำเนินการรวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบางรักน้อย จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งที่ได้นำมาวิเคราะห์หารูปแบบการจัดการตามแต่ละประเด็นขององค์ประกอบของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้แนวคิดของ Dowling (1995) เพื่อใช้ในการพิจารณาข้อสรุปว่า การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีความสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่อย่างไร ตามวัตถุประสงค์ซึ่งการใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์สามารถสรุปให้เห็นได้ตามตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.3 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์ แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	แนวทางในการวิเคราะห์
1. ความเป็นแหล่งธรรมชาติ (Nature-based)	แหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและธรรมชาติ
2. มีความยั่งยืนทางนิเวศน์ (Ecologically Sustainable)	การจัดการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและยั่งยืนยาว
3. ให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Environmentally Education)	การจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในชุมชน
4. ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนท้องถิ่น (Locally Beneficial)	การได้รับประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้และความมั่นคงทางสังคมและการดำรงชีวิต
5. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction)	ความพึงพอใจต่อการบริการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว การได้รับความรู้ของนักท่องเที่ยว

4.3.1 ความเป็นแหล่งธรรมชาติ (Nature – based)

ประเด็นความเป็นแหล่งธรรมชาติ คือ แนวทางแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและธรรมชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งเน้นลักษณะสำคัญทางชีวภาพ กายภาพ และวัฒนธรรม กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งอาจจะรวมถึงส่วนของวัฒนธรรมในแหล่งธรรมชาตินั้นด้วย

แม้ว่าพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบางรักน้อยจะเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่องมาแต่อดีต แต่ก็ยังคงสภาพความสมดุลย์ทางระบบนิเวศและธรรมชาติได้เป็นอย่างดี จวบ

จนกระทั่งยุคปัจจุบันในช่วงเวลาไม่กี่ปีมานี้ จากการขยายตัวของชุมชนเมืองจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมไปจากเดิม อย่างไรก็ตามยังคงมีพื้นที่ส่วนหนึ่งที่รักษาสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวเกษตรสวนผลไม้ไว้ซึ่งสภาพส่วนใหญ่ของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย จะยังคงสภาพทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรธรรมชาติอยู่

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นถึงศักยภาพทางแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางรักน้อย ที่ยังคงสภาพทางธรรมชาติและ การดำเนินชีวิตแบบชุมชนเกษตรดั้งเดิม ทำให้เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจทางธรรมชาติที่มีศักยภาพในระดับหนึ่ง

สามารถกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อยมีศักยภาพทางธรรมชาติค่อนข้างสูง ซึ่งดูได้จากข้อมูลสภาพทั่วไปและผนวกกับการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวตามที่ได้เสนอไปแล้วนั้น ส่วนศักยภาพทางวัฒนธรรมนั้นอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไม่โดดเด่น

4.3.2 มีความยั่งยืนทางนิเวศน์ (Ecologically Sustainability)

ประเด็นความยั่งยืนทางนิเวศน์ คือ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและยั่งยืน มีรายละเอียดดังนี้

ตำบลบางรักน้อย เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดนนทบุรี และอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ทั้งหมด 5.8 ตารางกิโลเมตร(3,625ไร่) สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มลักษณะของดินเป็นดินที่มีความสมบูรณ์สูงสาเหตุสืบเนื่องมาจากการไหลเวียนของกระแสน้ำที่มีการพัดผ่านไปมาทำให้เกิดการสะสมแร่ธาตุต่าง ๆ ซึ่งทำให้พืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย

พื้นที่ตำบลบางรักน้อยมีคลองเป็นหัวใจหลักของการเกษตรที่ใช้ในการคมนาคม คือ คลองอ้อม คลองแม่ร่อง คลองบางประคู้ คลองบางรักใหญ่ นอกจากนี้ยังมีคลองเล็ก ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกันตลอดเป็นจำนวนมาก และยังมีคลองซอยซึ่งสภาพโดยทั่วไปยังคงมีความเป็นธรรมชาติของสวนผลไม้อยู่ตลอดเกือบทุกเส้นทาง บ้านเรือนของเกษตรกรในพื้นที่จะอยู่ติดกับแม่น้ำลำคลอง เส้นทางคมนาคมจึงสามารถใช้เดินทางภายในพื้นที่ได้ 2 ทาง คือ ทางเรือและทางรถ

ยนต์ ถึงแม้ว่าจะมีเส้นทางเดินรถยนต์เข้ามาถึงพื้นที่แล้วก็ตาม ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองก็ยังคงใช้เรือในการเดินทางไปมาอยู่ ณ. ปัจจุบัน

สภาพพื้นที่ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลบางรักน้อย ถูกใช้เพื่อการเกษตรเป็นจำนวน 3,005 ไร่ การที่พื้นที่ทำการเกษตรกรรมในตำบลบางรักน้อย เน้นการปลูกพืชประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะสวนผลไม้ในลักษณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินเป็นดินตะกอนหรือดินเหนียวที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว และระดับน้ำใต้ดิน (water table) ที่สูงหรือตื้น หากเปรียบเทียบกับสถานะฝนตกหนักอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายวัน ก่อให้เกิดสภาพน้ำขัง (water logging) ส่งผลต่อพื้นที่ปลูก (ขงยุทธ โอสกสภา, 2540) “... ชุมชนบางรักน้อยประสบปัญหาน้ำท่วมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2486 และปี พ.ศ. 2538 เป็นช่วงที่น้ำท่วมมากที่สุด พื้นที่ทางการเกษตรเสียหาย ประมาณ 95% เหลือเพียงพื้นที่การเกษตรเพียง 5 % เท่านั้นที่รอดพ้นจากภาวะน้ำท่วม...” (คุณ สุชาติ แก้วประดิษฐ์ ประธานกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ) ดังนั้นเกษตรกรในตำบลบางรักน้อย จึงต้องมีการจัดการพื้นที่ โดยต้องสร้างสวนในลักษณะยกทรงเพื่อช่วยให้มีการระบายน้ำดีขึ้น และโดยรอบสวนต้องจัดสร้างคูแข็งแรงเพื่อควบคุมระดับน้ำภายในให้คงที่ รวมทั้งมีการใช้ประโยชน์จากคันท้องร่องที่ยกสูงไม่มีการตากแฉะแต่ปล่อยให้เฟิร์นสมุนไพรพื้นบ้าน ไม้ที่เลียงทองกลาง ไม้ผลตามฤดูกาลซึ่งมีการให้ผลผลิตที่ต่างเวลากันทั้งปี ตั้งแต่ มะม่วง มะไฟ มังคุด กระท้อน ทูเรียน กล้วย ฯลฯ ส่วนเบื้องล่างท้องร่องปล่อยให้เกิดปุ๋ยธรรมชาติ เมื่อได้เวลาที่เหมาะสมมีการลอกท้องร่องเพื่อเป็นปุ๋ยบำรุงพืชด้านบนให้เจริญงอกงามภายในบริเวณจึงมีสภาพเขียวครึ้ม

ลักษณะของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย เป็นลักษณะของเกษตรกรรายย่อยและรายใหญ่รายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากการจำหน่ายผลผลิตและกิ่งพันธุ์ไม้ประเภทต่าง ๆ แม้ว่าพื้นที่การเกษตรกรรมจะมีจำนวนลดลง เนื่องจากราคาที่ดินค่อนข้างสูง เพราะอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ ทำให้มีการขายที่ดินให้กับหมู่บ้านจัดสรรและโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกษตรกรในตำบลบางรักน้อยไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาทางการเกษตรได้ โดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่

1. ปัญหาแรงงานภาคเกษตรกรรม การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นงานที่ต้องใช้ความอดทน และเป็นงานที่หนักในการบำรุงรักษาพื้นที่ ประกอบกับในพื้นที่ของจังหวัดนนทบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากรวมทั้งครอบครัวของเกษตรกรส่งลูกหลานให้ได้รับการศึกษาสูง ๆ ทำให้แรงงานในพื้นที่มีจำนวนลดลง และมีจำนวนจำกัดซึ่งจะต้องรอคิว นอกจากนี้ปัญหาขาดแคลน

แรงงานเกษตรกรยังพบปัญหาอัตราค่าจ้างแรงงานที่มีจำนวนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอัตราค่าจ้างแรงงานรายวันที่สูง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้จ่ายในลักษณะนี้ คือ อัตราค่าจ้างประมาณ 200 บาท/คน/วัน สำหรับแรงงานชาย และประมาณ 120 – 150 บาท/คน/วัน สำหรับแรงงานผู้หญิง โดยจะใช้แรงงานประมาณ 2 – 3 คนขึ้นไปในแต่ละวัน แล้วแต่ลักษณะของกิจกรรมทางการเกษตร เช่น การถางหญ้า เก็บผลผลิต เป็นต้น

2. ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่แน่นอนและผลผลิตชนิดเดียวกันในท้องตลาดมาก ทำให้มีการพยายามปรับเปลี่ยนการปลูกเพื่อให้มีผลผลิตออกนอกฤดูกาล เพื่อแก้ปัญหาหาคาผลผลิตที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อแก้ปัญหาในการจำหน่ายผลผลิตสดที่ขายไม่ทัน

3. ปัญหาสารเคมีและยาฆ่าแมลงซึ่งเกษตรกรจะใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร แต่ก็มีเกษตรกรบางรายหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน เพราะป้องกันสารพิษตกค้างเพราะสารเคมีที่มีราคาสูงและต้องใช้จำนวนมากในการบำรุงรักษา

4. ปัญหาน้ำเสีย เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำทำให้มีการปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการอุปโภคบริโภค ซึ่งในบางพื้นที่น้ำประปายังไม่ถึง ประชาชนส่วนใหญ่ใช้น้ำบาดาลและน้ำจากแม่น้ำลำคลอง

สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ตำบลบางรักน้อย ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก อาทิเช่น การขยายตัวของเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพที่เดิมโดยรอบจากภายนอก แต่การจัดการท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตจะเห็นได้ว่าการดำเนินวิถีชีวิตในรูปแบบการเกษตรและทำสวนผลไม้ในพื้นที่ศึกษามีปัจจัยหลายด้านที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้

4.3.3 ให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Environmentally Educative)

ประเด็นการให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม คือแนวทางการจัดการที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบางรักน้อยอาจกล่าวได้ว่าก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการคือ ประชาชนในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเกษตรกร ข้าราชการ นักเรียนและนักศึกษา ต้องการเข้ามาศึกษาด้านการเกษตรและการทำสวนผลไม้ ซึ่งต่างให้ความสนใจกับความรู้เกี่ยวกับการเกษตรควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ

อย่างไรก็ตามความชัดเจนในรูปแบบ วิธีการนำเสนอองค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นยังขาดการนำเสนอและรวบรวมอย่างเป็นระบบ คุณค่าของความรู้ชุมชนเป็นความรู้ท้องถิ่นไม่ได้ถูกนำมาจัดการและนำเสนออย่างเหมาะสม ขาดการรวบรวมศึกษาค้นคว้าในเชิงวิชาการให้เป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ในการรักษาสมดุลของสภาพธรรมชาติ การจัดการพื้นที่และอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ที่ทำให้พื้นที่ดังกล่าวสามารถคงความเป็นสวนผลไม้ที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน รูปแบบการจัดการสวนผลไม้ อาทิ การยกร่อง และคันคู รวมไปถึงวิธีการปลูกและพัฒนาพันธุ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องมีการศึกษารวบรวมอย่างเป็นระบบ จึงจะสามารถนำเสนอและจัดเป็นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้ต่อไปได้

พื้นที่เกษตรบางรักน้อยมีทรัพยากรทางความรู้ที่อยู่เป็นจำนวนมากที่สามารถจะนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว แต่การจัดการด้านการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวมีเพียงแต่การนำเสนอข้อมูลความรู้ตามประสบการณ์ของผู้นำทาง การแนะนำแต่เพียงสถานที่และความสำคัญของสถานที่เท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งความรู้ที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนประกอบด้วยประชาชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงมีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวก่อนข้างน้อย ทำให้ไม่เกิดความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน

4.3.4 การก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ท้องถิ่น (Locally beneficial)

ประเด็นการก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ท้องถิ่น คือ แนวทางการได้รับประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้และความมั่นคงทางสังคมและการดำรงชีวิต

การจัดการด้านผลประโยชน์ที่เป็นรายได้จากการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนมีข้อกำหนดและการจัดสรรผลตอบแทนที่เป็นเงินรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ภายใต้การหรือ

แนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยราชการมีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวในช่วงแรกเป็นบางส่วน และมีการดำเนินการพัฒนากับการอุปโภค เช่น การปรับปรุงถนน เส้นทาง การเดินทาง ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเช่นกัน

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน อันมีการประสานในลักษณะเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวอย่างไม่เป็นทางการกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น แหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด เป็นต้นซึ่งในส่วนนี้ทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง รวมถึงก่อให้เกิดรายได้กับผู้ประกอบการบางส่วน อาทิเช่น ผู้ประกอบการเรือรับจ้าง เป็นต้น

ทั้งนี้รายได้จากการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ส่วนมากไม่มีการจดบันทึกเป็นบัญชีรายรับขึ้นในจำนวนเงินค่อนข้างแน่นอน ในขณะที่รายได้ส่วนหนึ่งที่ไม่รวมรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในการซื้อของที่ระลึก ใช้จ่ายด้านการเดินทาง และรวมถึงรายได้ที่กระจายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามไม่ได้มีการบันทึกเอาไว้อย่างชัดเจน

ในประเด็นของการกระจายรายได้การท่องเที่ยว พบว่า การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจการพัฒนาการท่องเที่ยวน้อยมาก การตัดสินใจส่วนใหญ่มาจากทางหน่วยงานราชการ เกษตรจังหวัดคนนทบุรี คนท้องถิ่นรับมาปฏิบัติ ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยขึ้นมาในการประชุมแต่ละครั้งก็จะต้องมีเจ้าหน้าที่ของทางหน่วยงานราชการเข้าร่วมด้วยเสมอ เพื่อทำการชี้แนะและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย สาเหตุเนื่องมาจากประชาชนในพื้นที่ยังไม่มีความรู้ในเรื่องของการบริหารจัดการว่าควรจะทำอย่างไร ซึ่งปัจจุบันต่างคนต่างทำกิจกรรมทางการเกษตรของตนเอง ยกเว้นเวลามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมก็จะมารวมตัวกัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร เช่น เวลาที่มีนักท่องเที่ยวมา สมาชิกกลุ่มจะรู้ข่าวจากทางหน่วยงานราชการผ่านมายังประธานกลุ่มแจ้งให้ทราบถึงกำหนดการของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ล่าช้า และไม่ค่อยบอกกล่าวกันทำให้คนในชุมชนไม่ค่อยรู้เรื่อง นอกจากนี้จะเห็นว่านักท่องเที่ยวมาถึงยังแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ทำให้มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว และรายได้ไม่ได้นำกลับไปอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ยังไม่เป็นกิจกรรมหลักที่ทำให้เกิดรายได้กับประชาชนในชุมชน ชุมชนยังมองว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเสริมในบางช่วงเวลาเท่านั้น บาง

ส่วนเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่ให้ความร่วมมือกับทางราชการมากกว่าที่จะมองถึงประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชนเห็นว่าการเกษตรและสวนผลไม้เป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้กับตนเองมากกว่า

ด้านผลกระทบการท่องเที่ยวต่อสังคมและการดำรงชีพนั้น จากข้อมูลที่ได้ที่เสนอมมาแล้ว ประชาชนส่วนหนึ่งเห็นว่า การจัดทำมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กับประชาชนในชุมชนกันเอง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกต่อท้องถิ่นมากขึ้น การสอดส่องดูแลในเรื่องความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีความปลอดภัยมากขึ้นด้วย

แม้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบางรักน้อยจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่าง ๆ และมีการจัดการด้านผลประโยชน์อย่างชัดเจนก็ตาม แต่เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีอย่างไม่สม่ำเสมอและไม่มากนัก จากข้อมูลในปี 2544 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,295 คน ทำให้ประชาชนในชุมชนยังเห็นการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเสริม และไม่สร้างรายได้ให้กับตนเองเท่าที่ควร จึงยังคงไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

4.3.5 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction)

ประเด็นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คือ แนวทางความพึงพอใจต่อการบริการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว การได้รับความรู้ของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย ส่วนหนึ่งต้องการศึกษาและหาความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการเพาะปลูกและขยายพันธุ์ไม้ เพื่อให้ได้ผลผลิตตลอดฤดูกาล ส่วนที่สอง ต้องการสัมผัสความเป็นธรรมชาติที่ร่มรื่นของสวนเกษตรสามารถที่จะชิมผลผลิตทางการเกษตรจากสวนและสามารถซื้อผลผลิตจากแหล่งท่องเที่ยว ส่วนที่สาม ต้องการศึกษารเรียนรู้วัฒนธรรมการเกษตรและวิถีชีวิตชุมชนเกษตรของตำบลบางรักน้อย ผลที่ได้คือนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมและการต้อนรับที่เป็นกันเองของเกษตรกรทำให้เกิดความประทับใจ แต่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีจำนวนน้อยมาก สาเหตุเพราะยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวในระดับดี สาเหตุเพราะแหล่งท่องเที่ยวบางรักน้อยมีความเป็นธรรมชาติท่ามกลางความเป็นเมืองที่อยู่ภายนอกบริเวณ จึงทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากกับการเที่ยวชมสวนเกษตรและควาให้มีการสนับสนุนและอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านความพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยว พบว่า การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการร่วมทำกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ สาเหตุเนื่องจากว่าพื้นที่ในการให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมทำกิจกรรมมีบริเวณจำกัดซึ่งไม่สามารถทำกิจกรรมได้ประกอบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณมาก

ด้านความพึงพอใจต่อการบริการของผู้ประกอบการหรือชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการให้บริการและการต้อนรับอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากว่าผู้ประกอบการหรือชุมชนเองมีความรู้ในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวน้อยมาก ซึ่งการต้อนรับนักท่องเที่ยวอาศัยวิธีการเป็นกันเองของชาวสวนรวมถึงคนในชุมชนด้วย

ด้านความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้เกี่ยวกับการเกษตร พบว่า การให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง สาเหตุเนื่องมาจากผู้ประกอบการไม่รู้จักเทคนิคในการนำเสนอข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตร โดยส่วนใหญ่ต้องการอยากรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ว่ามีขั้นตอนการทำอย่างไร เพื่อที่จะกลับไปจัดการกับพันธุ์ไม้ของตนเอง รวมถึงการคัดเลือกผลผลิตด้วย

ตอนที่ 3 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อยกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4.4 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาสภาพของชุมชนและลักษณะการดำเนินการรวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย การศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพื้น

ฐานส่วนหนึ่งที่ได้นำมาวิเคราะห์หารูปแบบการจัดการตามแต่ละประเด็นขององค์ประกอบของแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามหลักการของ Shirley Eber., 1993 ได้เสนอหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 10 ข้อ เพื่อใช้ในการพิจารณาหาข้อสรุป การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือไม่อย่างไรตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์สามารถสรุปให้เห็นได้ตามตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.4 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	แนวทางในการวิเคราะห์
1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว	การจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสียจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว	การจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาวและช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	การจัดการท่องเที่ยวที่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องไป
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว	การจัดการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ และภาพรวมของท้องถิ่น
5. การท่องเที่ยวที่ยอมรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัดแต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย	การจัดการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ และต่อการรักษาสภาพแวดล้อม

ต่อจากตารางที่ 4.4

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	แนวทางในการวิเคราะห์
<p>6. การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างการตอบแทนแก่ประชาชน และสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวอีกด้วย</p>	<p>ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม</p>
<p>7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีส่วนได้ส่วนเสียหรือผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถานที่ที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมคิดร่วมปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่าง</p>	<p>ภาคีที่เกี่ยวข้องมีโอกาสร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง</p>
<p>8. การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคคลท้องถิ่นทุกระดับจะช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการท่องเที่ยว</p>	<p>มีกระบวนการอบรมผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยปลูกฝังแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนควบคู่ไป</p>
<p>9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล การสร้างความเข้าใจ การสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย</p>	<p>มีการจัดการด้านข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจสื่อความหมายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท่องเที่ยว</p>
<p>10. การวิจัยและติดตามการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและนักลงทุน</p>	<p>มีกระบวนการติดตามประมวลผลอย่างมีระบบและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว</p>

4.4.1 การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี

ประเด็นการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว มีกรอบในการพิจารณา คือ การจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

โดยรวมแล้วสภาพทั่วไปของตำบลบางรักน้อยเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเจ้าของสวนจะเป็นผู้ดูแลรักษาบำรุงพันธุ์ไม้ให้เจริญงอกงาม เพราะผลผลิตทางการเกษตรเป็นรายได้หลักของครอบครัวจึงจำเป็นต้องดูแลรักษาอย่างดี เพราะถือว่าเป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับตนเอง สังคมของตำบลบางรักน้อยยังคงมีลักษณะเป็นสังคมชนบท ถึงแม้ว่าจะอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไม่มากนัก ส่วนในเรื่องของวัฒนธรรมไม่ค่อยเด่นมากนัก

จากลักษณะการทำการเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย มีการจัดการพื้นที่โดยสร้างสวนในลักษณะของการยกร่อง มีการใช้ประโยชน์จากร่องน้ำในการลดน้ำต้นไม้และเล่นที่อยู่ในร่องน้ำสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์โดยการเป็นปุ๋ยบำรุงพันธุ์ไม้ ซึ่งทำให้ประหยัดต่อการซื้อปุ๋ยมาใช้ในการบำรุงต้นไม้ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาและเป็นการป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อมได้อีกทางหนึ่งด้วย

การประกอบอาชีพเกษตรและสวนผลไม้ของประชาชนมีปรากฏการให้เห็นอย่างชัดเจนมาตั้งแต่ในอดีตยุคกรุงศรีอยุธยา แสดงถึงความยั่งยืนสืบต่อเนื่องมาตั้งแต่ในอดีต เป็นสภาพของความอุดมสมบูรณ์ ความสมดุลย์และสอดคล้องกันทางระบบนิเวศกับวิถีชีวิตของชุมชน การเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเชิงลบเกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของประชากรและชุมชนเมือง อย่างไรก็ตามผลกระทบดังกล่าวยังมีไม่มากนัก สำหรับรูปแบบการเกษตรกรรมบางรักน้อย ทำให้พื้นที่ส่วนนี้ยังคงมีความเหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวธรรมชาติ

การจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นในตำบลบางรักน้อย เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการดำรงชีวิตของคนในชุมชนและประชาชน ต่างต้องพึ่งพาอาศัยระบบนิเวศที่มีความสมดุลย์ทางธรรมชาติและดำรงชีวิต

กล่าวได้ว่า พื้นที่ตำบลบางรักน้อยสามารถจัดให้มีการทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เพราะการทำสวนของชุมชนบางรักน้อยถือเป็นอาชีพหลัก ดังนั้นในการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรของพื้นที่จึงมีความจำเป็นต่อชาวเกษตรกรเพราะมิฉะนั้นแล้วเมื่อพื้นที่ทางการเกษตรเสียหายนั้นก็แสดงว่ารายได้หลักของครอบครัวหายไปด้วย ส่วนในเรื่องของการท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวมีไม่มากนักแต่ก็ถือว่าเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวเกษตรกรได้

4.4.2 การลดการบริโภคมากเกินไป (Reducing Over-consumption and waste)

ประเด็นการลดการบริโภคมากเกินไป มีกรอบในการพิจารณา คือ การจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม

การจัดการท่องเที่ยวสอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิมของชุมชนบางรักน้อยที่มีการทำเกษตรกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการบำรุงรักษาสภาพพื้นที่เดิมไว้ เมื่อเกิดการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ก็สามารถที่จะให้มีการท่องเที่ยวได้เลยเพราะสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่แล้วเพียงแต่มีการจัดการในเรื่องของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เข้าไปใช้ในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย เช่น การจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในพื้นที่ ซึ่งสามารถช่วยให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อย นอกจากนี้ที่ประชาชนยังมองว่าอาชีพหลักคือการเกษตรทำให้ประชาชนรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ไว้ ยังมีการปรับพื้นที่ไปจากเดิมทำให้การท่องเที่ยวยังไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

เนื่องจากว่าสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิดและเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่ ซึ่งโดยปกติแล้วก่อนที่จะมีการท่องเที่ยวเข้ามา มีการทำสวนอยู่แล้ว เช่น สวนของคุณบุญเลิศ สักดีดี ที่มีต้นทุเรียนที่มีอายุประมาณราว 10 ปีขึ้นไปได้ชื่อว่าเป็นสวนทุเรียนประวัติศาสตร์ทุเรียนเมืองนนท์ สภาพภายในพื้นที่สวนเกษตรมีความสว่างของต้นทุเรียนที่สูงตระหง่าอยู่มีความสูงเท่ากับต้นมะพร้าว พันธุ์ทุเรียนที่ได้ขึ้นชื่อของพื้นที่คือ ทุเรียนก้านยาว ซึ่งมีราคาต่อลูกจะอยู่ที่ประมาณลูกละ 2,500 บาทขึ้นไปขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของลูกทุเรียน ทุเรียนที่นี้จะขายเป็นลูกจะไม่มีการชั่งกิโลขายกัน และโดยส่วนใหญ่จะหมดเร็วมากเพราะมีการจับจองผลทุเรียนกันหมดก่อนที่จะเก็บลูกทุเรียนลงมาจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ มากมายในพื้นที่สวนเกษตรกรรม

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าการจัดการท่องเที่ยวไม่กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชน ประชาชนยังคงประกอบอาชีพหลักโดยการทำสวนผลไม้ เช่น เดิม และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ความสำคัญของการทำสวนเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยมีความสำคัญมากต่อชุมชนและตนเอง สำหรับคนในชุมชนคือ ความร่มรื่นของพื้นที่แล้วยังเป็นแหล่งศูนย์รวมพันธุ์ไม้หลากหลายที่คงไว้เพื่อการอนุรักษ์เอาไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง ส่วนความสำคัญของตนเอง คือ การมีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรและการขายพันธุ์ไม้ ดังนั้นประชาชนในพื้นที่จึงให้ความสำคัญกับการทำสวนเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนที่จะต้องอนุรักษ์และบำรุงพันธุ์ไม้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

4.4.3 การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintaining Diversity)

ประเด็นการรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีกรอบในการพิจารณา คือ การจัดการท่องเที่ยวที่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องไป

สภาพการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อยประสบความสำเร็จ ในการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ผลเก่าแก่และการขายพันธุ์ไม้สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และจากการเพาะปลูกที่มีความหลากหลายของพันธุ์ไม้ในพื้นที่ทำให้เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดปี ประกอบกับพื้นที่ตำบลบางรักน้อยอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครรวมทั้งสังคมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวสวนที่เรียบง่ายและการเอื้อเฟื้อเพื่อแพร่กับผู้มาเยือนดังที่กล่าวมาแล้วซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย

การจัดให้มีการท่องเที่ยวเกษตรสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตชุมชนเกษตรบางรักน้อยที่ทำการเกษตรมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันก็ยังคงทำการเกษตรและรายได้ส่วนใหญ่ก็มาจากการขายผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลักในครอบครัวทำให้เมื่อรัฐบาลมีการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น พื้นที่ของตำบลบางรักน้อยก็สามารถที่จัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ เพราะในพื้นที่เกษตรของตำบลบางรักน้อยภายในสวนเกษตรมีความหลากหลายของพันธุ์ไม้ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้และรู้จักกับพันธุ์ไม้หลากหลายในการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย รวมทั้ง

สังคมและวัฒนธรรมของสาวสวนเองก็สามารถที่จะถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวได้รู้จักด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นการสืบทอดไปยังอนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และรู้จักมากขึ้น

สามารถกล่าวได้ว่า จากศักยภาพของเกษตรกรรมและพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อการขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ที่น่าจะให้มีการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายสามารถทำให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาวได้ นอกจากนี้ยังมีส่วนสนับสนุนให้ประชาชนทำอาชีพทางการเกษตรอยู่ได้และมีการถ่ายทอดความรู้การเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้นองค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนช่วยส่งเสริมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนได้ในอนาคต

4.4.4 การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning)

ประเด็นการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว มีกรอบในการพิจารณา คือ การจัดการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศ และภาพรวมของท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งได้แก่ เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ปฏิบัติงานภายใต้แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร จัดทำโครงการส่งเสริมการเกษตร เพื่อเป็นการสนับสนุนการส่งเสริมรายได้ให้กับเกษตรกรจากการจำหน่ายผลผลิต ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแก่นักท่องเที่ยว และเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนและเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และนอกจากนี้ยังได้รับเงินพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากมาตรการส่งเสริมและพัฒนาชนบทและชุมชน(มพช) กรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อนำมาพัฒนาด้านบุคลากรและปรับปรุงโครงสร้างของแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

จากกิจกรรมที่จัดในรูปแบบของการท่องเที่ยวเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางรักน้อยสามารถที่จะทำการเชื่อมเป็นเครือข่ายกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัดนนทบุรี เช่น เกาะเกร็ด วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร ฯลฯ ซึ่งการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ นั้นเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนี้การเชื่อมโยงเครือข่าวนั้น ยังเป็นการแก้ปัญหาหรือลดขีดจำกัดของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นกลุ่มคณะมากเกินไป ซึ่งจะทำให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้รับผล

กระทบต่อสภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรม ดังนั้นจึงเป็นผลดีในการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อยืดอายุความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมทางสวนเกษตรให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวมีการประสานเป็นเครือข่ายทำในแนวราบและแนวตั้ง แนวราบคือ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อเป็นการเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในแนวตั้ง แนวราบ คือ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อเป็นการเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัดให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปและทำให้เกิดความหลากหลายในการท่องเที่ยวที่ไม่จำกัดและจำเจอยู่กับสถานที่ท่องเที่ยวแห่งเดียว นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กับสถานที่ท่องเที่ยวแห่งเดียว นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรให้อยู่กับเราอย่างยั่งยืน ส่วนในแนวตั้ง คือ หน่วยงานราชการควรให้ความสำคัญกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในจังหวัดให้มีความสำคัญเท่าเทียมกันและเป็นที่ยึดหน้าชูตาให้กับจังหวัด ดังนั้นหน่วยงานราชการนอกจากให้ความสำคัญ และสนับสนุนให้เกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่าง ๆ ภายในจังหวัดให้ดีขึ้นและเป็นที่น่าสนใจแล้วยังสามารถทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นการเพิ่มรายได้ชุมชนเกษตรและชุมชนอื่น ๆ ได้ด้วย

4.4.5 การท่องเที่ยวรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economy)

ประเด็นการท่องเที่ยวรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น มีกรอบในการพิจารณา คือ การจัดการท่องเที่ยวที่มีความสมดุลย์ธรรมชาติ ผลประโยชน์ที่ได้รับกับการรักษาสภาพแวดล้อม

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนเกษตรซึ่งสามารถขายผลผลิตทางการเกษตรได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของผลผลิตสดและผลผลิตที่นำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงถึงพันธุ์ที่นักท่องเที่ยวอยากได้นำกลับไปปลูกที่บ้านของตนเองแล้ว การท่องเที่ยวยังทำให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยมากขึ้นในอนาคต

รายได้จากการท่องเที่ยวเกษตรยังไม่สามารถที่จะกระจายรายได้อย่างทั่วถึงสาเหตุเนื่องมาจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางรักน้อยนั้น ฟังเป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวอย่างไม่สม่ำเสมอและราคาโปรแกรมท่องเที่ยวที่ตั้งเอาไว้ต่อคนดูเหมือนว่าราคาสูงแต่ความเป็นจริงแล้ว เมื่อนำเอารายได้จากการท่องเที่ยวแต่ละครั้งมาจัดสรรและกระจายออกไปผลปรากฏว่ารายได้ที่น้อยนั้นน้อยมากทำให้ไม่สามารถจะกระจายรายได้ให้ทั่วถึงได้ หรือแม้แต่ นำรายได้มาช่วยในการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว

เที่ยวก็น้อยมากเช่นกันไม่สามารถทำได้ ดังนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวไม่สามารถจะกระจายรายได้
อย่างทั่วถึงได้

เศรษฐกิจหลักของชุมชน คือ การเกษตรสวนผลไม้เพราะคนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพ
เป็นชาวสวนเกษตร รวมถึงพื้นที่ในตำบลบางรักน้อยมีเนื้อที่ในการเพาะปลูกประมาณ 3,005 ไร่
จากเนื้อที่ทั้งหมด 3,625 ไร่ ที่เหลือเป็นที่พักอาศัย 620 ไร่ ในสวนเกษตรแห่งหนึ่งจะมีพันธุ์ไม้
หลากหลายเพื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตตลอดปี อาชีพรองก็จะเป็นอาชีพค้าขายและรับจ้าง

ประชาชนเห็นรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เล็กน้อย เนื่องจากว่าจำนวนนักท่องเที่ยว
ที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในพื้นที่ไม่สม่ำเสมอและการจัดสรรรายได้ก็น้อยมากทำให้ประชาชนเห็น
ว่าการประกอบการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเสริมเท่านั้น เมื่อเทียบกับการทำสวนเกษตรหรือเกษตร
กรรมแล้วรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ในขณะที่การทำสวนเกษตรเป็นอาชีพหลัก และ
สามารถที่จะเลี้ยงคนในครอบครัวได้และตนเอง

สามารถกล่าวสรุปได้ว่า หากการจัดการท่องเที่ยวได้จริง แนวโน้มอนาคตของพื้นที่
เกษตรกรรมของตำบลบางรักน้อย นอกจากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางการเกษตรแล้ว รายได้จาก
การท่องเที่ยวอาจจะเป็นอีกรายได้หนึ่งที่จะสามารถทำให้เป็นรายได้หลักของประชาชนและชุมชน
เนื่องจากประชาชนเห็นว่าการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้เป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้กับตน
เองและรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงกิจกรรมที่เข้ามากระตุ้นให้เกษตรนั้นปรับปรุงชุมชนเกษตร
ให้มีความสะดวกสบายมากขึ้นในรูปแบบของสาธารณูปโภคทำให้เกิดแรงจูงใจให้มีการปรับปรุง
ภูมิทัศน์ให้สวยงามร่มรื่นน่าสัมผัสถึงชีวิตความเป็นเกษตรกรชาวสวน รวมถึงพื้นที่เกษตรกรรมที่จะ
มีการอนุรักษ์พื้นที่สวนเกษตรเพิ่มมากขึ้น และทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการท่อง
เที่ยวที่จะให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมจากกิจกรรมท่องเที่ยวแล้ว ทุกคนในชุมชนยังสามารถอยู่
ด้วยกันอย่างมีความสุขไม่มีการแบ่งแยกกันและเห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก

4.4.6 การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว (Involving Local Communities)

ประเด็นการมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว มีกรอบในการพิจารณา คือ ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

จุดเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบางรักน้อยเกิดจากการชี้แนะแนะโดยหน่วยงานราชการที่เข้ามาช่วยชี้แนะสถานที่เกษตรกรรมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเกษตร เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ท่องเที่ยวขึ้นเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน ปีพ.ศ. 2544 มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม โดยเดินตามนโยบายและแนวทางการพัฒนาจังหวัดนนทบุรี ซึ่งดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการเกษตรภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามมาตรการการส่งเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) เพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรให้เป็นสถานที่ที่สามารถดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวและเป็นการสนับสนุนให้เกิดการสร้างงานและการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ในการจัดการคณะกรรมการการกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย จัดให้มีการประชุมทุก ๆ เดือน ส่วนสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรจัดให้มีการประชุมปีละครั้ง และทุกคนสามารถเสนอข้อคิดเห็นและมีสิทธิออกเสียงกัน เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเกษตรในพื้นที่ที่ตนจัดทำอยู่และในการประชุมแต่ละครั้งก็จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าร่วมประชุมด้วย การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย ทางหน่วยงานจัดให้มีการฝึกอบรม 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว หลักสูตรวิทยากรพาชมแหล่งท่องเที่ยว และทัศนศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ผลของการฝึกอบรมคือ เป็นความรู้ใหม่ที่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรยังไม่เข้าใจและเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องอาชีพหน่วยงานราชการในการตัดสินใจในการบริหารจัดการ มัคคุเทศก์หรือวิทยากรพาชม ก็ยังอ่อนหัดเกินไปไม่มีความกล้าและการเตรียมพร้อมในการพาชม การคัดสรรพื้นที่ให้เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรในตำบลบางรักน้อย โดยผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และมีความสมบูรณ์ซึ่งได้แก่ สวนของคุณบุญเลิศ ศักดิ์ดี คุณไสว ทัศนีย์เวศ และคุณแสวง นาคานาค

รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยนั้น ประชาชนหรือชุมชนมีรูปแบบของการมีส่วนร่วม และมีคุณภาพของการมีส่วนร่วมดีในระดับหนึ่งสาเหตุเนื่องจากว่า การบริหารจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยกับหน่วยงานราชการมีการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนหรือชุมชนทราบเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่ามีการจัดการกันอย่างไรและพวกเขาจะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนี้อย่างไรบ้าง ซึ่งจะมีเพียงประชาชนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีส่วนร่วม เช่น เวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามายังพื้นที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรจะต้องมีการจัดทำอาหารเอาไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว นอกจากจะมีอาหารแล้วยังต้องมีขนมและผลไม้ไว้คอยต้อนรับ ก็จะให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความถนัดทำงานมาขายให้กับทางกลุ่มรวมทั้งผลไม้ด้วยเช่นกันเพราะผลผลิตของแต่ละที่จะออกผลไม่พร้อมกัน เพื่อนำเอามาไว้รองรับนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมเพราะไม่ทราบว่านักท่องเที่ยวจะมาเที่ยววันไหนเมื่อไหร่ จะทราบก็ต่อเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางชมกันภายในพื้นที่แล้วเท่านั้น

4.4.7 การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public)

ประเด็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ มีกรอบในการพิจารณา คือ ภาวการณ์ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

จากการศึกษาพบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อยนั้น เมื่อเริ่มในการก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการประชุมและปรึกษาหารือกัน โดยสมาชิกทุกคนสามารถออกความคิดเห็นและโต้แย้งได้ ในการประชุมแต่ละครั้งจะมีเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอจะเป็นผู้ช่วยในการให้ความคิดเห็นและแนวทางในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย

ดังเช่นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เมื่อเริ่มมีการก่อตั้งเป็นศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยทางจังหวัดจะลงไปในพื้นที่เพื่อทำการสำรวจพื้นที่ต่าง ๆ ของอำเภอเมืองนนทบุรี และสรุปได้ว่าพื้นที่ของตำบลบางรักน้อยส่วนใหญ่ยังคงทำสวนเกษตรอยู่และมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นและมีความเป็นธรรมชาติมาก รวมถึงความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ก็ยังเป็นชาวสวนที่มีลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส ประกอบกับประธานกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย คุณไสว ทันศันยเวส พอที่จะมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวอยู่บ้างแล้ว จึงได้ลงไปสำรวจและประเมินความเป็นไปได้ว่าพื้นที่ของตำบลบางรักน้อยนั้นเหมาะสมจริงหรือไม่ เมื่อสรุปได้ว่าพื้นที่ตำบลบางรักน้อยเหมาะสมแล้วจึงทำการเรียก

ประชุมผู้นำทางสังคม เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประธานกลุ่มต่าง ๆ เข้ามารับการประชุมว่ามีความคิดเห็นอย่างไรบ้างที่จำทำให้พื้นที่ของเราเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งภายในพื้นที่ที่เป็นสวนเกษตรที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่แล้วและไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนักน่าจะเป็นแหล่งจูงใจสำหรับแนะนำและพานักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมกันภายในพื้นที่เรามากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นบางกลุ่มยังไม่ค่อยมีความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวว่าจะต้องทำอะไรบ้าง ทางหน่วยงานก็จะทำการฝึกอบรมและพาไปทัศนศึกษาเพื่อให้เรียนรู้ว่าเค้าทำกันอย่างไร และนำมาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวของเราให้น่าสัมผัสความเป็นธรรมชาติมากที่สุด

4.4.8 การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff)

ประเด็นการฝึกอบรมบุคลากร มีกรอบในการพิจารณา คือ ที่มีกระบวนการอบรมผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยปลูกฝังแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนควบคู่ไป

เจ้าของสวนแหล่งท่องเที่ยวเกษตร โดยส่วนใหญ่แล้วมีระดับการศึกษาแค่ระดับประถม ซึ่งเมื่อมีการจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น จำเป็นที่ต้องมีการอบรมให้กับเจ้าของสวนเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย ซึ่งการฝึกอบรมทางหน่วยงานราชการเกษตรจังหวัดได้มีการจัดฝึกอบรมหลักสูตร 2 หลักสูตร คือ 1. การฝึกอบรมหลักสูตรบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร 2. การฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรพาสชมแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพาไปทัศนศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตร มีจำนวนผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมในครั้งนั้นประมาณ 15 คนเป็นเวลา 6 วัน จำนวน 2 ครั้ง จากการฝึกอบรมจะมีผู้ที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงานได้จริงนั้นให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นทำให้เกิดความรู้ในการบริหารจัดการหรือการบริหารแหล่งท่องเที่ยว

สามารถกล่าวได้ว่า การฝึกอบรมบุคลากรของเกษตรกรในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีอายุมากแล้วและเป็นเจ้าของสวนเกษตรและมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีเพียงคนเดียวนอกนั้นมีการศึกษาดำรงต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 และไม่มีความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวจึงต้องมีการฝึกอบรมและมีการศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งผลที่ได้คือ เจ้าของสวนสามารถบริการให้กับนักท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และเกิดความประทับใจในการมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวใน

ระดับปานกลาง ส่วนในเรื่องของการสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างเพียงพอั้นยังไม่มีปรากฏอย่างชัดเจน

4.4.9 การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsibly)

ประเด็นการตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล กรอบในการพิจารณา คือ ที่มี การจัดการด้านข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจสื่อความหมายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท่องเที่ยว

การจัดการด้านการสื่อความหมายและให้ข้อมูลข่าวสารความรู้กับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่พบว่า ยังไม่มีจุดเด่นที่ชัดเจนในด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชนเท่าที่ควร การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่ ความรู้ในการอนุรักษ์นั้นมาจากเจ้าของสวนซึ่งเป็นถึงมีคฤหาสน์ที่คอย ให้คำแนะนำและให้ความรู้ต่าง ๆ กับนักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาเที่ยวชมสวนเกษตรกรรม รูปแบบการทำสวนเกษตรความรู้เป็นการบรรยายจากประสบการณ์ของเจ้าของสวนเอง ดังนั้นข้อมูลต่าง ๆ จึง ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของเจ้าของสวนในการต้อนรับนักท่องเที่ยวกับประสบการณ์ของตนเองไม่มีการ กำหนดรูปแบบและวิธีการสื่อสารให้ความรู้ที่เป็นระบบ และส่วนใหญ่ไม่ได้อธิบายเชื่อมโยงให้รู้ ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อม

สำหรับหน่วยงานราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารนักท่องเที่ยวแต่เฉพาะในประเด็นด้านการประชาสัมพันธ์ อันเป็นข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยวค่าใช้จ่าย และข้อมูลการตลาดต่าง ๆ การบอกถึงข้อมูลด้านความรู้ถึงด้านการเกษตร การเชื่อมโยงความรู้ในการอนุรักษ์นั้นไม่ปรากฏว่าหน่วยงานราชการนั้นมีการดำเนินการหรือสนับสนุน ให้มีขึ้น

สามารถกล่าวได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย ในเรื่องของสื่อ เกี่ยวกับคำแนะนำด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยว เช่น 1. ป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ยังมีไม่ครบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ตรงไหน 2. ป้ายบอกทางภายในแหล่งท่องเที่ยวก็ยังไม่เห็นเนื่องจากว่าแหล่งท่องเที่ยวเกษตรไม่ได้เดินทางชมสวนเกษตรแห่งเดียวแต่จะต้องเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวสวนเกษตรสวนอื่น ๆ ด้วย 3. แผนที่ในการบอกเส้นทางก็ไม่มีว่าแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอยู่ตรงไหนบ้านของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย 4. ค่าใช้จ่ายภายในกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรก็ยังไม่มีความชัดเจน

เนื่องจากการจัดสรรรายได้ไม่เพียงพอ ด้านการตลาดนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องเดินทางเข้ามาศึกษาดูงาน นอกจากนี้ส่วนใหญ่มักจะมีการจัดการโดยหน่วยงานราชการที่แนะนำหรือหาเข้ามา นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาด้วยตนเองค่อนข้างน้อย ซึ่งสื่อให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์และการตลาดของการท่องเที่ยวขาดการเข้มแข็งเท่าที่ควร

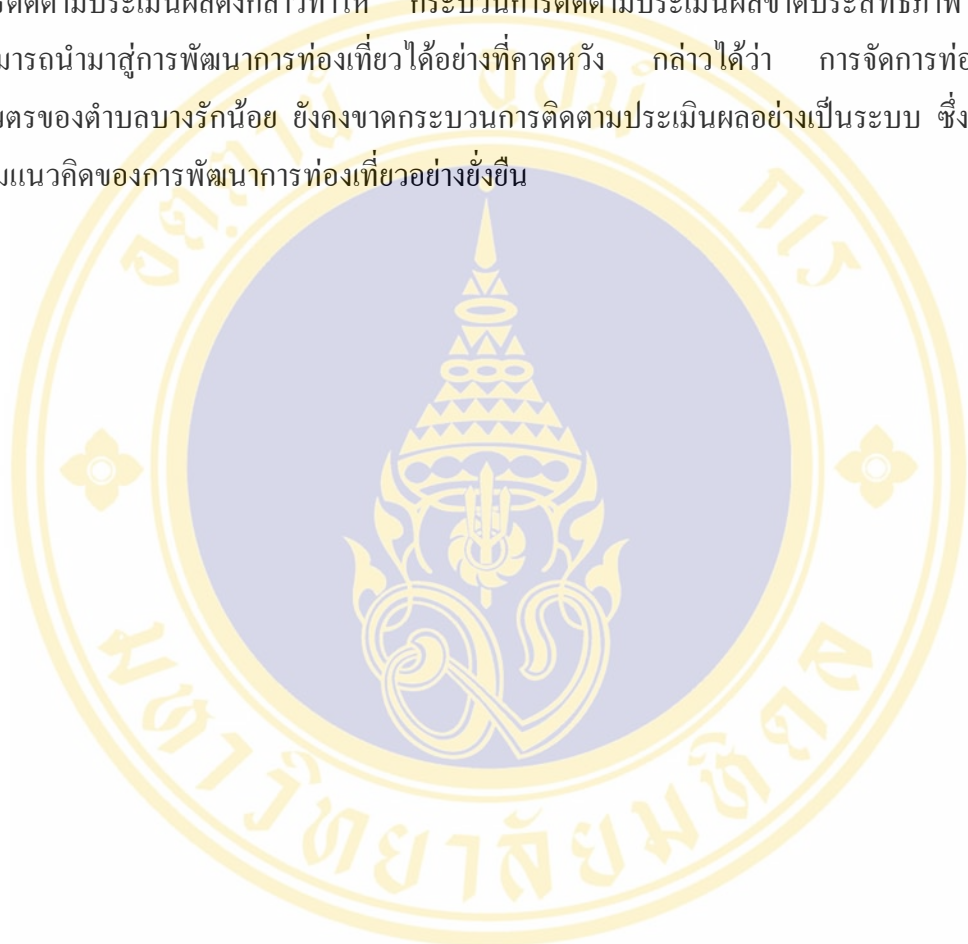
4.4.10 การวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research)

ประเด็นการวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ มีกรอบในการพิจารณา คือ ที่มีกระบวนการติดตามประมวลผลอย่างมีระบบและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้เคยจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบางรักน้อย ผลการประเมินครั้งนั้นส่วนหนึ่งพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ส่วนนักลงทุนหรือบริษัทนำเที่ยวซึ่งจากการเก็บข้อมูลผลปรากฏว่ายังไม่มียุทธศาสตร์นำเที่ยวให้แพร่หลายและเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น และสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยจากการประเมินผลปรากฏว่า ศักยภาพของพื้นที่ที่ดำเนินการ โครงการท่องเที่ยวเกษตร ยังไม่มีความพร้อมที่จะจัดให้เป็นจุดท่องเที่ยว

ผลการประเมินนำเข้ามาสู่ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อยหลายประการ อาทิเช่น กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยควรให้มีการจัดการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการปรับสภาพภูมิทัศน์บริเวณของศูนย์ท่องเที่ยว หรือบริเวณริมทางเดินเยี่ยมชมจุดท่องเที่ยวควรปรับปรุงให้มีศักยภาพในการรองรับมากขึ้น กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรควรจัดให้มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและอยากกลับมาเยี่ยมชมอีก กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อยควรหาตัวแทนที่ทำหน้าที่การตลาดเพื่อออกไปติดต่อกับบริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ เพื่อให้ทางบริษัทช่วยประชาสัมพันธ์และจัดโปรแกรมนำเที่ยวให้กับทางกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย

แม้ว่าจากการศึกษาได้พบว่า การจัดการท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อยได้มีกระบวนการติดตามประเมินผล ดังปรากฏตามข้อมูลที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่การนำผลการประเมินมาปฏิบัติยังไม่เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เนื่องจากกระบวนการติดตามประเมินผลที่เกิดขึ้น ประชาชนและชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และปฏิบัติในการติดตามประเมิน การขาดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตามประเมินผลดังกล่าวทำให้ กระบวนการติดตามประเมินผลขาดประสิทธิภาพ และไม่สามารถนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างที่คาดหวัง กล่าวได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย ยังคงขาดกระบวนการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 5

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบางรักน้อย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาริบทและรูปแบบการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจากผลการศึกษาในครั้งนี้ได้นำแนวคิดและหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและแนวคิดและหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์มาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อกำหนดข้อถกเถียงข้อถกเถียง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ โดยใช้แบบสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่ได้เป็นสมาชิกรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 บริบทของการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย

พื้นที่ตำบลบางรักน้อยมีสภาพของการจัดการเกษตรมาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน สภาพดังกล่าวดำรงอยู่มาเป็นเวลานานนับร้อยปี ระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติของพื้นที่มีลักษณะที่ผสมผสานกับสภาพธรรมชาติและการดำรงชีวิตของประชากรอย่างกลมกลืน นอกจากนี้สภาพทางระบบนิเวศน์ที่มีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตของประชาชนแล้ว ยังมีทรัพยากรที่มีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ภูมิปัญญาของเกษตรกรที่ถ่ายทอดสืบเนื่องกันต่อ ๆ มา เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการปรับปรุงและขยายพันธุ์ รวมทั้งการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ดั้งเดิม สามารถให้ผลผลิตได้ตลอดทั้งปี รวมถึงภาพลักษณ์ทั่วไปของการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวสวน มีความภาคภูมิใจและรู้สึกดีต่อการประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและรักอาชีพเกษตรกรรวมทั้งมีความยินดีที่จะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้ที่สนใจโดยไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่เอื้อเพื่อเป็นกันเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน ปัจจัยและเงื่อนไขเหล่านี้ประกอบกับทำให้พื้นที่ตำบลบางรักน้อยมีศักยภาพในด้านทรัพยากรท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ

บริบทการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย มีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวภายใน 1 วัน และมีการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ ของจังหวัด เช่น เกาะเกร็ด วัดและอำเภอต่าง ๆ ที่จัดให้มีการท่องเที่ยว ฤดูกาลท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่มากที่สุดเป็นในช่วงเดือนมีนาคม เมษายน และพฤษภาคม มากที่สุด ส่วนเดือนอื่น ๆ นั้นมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมบ้างและบางเดือนแทบไม่มีเลย จากปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้มีกลุ่มบุคคลทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนทั่วไปให้ความสนใจเดินทางมาเยี่ยมชม โดยเน้นการศึกษาคุณภาพเกษตรกรรมและซื้อผลผลิตและกิ่งพันธุ์ไม้ประเภทต่าง ๆ มีลักษณะที่เป็นการส่วนตัวและหมู่คณะ โดยการติดต่อผ่านสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองนนทบุรีและศูนย์บริการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยหรือติดต่อกับเกษตรกรโดยตรง

การประชุมคณะกรรมการการกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย จัดให้มีการประชุมทุก ๆ ต้นเดือน ส่วนสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรจัดให้มีการประชุมปีละครั้ง และทุกคนสามารถเสนอหรือมีสิทธิออกเสียงกันได้ เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเกษตรและในการประชุมแต่ละครั้งก็จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าร่วมประชุมด้วย การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย ทางหน่วยงานจัดให้มีการฝึกอบรม 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว หลักสูตรวิทยากรพาชมแหล่งท่องเที่ยว และทัศนศึกษาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ผลของการฝึกอบรมคือ เป็นความรู้ใหม่ที่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรยังไม่เข้าใจและเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องอาชีพหน่วยงานราชการในการตัดสินใจในการบริหารจัดการ มัคคุเทศก์หรือวิทยากรพาชม ก็ยังอ่อนแอเกินไปไม่มีความกล้าและการเตรียมพร้อมในการพาชม การคัดสรรพื้นที่ให้เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรในตำบลบางรักน้อย โดยผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และมีความสมบูรณ์ซึ่งได้แก่ สวนของคุณบุญเลิศ ศักดิ์ดี คุณไสว ทัศนีย์เวช และคุณแสวง นาคนาค

การจัดพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและร่วมกิจกรรมทางการเกษตรพื้นที่ที่ถูกคัดสรรคดีให้เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรนั้น ยังไม่มีความพร้อมสาเหตุเนื่องจากสภาพพื้นที่ที่จำกัดทำให้ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ รวมถึงกิจกรรมทางการเกษตร เช่น การเก็บผลไม้ในพื้นที่ที่เข้าชม, การสาธิตวิธีการทำเกษตร ก็สามารถให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมได้ ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อยสามารถรองรับได้ไม่เกิน 50 คน/ครั้ง แต่ถ้านักท่องเที่ยวมาในจำนวนมากประมาณ 100 คนขึ้นไป ถ้ากลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบาง

รักน้อยก็จะแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม ในการพาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเกษตรและมีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดเพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง

การต้อนรับนักท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมและเกิดความพึงพอใจ โดยส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ และนักท่องเที่ยวที่สนใจในเกษตรกรรม ส่วนมากจะเข้ามาศึกษาหรือดูงานด้านเกษตรกรรม และเพื่อการพักผ่อน สิ่งที่ทำให้เกิดความประทับใจคือ การต้อนรับที่ดีของคนในชุมชนและการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ข้อดี คือ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการต้อนรับและการบริการ ข้อเสีย คือ เวลาในการนัดหมายไม่ตรงต่อเวลา การเตรียมตัวในการมาเที่ยวพื้นที่เกษตรกรรม ปัญหาระหว่างการเดินทางที่พบเห็น คือมีคอกสุกรที่สกปรกไม่มีการเตรียมพร้อม

รายได้จากการท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง รวมถึงคนในท้องถิ่นก็ไม่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยมีจำนวนน้อยมาก แหล่งของงบประมาณในการปรับปรุงโครงสร้างการพัฒนาตำบลนคร งบประมาณที่จัดสรรให้ล่าช้า และจำนวนเงินที่ได้รับก็น้อยมาก

5.2 การอภิปรายผลด้านรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบัน

5.2.1 จุดอ่อนของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การติดต่อประสานงานนั้นมีความจำเป็นมากเพราะสภาพพื้นที่ในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่มีป้ายบอกทางทำให้ต้องมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเพื่อให้ผู้นำชมหรือเจ้าของสวนได้เตรียมตัวในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งโดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการมาท่องเที่ยวเพื่อต้องการพักผ่อนหรือมาเป็นการส่วนตัวนั้นค่อนข้างยากมากเพราะจะไม่เจอใครในพื้นที่ท่องเที่ยวการจัดพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและร่วมกิจกรรมทางการเกษตร ยังไม่มีการจัดการที่ชัดเจน เนื่องจากลักษณะของเส้นทางเดินชมเป็นคันดินและไม่มีความปลอดภัยรวมถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมพื้นที่ที่มีจำนวนมาก จึงเกิดความไม่สะดวกในการให้ร่วมแสดงกิจกรรมทางการเกษตรที่มีพื้นที่จำกัด

การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ผู้นำชมมีความสำคัญมากในการให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ได้ดีกว่ามัลติมีเดียที่จะไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำเกษตรซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยากรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการเพาะปลูกรวมถึงวิธีการคัดเลือกว่าทำอะไร ซึ่งคำถามเหล่านี้ผู้นำชมจะเป็นผู้ที่ตอบคำถามที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่า ความคิดเห็นของเจ้าของสวนแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าของสวนจะไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พวกเขาจะอาศัยความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการแนะนำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบเกี่ยวกับการทำสวนซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นกันเองและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้

รายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอต่อการจัดสรรให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ เนื่องจากว่าจำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวขมน้อยมากรวมถึงจำนวนนักท่องเที่ยวก็น้อยด้วยเช่นกัน และไม่สม่ำเสมอ ซึ่งจากตรงจุดนี้ทำให้รายได้ส่วนใหญ่มาจากการขายผลผลิตทางการเกษตร

5.2.2 จุดแข็งของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบางรักน้อย มีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นทำให้มีการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีการพึ่งพาอาศัยกันและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีการพูดคุยกันและโน้มน้าวจิตใจให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกต่อท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นด้วย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งเวลาส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อดูแลและบำรุงรักษาพื้นที่รวมทั้งในเรื่องของการขายพันธุ์ไม้ทำให้เวลาส่วนใหญ่เป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีผู้ต้องการเข้ามาชมพื้นที่จึงต้องมีการติดต่อล่วงหน้าที่แน่นอน สิ่งที่ทำให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาเยือนก็คือ ลักษณะการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ซึ่งยังคงเป็นเอกลักษณ์ของชาวสวนที่เอื้อเพื่อแผ่เป็นกันเอง การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่สมาชิกภายในกลุ่มจะให้ความสำคัญและจะเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและจะแบ่งหน้าที่กันว่าใครควรจะทำอะไรบ้าง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการมาเยี่ยมชมพื้นที่เกษตรบางรักน้อย

การคัดสรรพื้นที่ให้เป็นจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีการดูแลรักษา รวมถึงมีแนวทางการป้องกันพื้นที่เกษตรกรรมจากภาวะน้ำท่วมขังที่เกิดจากภัยธรรมชาติ และจะต้องมีสภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์มาก จึงจะเหมาะที่จะจัดให้เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย

ได้ รูปแบบการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย มีโปรแกรมการนำเที่ยวที่น่าสนใจและเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มากันเป็นกลุ่มคณะประมาณ 50 คนขึ้นไป และยังมีการเชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวหลักนักท่องเที่ยวสามารถเลือกโปรแกรมท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองว่าต้องการจะไปเที่ยวตรงไหนบ้าง ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 50 คนต่อครั้ง แต่ถ้านักท่องเที่ยวมากกว่าที่กำหนดก็จะทำการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนนทบุรี ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจและพึงพอใจในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเพื่อเป็นการอนุรักษ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมและความพึงพอใจ พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับการคัดสรรผลไม้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมอีกในครั้งต่อไปเมื่อถึงฤดูผลผลิตออกผล เป็นปัจจัยที่ดึงดูดและสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมจะเป็นในช่วงของผลผลิตที่เริ่มออกพร้อมกันมากและสามารถเก็บเกี่ยวได้ตามฤดูกาล ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวตื่นตื่นที่ได้เข้ามาเที่ยวชมและได้สัมผัสรวมถึงการชิมผลไม้ได้จากต้นสด ๆ

การประชุมคณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ส่งผลดีให้กับคนในชุมชนที่สามารถออกสิทธิออกเสียงในการช่วยกันพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาชมแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้ง การประชุมจึงมีความสำคัญเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ รวมถึงการพัฒนาเพื่อให้ปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางรักน้อย มีความสำคัญมากกับแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่มีผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมาก่อน ซึ่งจะต้องให้มีการฝึกอบรมและจัดดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการต้อนรับนักท่องเที่ยวรวมถึงการตอบคำถามของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรได้

การหางบประมาณโดยส่วนใหญ่จะมาจากมาตรฐานการส่งเสริมและพัฒนาชนบทและชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นำมาใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และการนำมาพัฒนาด้านบุคคล ความสัมพันธ์ทางด้านภาคีก็จะมี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

กับการท่องเที่ยวแต่ยังไม่เป็นรูปแบบเต็มตัวเท่าไรเพราะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่แพร่หลายมากนักและประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัดการท่องเที่ยวประเภทนี้

จากการศึกษาพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย ในเรื่องของสื่อเกี่ยวกับคำแนะนำด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ด้านป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไม่มีครบว่าสถานที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ตรงไหน ด้านป้ายบอกทางภายในแหล่งท่องเที่ยวก็ยังไม่มีการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตรไม่สามารถเดินทางเข้าไปเดินชมเองได้จะต้องแจ้งให้กับเจ้าของสวนทราบหรือทางกลุ่มทราบเพื่อที่จะนัดจุดที่พบและพาไปเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตร นอกจากนี้การเที่ยวชมไม่ได้เดินทางชมสวนเกษตรแห่งเดียวแต่จะต้องเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวสวนเกษตรสวนอื่น ๆ ด้วย ด้านแผนที่ในการบอกเส้นทางก็ไม่มีว่าแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอยู่ตรงไหนบ้านของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย ด้านค่าใช้จ่ายภายในกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรก็ยังมีความขัดแย้งกันเนื่องจากการจัดสรรรายได้ไม่เพียงพอ ด้านการตลาดนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเดินทางเข้ามาศึกษาดูงาน นอกจากนี้โดยส่วนใหญ่จะมีการจัดการโดยหน่วยงานราชการที่แนะนำมาหรือหาเข้ามาชมยังแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาด้วยตนเองค่อนข้างน้อย ซึ่งสื่อให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์และการตลาดของการท่องเที่ยวขาดการเข้มแข็งเท่าที่ควร

5.3 ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย

จากการศึกษาลักษณะโดยทั่วไปของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรคือการไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร จากผลการศึกษาจะพบว่า ไม่เพียงแต่สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมถึงคนในชุมชนที่อยู่บริเวณรอบ ๆ เองก็ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการ เนื่องจากการกระจายข่าวหรือการแจ้งให้กับสมาชิกและประชาชนที่อยู่บริเวณรอบ ๆ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้าว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมภายในบริเวณท่องเที่ยวเกษตร สาเหตุเพราะคณะกรรมการกลุ่มไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานที่รับเรื่องของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย

2. ปัญหารายได้จากการท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อการกระจายรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวมีน้อยมากไม่สามารถปันผลให้กับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยได้ จากผลการศึกษาพบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อการปันผลให้กับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว สาเหตุเพราะว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมภายในพื้นที่เกษตรมีน้อยมากและไม่สม่ำเสมอ ทำให้การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ทั่วถึงจะมีเพียงส่วนที่เกี่ยวข้องจริง ๆ ที่ได้รับรายได้ตรงนี้ คือ เจ้าของสวน กลุ่มแม่บ้านเกษตรที่ทำอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้นำชมมัคคุเทศก์ ถ้านักท่องเที่ยวเดินทางโดยนั่งเรือก็จะเป็นกลุ่มเรือหรือเจ้าของเรือ นอกจากนี้ก็จะไม่ได้รับเงินรายได้จากการท่องเที่ยว

3. ปัญหาสภาพพื้นที่ที่มีขีดจำกัดที่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในบริเวณสวนเกษตรได้ในปริมาณที่มากเกินไป จึงมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวเอาไว้ที่ประมาณ 50 คน/ครั้ง ในการนำเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตร จากผลการศึกษาพบว่า สภาพพื้นที่ที่เป็นร่องสวนและเป็นคันดินในการเดินทางเข้าไปภายในสวนเกษตรค่อนข้างเล็กและเดินลำบากเนื่องจากว่าเป็นแผ่นอิฐปูนวางเอาไว้เรียงกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปยังสวนเกษตรไม่มั่นคงและไม่มีความปลอดภัย ทางเดินนี้นอกจากนักท่องเที่ยวเดินแล้วชาวบ้านโดยทั่วไปก็ใช้สำหรับเดินทางด้วยเช่นกันแต่ชาวบ้านมีความชำนาญในการใช้เส้นทางนี้มากกว่านักท่องเที่ยวที่ไม่มีความชำนาญและถ้าเป็นผู้สูงอายุยิ่งต้องระมัดระวังมากยิ่งขึ้น

4. ปัญหาศาลาที่พัก ภายในพื้นที่ทางการเกษตรที่เป็นร่องสวนมีบริเวณพื้นที่จำกัดในการจัดที่พักไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ค่อนข้างเล็ก จากผลการศึกษาพบว่า ศาลาที่พักภายในสวนเกษตรแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปภายในพื้นที่สวนเกษตรมีขนาดค่อนข้างเล็กและรองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เพียงพอ มีเพียงบางส่วนที่สามารถเข้าถึงตัวผู้นำชมหรือเจ้าของสวนเกษตร และสามารถพูดคุยและซักถามได้ในขณะที่บางคนอยู่ไกลไม่สามารถซักถามแล้วยังไม่สามารถรับฟังคำบรรยายของเจ้าของสวนเล่าถึงประสบการณ์ที่น่าชื่นชมและเป็นความภาคภูมิใจของชาวสวนที่จะเล่าถึงความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกว่าที่พวกเขาจะประสบความสำเร็จจนถึงทุกวันนี้

เมื่อพิจารณาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย โดยพิจารณาองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตรหลัก ด้านการบริการท่องเที่ยวเกษตรและด้านตลาดท่องเที่ยวเกษตรแล้วสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย สภาพพื้นที่โดยรอบของตำบลบางรักน้อยมีความเป็นธรรมชาติและยังคงมีการรักษาสภาพแวดล้อมทางระบบนิเวศน์อย่างยั่งยืนและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาโดยการนำเอาภูมิปัญญาทางการเกษตรที่ยังคงนำมาใช้ในพื้นที่เกษตรกรรมในการดูแลรักษาสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเกษตรที่สำคัญและเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวมีอยู่หลายประการด้วยกัน คือ

1.1 สภาพความเป็นธรรมชาติของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยที่มีสภาพเป็นสวนผลไม้ สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยังคงหลงเหลือให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสได้ในยุคสมัยปัจจุบัน

1.2 ความมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เก่าแก่มีประวัติศาสตร์สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตและยังคงพบเห็นในปัจจุบันซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวต้องการที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของช่วงเวลาแห่งการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย

1.3 ผลผลิตทางการเกษตรที่มีชื่อเสียงของพื้นที่บางรักน้อยและเป็นที่รู้จักของสังคมภายนอกชนิดที่กล่าวถึงแล้วทุกคนจะต้องนึกถึงชุมชนบางรักน้อยผลไม้ที่กล่าวถึงก็คือ ทุเรียนก้านยาว ซึ่งหากินที่อื่นไม่ได้เพราะรสชาติไม่เหมือนใครแถมราคาในการขายต่อลูกจะอยู่ที่ราคา 2,500 บาทต่อลูกขึ้นไป และหากินยากมากเนื่องจากว่าทุเรียนก้านยาวใกล้สูญพันธุ์แล้ว

2. ด้านการบริการการท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย โดยมีคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกภายในกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยรวมถึงเจ้าหน้าที่ทางหน่วยงานราชการที่เข้ามามีส่วนร่วม ที่มีการแบ่งหน้าที่กันในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมสวนเกษตรซึ่งภายในพื้นที่สวนเกษตรบางรักน้อยนักท่องเที่ยวจะได้รับการต้อนรับที่เป็นอัธยาศัยแบบเป็นกันเองของเจ้าของสวนและยังได้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของพื้นที่สวนเกษตรรวมถึงเครื่องมือทางการเกษตรที่ใช้ทำอะไรบ้าง นอกจากนี้ยังได้รับประทานอาหารพื้นบ้านที่นำเอาวัตถุดิบในพื้นที่สวนเกษตรนำมาปรุงอาหารให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานอาหารและผลไม้ที่ออกผลตามฤดูกาลให้นักท่องเที่ยวได้ชิมรสชาติสด ๆ จากสวน

3. ด้านการตลาดท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย มีการประชาสัมพันธ์จัดทำโดยทางหน่วยงานราชการ ดังนั้นเวลาที่นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยจะต้องมีการโทรศัพท์ไปจอยุทธการการท่องเที่ยวกับทางศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยหรือทางเกษตรจังหวัดหรือเกษตรอำเภอ ซึ่งจะมีรายการการท่องเที่ยวถึง 3 ราย

การที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกที่จะลงไปยังจุดไหนบ้าง นอกจากนี้ในแต่ละโปรแกรมยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับความเป็นธรรมชาติของพื้นที่เกษตรบางรักน้อย

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การบริการการท่องเที่ยวเกษตร และการตลาดท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย พบว่าด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีสภาพแวดล้อมทางระบบนิเวศน์ที่มีการทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการสืบทอดกันมาทำให้สภาพพื้นที่จึงมีความอุดมสมบูรณ์และมีการบำรุงรักษาพื้นที่สวนเกษตรจัดว่ามีการจัดการที่อยู่ในระดับดีมาก การบริการการท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยจัดว่าอยู่มีการจัดการอยู่ในระดับดี เพราะสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย และยังได้รับการต้อนรับที่เป็นกันเองด้วย การตลาดท่องเที่ยวเกษตรจัดว่ามีการจัดการอยู่ในระดับปานกลางเพราะการตลาดของพื้นที่บางรักน้อยยังคงต้องพึ่งพาหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย เนื่องจากว่ากลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยยังไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการและกลุ่มก็ยังไม่มีความเข้มแข็งจึงจำเป็นต้องให้หน่วยงานราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือ

5.4 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อยกับแนวคิดและหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

ตำบลบางรักน้อยมีศักยภาพความเป็นธรรมชาติค่อนข้างสูง เนื่องจากว่าสภาพโดยทั่วไปของตำบลบางรักน้อยมีการทำสวนเกษตรมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ความร่มเย็นของต้นไม้ที่สูงใหญ่ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากเนื่องจากว่ามีการปลูกพันธุ์ไม้ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายพันธุ์ไม้ที่ปลูกลดหลั่นกันไปทำให้พื้นที่ภายในสวนเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่จะออกผลผลิตตลอดปีซึ่งนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางเข้ามาภายในพื้นที่สวนเกษตรแล้วจะได้รับความพึงพอใจจากการต้อนรับของเจ้าของสวนเกษตรที่มีความเป็นกันเองระหว่างเจ้าของสวนกับนักท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตารางที่ 5.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
ความเป็นแหล่งธรรมชาติ (Nature-based)	แหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและธรรมชาติ	X			สภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเป็นพื้นที่ที่มีการทำสวนผลไม้มาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานร้อยปี สภาพของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่เป็นสวนผลไม้และคงอยู่อย่างยั่งยืนมาจนกระทั่งปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างการดำเนินวิถีชีวิตของคนในพื้นที่กับระบบนิเวศได้เป็นอย่างดี
มีความยั่งยืนทางนิเวศ (Ecologically Sustainable)	การจัดการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและยั่งยืน		X		การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่เป็นอย่างดี และเป็นผู้นำเอาทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่มานำเสนอในลักษณะของกิจกรรมท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามปัญหาความยั่งยืนของระบบนิเวศในพื้นที่แห่งนี้ขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยรอบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขยายตัวของเมือง ปัญหามลพิษจากพื้นที่รอบข้าง และอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้สภาพของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศต้องสูญเสียไปในที่สุด

ต่อจากตารางที่ 5.4

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
ให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Environmentally Education)	การจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในชุมชน			X	แม้ว่าการจัดการท่องเที่ยวจะพบว่าได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการท่องเที่ยว แต่พบว่าการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมายังไม่มีการจัดรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้เป็นระบบ การถ่ายทอดความรู้ขึ้นกับตัววิทยากรแต่ละบุคคลที่ทำหน้าที่แนะนำการท่องเที่ยวว่ามีประสบการณ์และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้มากน้อยเพียงใด
ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนท้องถิ่น (Locally Beneficial)	การได้รับประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้และความมั่นคงทางสังคมและการดำรงชีวิต		X		ผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยวยังอยู่ในวงจำกัด เนื่องจากยังคงมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวไม่มากนัก การจัดสรรผลประโยชน์เกิดขึ้นกับกลุ่มที่เข้าร่วมในกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่มีการกำหนดแนวทางในการนำรายได้ที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวหรือใช้ประโยชน์อื่นในชุมชนโดยรวมที่เป็นระบบ

ต่อจากตารางที่ 5.4

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction)	ความพึงพอใจต่อการบริการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม การได้รับความรู้ของนักท่องเที่ยว		X		นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการบริการและต้อนรับของผู้ให้บริการท่องเที่ยวซึ่งขาดความเป็นมาตรฐานเท่าที่ควร อาทิ ไม่มีการจัดระบบการให้ความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ชัดเจน ขาดการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น ขาดความพร้อมในด้านจัดเตรียมสถานที่ เป็นต้น

5.5 ความสอดคล้องในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่บางรักน้อยกับแนวคิดและหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาของตำบลบางรักน้อยต่อการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีค่อนข้างสูง การลดการบริโภคมากเกินไปและการลดของเสียจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรม การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวค่อนข้างสูง รวมทั้งการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ และยังขาดปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งได้แก่ ขาดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของคนในท้องถิ่นในการท่องเที่ยว ขาดการตลาดที่ไม่มีการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล ทำให้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยนั้นจะยั่งยืนหรือไม่นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นที่จะต้องเข้าช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งจะต้องรู้จักที่จะเป็นผู้นำกลุ่มของตนเองได้ โดยที่ให้ทางหน่วยงานราชการเข้ามาเป็นที่พึ่งพิงเท่านั้น นอกจากนี้ยังจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ที่ดีมีการนำเอาเอกสารแนะนำโครงการศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ไม่อยากจะเดินทางไปท่องเที่ยวไกล ๆ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยว

เกษตรบางรักน้อยอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ การเดินทางก็สะดวกและสามารถเดินทางแบบเช้าไปเย็นกลับได้โดยไม่ต้องพักแรม หรือถ้านักท่องเที่ยวต้องการพักแรมในพื้นที่ก็ควรจะมีการจัดเตรียมเอาไว้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ชอบความเป็นธรรมชาติและคนไทยบางกลุ่มด้วยเช่นกัน

ตารางที่ 5.5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี(Using Resource Sustainable)	การจัดการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม	X			พื้นที่ตำบลบางรักน้อยเป็นพื้นที่สวนผลไม้ดั้งเดิมที่มีการผสมผสานรูปแบบในการดำเนินชีวิตของประชาชนและระบบนิเวศเข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดีมาเป็นเวลานานร้อยปี และยังคงรักษาสภาพความสมดุลระหว่างวิถีชีวิตกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนและยั่งยืนมาจนถึงปัจจุบัน การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นการนำเอาจุดเด่นดังกล่าวมานำเสนอ ซึ่งมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่อย่างลงตัว
การลดการบริโภคที่มากเกินไป (Reducing Over-consumption and Waste)	การจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม	X			เนื่องจากสภาพการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังคงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่เกิดการรองรับของพื้นที่และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพื่อการเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน ดังนั้นโอกาสในการสร้างให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อพื้นที่จึงมีค่อนข้างน้อย และในขณะที่เดียวกันประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ให้

ต่อจากตารางที่ 5.5

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
การรักษาความหลากหลาย ของธรรมชาติ สังคม และ วัฒนธรรม (Maintaining Diversity)	การจัดการท่องเที่ยวที่สามารถ รักษาสภาพแวดล้อมทางธรรม ชาติ สังคม และวัฒนธรรมให้ คงอยู่สืบไป	X			บริการ ในการท่องเที่ยวเอง ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นชาวสวนพื้นถิ่น เดิมและมองว่า อาชีพหลักของ ตนเองคือการทำสวนไม้ จึงต้อง พยายามรักษาความสมดุลย์ของ ธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป จากสภาพบริบทและลักษณะ ของการจัดการท่องเที่ยวที่ ประชาชนพื้นถิ่นเป็นผู้ดำเนิน การด้วยตนเองดังที่กล่าวมาแล้ว ในสองประเด็นแรกเป็นปัจจัยที่ ทำให้การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ที่ตำบลบางรักน้อยยังคงสภาพ แวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป
การประสานการพัฒนาการ ท่องเที่ยว(Integrating Tourism into Planning)	การจัดการท่องเที่ยวที่มีความ สอดคล้องกับแนวทางพัฒนา การท่องเที่ยวของประเทศ และภาพรวมของท้องถิ่น	X			จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวได้ รับการส่งเสริมและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการ ซึ่ง ดำเนินการตามนโยบายและ แผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ของประเทศ ทำให้การจัดการ ท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับ แนวทางการ พัฒนาการท่อง เที่ยวในภาพรวมและระดับท้องถิ่น

ต่อจากตารางที่ 5.5

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economy)	การจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจชุมชน และผลประโยชน์นำไปใช้เพื่อการรักษาสภาพแวดล้อม			X	ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวยังมีค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับรายได้ปกติที่ได้จากการทำสวนผลไม้ของประชาชนในพื้นที่ แม้ว่าจะมีการจัดสรรเงินรายได้ให้กับผู้เกี่ยวข้องแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีแผนที่ชัดเจนในการใช้ประโยชน์จากรายได้ที่ได้รับสำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยว หรือเพื่อการปรับปรุงและบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม
การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว (Involving Local Communities)	ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม		X		ในการจัดการท่องเที่ยวมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบโดยมีการจัดสรรมอบหมายบทบาทภารกิจให้ผู้เกี่ยวข้องแต่ละส่วนไปดำเนินการและแบ่งปันผลประโยชน์ตามสัดส่วนที่เหมาะสมอย่างไรก็ตามยังมีผู้ที่เกี่ยวข้องบางส่วนมีความเห็นว่าการจัดการดังกล่าวยังขาดความโปร่งใสและขาดการชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจและเห็นพ้องร่วมกัน

ต่อจากตารางที่ 5.5

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public)	ภาคีที่เกี่ยวข้องมีโอกาสร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมิก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง		X		แม้ว่าการจัดการท่องเที่ยวจะมีการตั้งคณะกรรมการจากชุมชนและการประชุมอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักจะเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินการต่างๆ เป็นส่วนใหญ่โดยประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมและเป็นกรรมการมักจะมีแรงจูงใจข้าราชการและตัวแทนจากหน่วยงานรัฐ
การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff)	มีกระบวนการอบรมผู้เกี่ยวข้องโดยปลูกฝังแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนควบคู่กันไป		X		แม้ว่าจะมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวและอบรมวิทยากรนำเที่ยวโดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แต่พบว่า นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่งมีความเห็นว่า ผู้ให้บริการท่องเที่ยวยังขาดทักษะและความพร้อมในการปฏิบัติงานเท่าที่ควร
การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsibly)	มีการจัดการด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหารและสร้างความเข้าใจเพื่อสื่อความหมายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม			X	นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดต่อเพื่อเข้ามาท่องเที่ยวผ่านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และได้รับรู้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานดังกล่าว ซึ่งจากสภาพการจัดการท่องเที่ยวตามความเป็นจริง อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปจากข้อมูลเดิม ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและบริการจึงไม่เพียงพอ นอกจากนี้การให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวเข้าอยู่กับนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับวิทยากรที่นำชม

ต่อจากตารางที่ 5.5

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์	แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้อง			รายละเอียดการวิเคราะห์
		มาก	ปาน กลาง	น้อย	
การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research)	มีกระบวนการติดตามประมวลผลอย่างมีระบบและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว			X	ซึ่งได้แก่ชาวสวนในพื้นที่ว่ามีประสบการณ์มากน้อยเพียงใดในการถ่ายทอดความรู้และการจัดการสภาพโดยทั่วไปในพื้นที่ท่องเที่ยวยังขาดการสื่อสารเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาแม้ว่าจะได้จัดให้มีการประเมินผลโดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แต่พบว่าไม่มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเท่าที่ควรและประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องก็ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามประเมินด้วยเช่นกัน

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประเด็นดังนี้ คือ 1) ศึกษาบริบทและรูปแบบของการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย ว่ามีการดำเนินการอย่างไรบ้าง 2) ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคใดบ้างในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรักน้อย พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัยเฉพาะพื้นที่กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ส่วนของระเบียบวิธีการวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การวิจัยภาคสนาม โดยเก็บข้อมูล 3 วิธีการคือ 1) ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยกำหนดแนวคำถามไว้ล่วงหน้าและ 3) การสนทนา โดยผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมสนทนาตามประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยมีกลุ่มตัวอย่างประชากรดังนี้ 1) กลุ่มผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) กลุ่มประชาชนที่มีส่วนร่วม หรือช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ เทศบาลตำบลบางรักน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัดนนทบุรี จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการศึกษาภาคสนาม เพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

6.1.1 ด้านบริบทของการจัดการท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่บางรักน้อย

จากสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรการเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยนั้น มีสภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ที่เป็นมรดกตกทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงในปัจจุบัน สภาพความเป็นสวนเกษตรของพื้นที่ก็ยังคงมีให้พบเห็นไม่มากนักและยังอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครเพียงไม่กี่กิโลเมตรที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเข้าไปเที่ยวชมความเป็นธรรมชาติของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยแบบเข้าไปเย็นกลับและสภาพการจราจรก็ไม่ติดขัดด้วย นอกจากนี้การ

ห้องที่วิวเกษตรของพื้นที่บางรักน้อยยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกษตรกรชาวสวนและคนในชุมชนเห็นความสำคัญของสวนผลไม้ให้คงอยู่คู่กับสวนเกษตรบางรักน้อยตลอดไป รวมถึงวิถีการดำรงชีวิตแบบชาวสวนเกษตรและวัฒนธรรมชาวสวนที่สามารถจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการทำสวนเกษตรให้มีความยั่งยืนและมีการบำรุงรักษาสภาพพื้นที่สวนเกษตรให้กับผู้ที่มาเยือนได้และเกิดความประทับใจในการเที่ยวชมยังสวนเกษตรธรรมชาติของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย

6.1.2 ด้านจุดอ่อนและจุดแข็งของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย

จุดอ่อนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อย ในเรื่องของสื่อเกี่ยวกับคำแนะนำด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยวจากการศึกษาพบว่าสื่อต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ยังมีไม่เพียงพอ ดังเช่น

- ด้านป้ายในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่ครบว่าสถานที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ตรงไหน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ค่อยรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย
- ด้านป้ายบอกทางภายในแหล่งท่องเที่ยวก็ยังไม่มีการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตรไม่สามารถเดินทางเข้าไปเดินชมเองได้จะต้องแจ้งให้กับเจ้าของสวนทราบหรือทางกลุ่มทราบเพื่อที่จะนัดแนะจุดที่พบและพาไปเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตร
- นอกจากนี้การเที่ยวชมไม่ได้เดินทางชมสวนเกษตรแห่งเดียวแต่จะต้องเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวสวนเกษตรสวนอื่น ๆ ด้วย ด้านแผนที่ในการบอกเส้นทางก็ไม่มีว่าแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอยู่ตรงไหนบ้างของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย
- ด้านค่าใช้จ่ายภายในกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรก็มีความขัดแย้งกันเนื่องจากการจัดสรรรายได้ไม่เพียงพอ
- ด้านการตลาดนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเดินทางเข้ามาศึกษาดูงานมากกว่าการเข้ามาเที่ยวชมเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- นอกจากนี้โดยส่วนใหญ่จะมีการจัดการโดยหน่วยงานราชการที่แนะนำมาหรือหาเข้ามาชมยังแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาด้วยตนเองค่อนข้างน้อย ซึ่งสื่อให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์และการตลาดของการท่องเที่ยวขาดการเข้มแข็งเท่าที่ควร

จุดแข็งของการจัดการพื้นที่ตำบลบางรักน้อยสภาพพื้นที่ของตำบลบางรักน้อยมีความอุดมสมบูรณ์และมีการทำการเกษตรที่มีการอนุรักษ์สภาพพื้นที่ที่ถือว่าเป็นอาชีพหลักของครอบครัวเมื่อจัดให้มีการท่องเที่ยวขึ้นภายในพื้นที่สวนเกษตรของตนเองแล้วก็ไม่สามารถทำให้สภาพพื้นที่

จากเดิมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น การจัดการท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่นั้นยังมีข้อจำกัดในเรื่องของการต้อนรับนักท่องเที่ยวมากจนเกินไปซึ่งจะทำให้สภาพพื้นที่เสื่อมโทรมและดูแลนักท่องเที่ยวไม่ทั่วถึงด้วยจึงทำให้เกิดผลดีกับสภาพแวดล้อมและพื้นที่สวนเกษตรให้อยู่อย่างยั่งยืน

6.1.3 อุปสรรคและข้อจำกัดของพื้นที่เกษตรบางรักน้อย

จากการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร การบริการการท่องเที่ยวเกษตร และการตลาดท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย พบว่าด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีสภาพแวดล้อมทางระบบนิเวศน์ที่มีการทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการสืบทอดกันมาทำให้สภาพพื้นที่จึงมีความอุดมสมบูรณ์และมีการบำรุงรักษาพื้นที่สวนเกษตรจัดว่ามีการจัดการที่อยู่ในระดับดีมาก การบริการการท่องเที่ยวเกษตรของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยจัดว่าอยู่มีการจัดการอยู่ในระดับดี เพราะสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย และยังได้รับการต้อนรับที่เป็นกันเองด้วย การตลาดท่องเที่ยวเกษตรจัดว่ามีการจัดการอยู่ในระดับปานกลางเพราะการตลาดของพื้นที่บางรักน้อยยังคงต้องพึ่งพาหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย เนื่องจากว่ากลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยยังไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการและกลุ่มก็ยังไม่มีความเข้มแข็งจึงจำเป็นต้องให้หน่วยงานราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือ

6.2 ความสอดคล้องกับหลักการเชิงทฤษฎี

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เมื่อพิจารณากรอบการจัดการท่องเที่ยวตามแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้ว แนวคิดทั้งสองมีส่วนที่คล้ายคลึงกันในหลายประการ โดยเมื่อนำแนวคิดทั้งสองมาผสมผสานระหว่างกัน โดยเปรียบเทียบกับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยแล้ว สามารถสรุปเห็นถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ดังนี้คือ

1. องค์ประกอบด้านทรัพยากรท่องเที่ยว พบว่า สภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีระบบนิเวศและธรรมชาติที่มีความสมดุลย์และกลมกลืนกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน มีการรักษาสีเขียวให้คงอยู่ในสภาพที่ดีสืบเนื่อง

ต่อกันมาเป็นเวลานาน หากพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้วก็จะพบว่าองค์ประกอบนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นด้านความเป็นแหล่งธรรมชาติและมีความยั่งยืนทางนิเวศ และสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเด็นด้านการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีความสอดคล้องกับแนวคิดทั้งสองแนวคิดในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงประเด็นด้านความยั่งยืนทางนิเวศตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้นที่จัดอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกอื่นที่อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพของการใช้ที่ดินในอนาคต

2. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วยรายละเอียดในหลายด้าน โดยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้วพบว่าองค์ประกอบนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเด็นด้านการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น การฝึกอบรมบุคลากร การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยนั้น มีการจัดการในบางประเด็นดีและบางประเด็นที่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณภาพดังรายละเอียดที่กล่าวไปแล้วในผลการศึกษาวิจัย เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้วจะเห็นว่าองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีความสอดคล้องกับแนวคิดทั้งสองแนวคิดในระดับปานกลางและน้อย เนื่องจากประเด็นการบริหารจัดการครอบคลุมเรื่อง ๆ ในหลายด้าน ทั้งด้านการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวกับแผนระดับประเทศและท้องถิ่น การพัฒนาบุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการด้านบริการท่องเที่ยวและจัดสรรผลประโยชน์ การจัดการด้านข้อมูลข่าวสาร การประเมินผล

3. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมทั้งระดับแนวราบและแนวตั้ง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาคุณภาพของการมีส่วนร่วมแล้วยังมีข้อจำกัดบางประการที่ต้องการพัฒนาเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้วพบว่าองค์ประกอบนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

เที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นด้านก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในท้องถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว การปฐักษาหาหรือกันอย่างสม่ำเสมอเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้วจะเห็นได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีความสอดคล้องกับแนวคิดทั้งสองแนวคิดในระดับปานกลาง โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยกร่วมปฐักษาหาหรือและแก้ไขปัญหาการจัดการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมชาติ ฯลฯ

4. องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ พบว่า การจัดการท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อยยังมีกิจกรรมในการให้ความรู้และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่ความรู้และการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนบุคคลของผู้ที่ให้บริการท่องเที่ยวซึ่งมีไม่เท่าเทียมกัน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้วก็พบว่าองค์ประกอบนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นด้านให้ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีความสอดคล้องกับแนวคิดทั้งดังกล่าวในระดับน้อย

5. องค์ประกอบด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยนั้นมีส่วนสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง เนื่องจากยังขาดการจัดการด้านบริการอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้วก็พบว่าองค์ประกอบนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยมีความสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวในระดับปานกลาง

จากการจัดการองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลบางรักน้อยเป็น 5 องค์ประกอบข้างต้น องค์ประกอบในการท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อยที่มีศักยภาพมากที่สุดได้แก่องค์ประกอบด้านทรัพยากรท่องเที่ยว องค์ประกอบที่มีศักยภาพในระดับปานกลางซึ่งควรมีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มติมได้แก่องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของ

ชุมชน และองค์ประกอบด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในขณะที่องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน

6.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งพบว่า การจัดการท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อยยังไม่มีจัดการที่ชัดเจนและเป็นระบบ หากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้มีการพิจารณาประเด็นด้านการเรียนรู้ โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบก็จะทำให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. สิ่งที่ควรมีการปรับปรุงในการจัดการท่องเที่ยวของตำบลบางรักน้อย ได้แก่

2.1 ชุมชนบางรักน้อยควรมีการจัดการในเรื่องของการสร้างเส้นทางที่มีความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

2.2 ชุมชนบางรักน้อยควรจัดทำแผ่นป้ายบอกเส้นทาง การเข้าถึงสวนเกษตรที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้บอกเห็นได้ชัดเจนและสถานที่ต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่บางครั้งอาจต้องเดินทางท่องเที่ยวเป็นการส่วนตัว

3. หน่วยงานราชการควรมีการประชาสัมพันธ์และทำเอกสารประกอบการท่องเที่ยวของพื้นที่ตำบลบางรักน้อยไว้ให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการทราบข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ก่อนที่จะลงมาท่องเที่ยวยังพื้นที่สวนเกษตรบางรักน้อย

6.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดเวลาในการเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลของผลผลิตจึงทำให้เกิดอุปสรรคในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นควรมีการศึกษาวิจัยในช่วงที่มีฤดูกาลของผลผลิตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจในการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. การจัดการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายประเภทจำเป็นต้องมีผู้ประกอบการต่าง ๆ ในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคล

ประกอบการในท้องถิ่น เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตร กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ศูนย์ไม้
ดอกไม้ประดับ เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างงาน การกระจายรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น

3. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จากการจัดการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย ลักษณะของนัก
ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย จึงควรมีการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อ
ให้เหมาะกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวหลาย ๆ กลุ่ม เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเกษตร มีความสนใจ
และมีผู้ต้องการเข้ามาเที่ยวชมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2536). เยือนล้านนา.(ม.ป.ท.)
- (2537ข). สรุปปัญหาและป้องกันแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม (ม.ป.ท.)
- (2539ก). การพัฒนาแบบยั่งยืนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน. เอกสารประกอบการสัมมนา “พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน ครั้งที่ 2 (2539)”.
- (2539ข). การศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศภาคเหนือ.(ม.ป.ท.)
- (2544). การพัฒนาแนวคิดมาจากที่พักแบบ B&B’s Home Stay และ Farm Stay ของต่างประเทศ (ม.ป.ท.)
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2543). รายงานการประชุม“การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว” ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร.เอกสารอัดสำเนา.
- (2543). ม.ป.ป.ช. สมุดปกเขียว “คู่มือปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการเกษตร ท่องเที่ยวเกษตรเขต3 ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก” ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร.
- (2544). คู่มือการบริหารและจัดการ“การท่องเที่ยวเกษตร”. ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร.เอกสารอัดสำเนา.
- (2544). คู่มือการพัฒนาผู้นำชมแหล่งท่องเที่ยวเกษตร. ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร.เอกสารอัดสำเนา.
- (2544). โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร. ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร.เอกสารอัดสำเนา.
- (2544). ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร ภายใต้มพช.ให้ประสบผลสำเร็จ.เอกสารอัดสำเนา.
- (2544). รายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการบริหารและจัดการ”การท่องเที่ยวเกษตร. ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร.เอกสารอัดสำเนา.
- โครงการจัดการเมืองแห่งสหประชาชาติ. (2543). แนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มคลองนนทบุรีเพื่อความยั่งยืน. รายงานทางวิชาการในเรื่องความสำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำ.

- โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย. (2545). การประชุมเครือข่ายเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติงานการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายและส่งเสริมการมีส่วนร่วม. เอกสารประกอบการประชุม.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2536). การพัฒนาประเทศไทย แนวคิดและทิศทาง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดอกเบญจ.
- จุฑามาศ ไชยสร. (2536). การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2537). การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว. ภาควิชามนุษยสัมพันธ์, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ทิวทัศน์ รัตน์เกตุ. (2542). ศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษา : อ่างเก็บน้ำคลองระโงก จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นาคม ชีรสวรรณจักร. (2541). ความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสีงแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิพล เชื้อเมืองพาน. (2541). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา:วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นำชัย ทนุผล. (2540). “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร”. เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตร. 28 พฤศจิกายน 2540. เชียงใหม่, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พิกุล สิทธิประเสริฐกุล. (2543). การจัดการการท่องเที่ยวการอนุรักษ์ของอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พงศ์บุญย์ ปองทอง. (2542). แนวทางการจัดทำแผนการสื่อความหมาย กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. ส่วนอุทยานแห่งชาติ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและกรมป่าไม้.

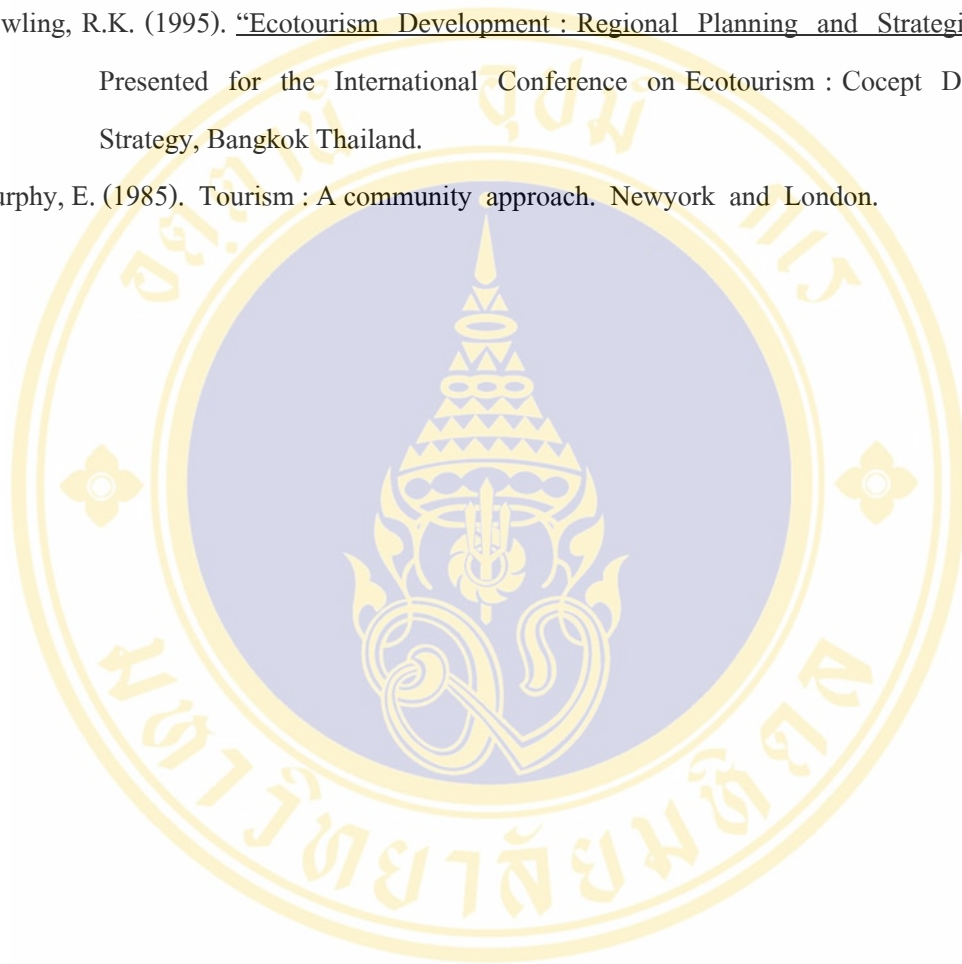
- ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2538). คู่มือการพัฒนามิติทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. กองวางแผนโครงการ, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- มธุรส ปราบไพรี. (2544). ธุรกิจท่องเที่ยว : โสมสเด็จพระกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ยงยุทธ โอสดสภา. (2540). การจัดการสวนส้มในสภาพพื้นที่ดอน. เอกสารการฝึกอบรมหลักสูตร “วิทยาการส้ม : ทางเลือกปัจจุบันสู่อนาคต” รุ่นที่ 2. สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนาไม้ผลเขตร้อนและกิ่งเขตร้อน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยูวดี นิรัตน์ตระกูล. (2538). “Eco – Tourism : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์”. จุลสารการท่องเที่ยว 14 (กรกฎาคม – กันยายน 2538) : 52 –55.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2543). การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เอกสารอัดสำเนา.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ.(2543). ม.ป.ป. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เอกสารอัดสำเนา.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ.(2543). เกษตรสัญจร. จุลสารการท่องเที่ยว 18(มีนาคม 2542) : 26-29
- รุ่ง กาญจนวิโรจน์. (2542). “แผนการท่องเที่ยวปี 2000” จุลสารการท่องเที่ยว. 18 (กรกฎาคม – กันยายน 2542) : 4 – 10.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.(2540). ร่างนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.(2543).รายงานเบื้องต้น การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครนนทบุรี.(2545). การประชุมเครือข่ายเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติงานการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายและส่งเสริมการมีส่วนร่วม. เอกสารประกอบการประชุม. โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย.
- สมพุทธ ชูระเจน. (2540). “ท้องถิ่นชนบทไทยกับการท่องเที่ยว”. รายงานการสัมมนาแนวทางการลงทุนและการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับชุมชน. สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

- สมศักดิ์ แจ่มอุลรัตน์. (2542) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ : โอกาสและข้อจำกัดในหารพัฒนาศึกษา
กรณีเกาะเต่า – นางยวน อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปริญญาโทศึกษาศาสตร์
บัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สร้อยศรี อาสาสมัคร. (2540). “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism)”. จุลสารการท่องเที่ยว. 16 (มกราคม – มีนาคม 2540) : 41 – 44.
- สุรศักดิ์ ขุนณรงค์. (2540). “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ : กรณีศึกษา
แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- สุรเชษฐ์ เชนฐมาศ. (2541) “วิสัยทัศน์การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ”. รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรการให้บริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร : ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
กรมป่าไม้.
- วรรณ วังษ์วานิช. (2539). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วราพร ศรีสุพรรณ. (2534). “แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืน”. เอกสารประกิจการสัมมนาทาง
เลือกใหม่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์และมนุษย
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีพร สมบุญธรรม. (2537). “Eco – Tourism : การท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์สัญลักษณ์ใหม่แห่งศ
วรรษ”. เอกสารประกอบโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ท่องเที่ยวไทยครั้งที่
4 นิเวศสัญจร – วิถีทางสู่การอนุรักษ์ วันที่ 12 –17 ตุลาคม 2537. การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย
- อนุชา เล็กสกุลดิถ. (2540). แนวความคิดนโยบายและแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์
(Ecotourism). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย. (2545). รายงานประจำปี 2545. เอกสารอัดสำเนา

ภาษาอังกฤษ

- Buckley, R.C. (1993). A Framework for Ecotourism Research. Proc LA WASIA 93.
Columbo.

- Buckley, R.C. (1994). A Framework for Ecotourism. *Annals of Tourism Research* vol. 21 no.3 pp.661-669.
- Buckley, R.C. (1995). Sustainable Tourism Issues and Management Tools. *Annals of tourism Research* (in press)
- Dowling, R.K. (1995). "Ecotourism Development : Regional Planning and Strategies". Paper Presented for the International Conference on Ecotourism : Cocept Design and Strategy, Bangkok Thailand.
- Murphy, E. (1985). *Tourism : A community approach*. Newyork and London.

สรุปผลการดำเนินงาน
ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย

1. มีผู้มาเยี่ยมชม จำนวน 1,295 คน จำนวน 32 ครั้ง

2. มีรายได้ ดังนี้

➔ ค่าเช่ารถ	จำนวน	2,250 บาท
➔ ค่าเช่าเรือ	จำนวน	15,900 บาท
➔ ค่ามัคคุเทศน์	จำนวน	7,500 บาท
➔ ค่าอาหาร	จำนวน	31,520 บาท
➔ ขายผลผลิต	จำนวน	65,668 บาท
➔ ค่านำชม	จำนวน	10,270 บาท
➔ ค่ารักษาความปลอดภัย	จำนวน	600 บาท
➔ ค่าดอกไม้	จำนวน	500 บาท
➔ ค่าเช่าเก้าอี้	จำนวน	200 บาท
➔ ค่ากระแสไฟฟ้า	จำนวน	200 บาท
➔ เป็นเงินกองกลางกลุ่มฯ	จำนวน	6,150 บาท

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 140,758 บาท

ผลการดำเนินงานศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน (คน)	รวมรับ (บาท)					จุดเข้าชม ชื่อสถานที่	รวม (บาท)
				ค่ารถ	ค่าเรือ	มีคูปอง	อาหาร	ผลผลิต		
1.	25/1/44	คณะรองผู้ว่าราชการ จังหวัดนนทบุรีและ หัวหน้าส่วนราชการ	29	-	-	-	1,500	2,100	ชมสวนประวัติศาสตร์,ชมสวนไม้ต่างระดับ, เกษตรธรรมชาติ,ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตร	3,600
2.	6/2/44	คณะครูและนักเรียน โรงเรียนอนุราช ประสิทธิ์	54	-	-	-	-	1,200	ชมสวนประวัติศาสตร์,ชมสวนไม้ต่างระดับ, เกษตรธรรมชาติ,ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตร	1,200
3.	25/2/44	เจ้าหน้าที่จากโรงงาน ยาสูบ	20	-	800	600	2,000	2,250	ชมสวนเกษตรธรรมชาติ 200 บาท ชมสวนผลไม้ 200 บาท	6,050
4.	3/3/44	คณะสหภาพแรงงาน จากกรุงเทพฯ	40	-	800	1,000	2,800	3,410	ชมสวนประวัติศาสตร์,ชมสวนไม้ต่างระดับ, เกษตรธรรมชาติ,ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตร	8,010
5.	5/3/44	คณะกรรมการบริหาร ส่วนตำบลอำเภอบาง กรวย	11	-	-	-	-	2,200	ชมสวนประวัติศาสตร์,ชมสวนไม้ต่างระดับ, เกษตรธรรมชาติ,ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตร	2,200
6.	12/3/44	- นักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ - หนังสือพิมพ์ข่าวสด	5	-	-	-	-	-	จัดทำข่าวแปรรูปผลผลิตจากกล้วยกลุ่มแม่บ้าน เกษตร	-
7.	18/3/44	นักท่องเที่ยวครอบครัว	5	-	-	-	-	1,100	ชมสวนประวัติศาสตร์,ชมสวนไม้ต่างระดับ, เกษตรธรรมชาติ,ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตร	
8.	14/3/44	นักท่องเที่ยวจาก กทม	22	-	-	600	400	3,338	ชมสวนธรรมชาติ	4,378
9.	21/4/44	นักท่องเที่ยวจาก กทม	18	-	-	600	260	2,722	ชมสวนผลไม้, ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมไม้ประดับ	3,582
10.	27/4/44	ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรจากทุกอำเภอ ตามโครงการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ชุมชน	154	-	-	-	-	9,200	ผลิตภัณฑ์กลุ่มบ้านเกษตรกร	9,200

ผลการดำเนินงานศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน (บาท)	รวมรับ (บาท)					จุดเยี่ยมชม ชื่อสถานที่	รวม (บาท)
				คาร์ด	ค่าเรือ	มัคคุเทศก์	อาหาร	ผลผลิต		
11.	1/5/44	นักข่าว ช่อง 7 สี	4	-	-	-	-	-	จัดทำข่าวเรื่องผลผลิตทุเรียนเมืองนนท์	-
12.	4/5/44	เจ้าหน้าที่ เกษตรกรผู้นำ จากประเทศฟิลิปปินส์	25	-	-	-	-	740	ชมสวนประวัตินาศาสตร์ 250 บาท, ชมสวน ไม้ต่างระดับ 250 บาท, ชมสวนเกษตรธรรม ชาติ 250 บาท, ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ 250 บาท รวม 1,000 บาท	1,740
13.	12/5/44	คณะนักท่องเที่ยวเกษตร จาก กทม.	45	-	1,600	800	3,150	1,570	ชมสวนประวัตินาศาสตร์ 200 บาท, ชมสวนเกษตรธรรมชาติ 400 บาท, ชมสวนดอกไม้ – ไม้ประดับ 300 บาท	8,020
14.	4/6/44	งานเปิดศูนย์ท่องเที่ยว เกษตรบางรักน้อย	320	-	800	-	1,200	5,120	ชมสวนประวัตินาศาสตร์, ชมสวนไม้ต่างระดับ, เกษตรธรรมชาติ, ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตร	
15.	7/7/44	นักข่าวจากโทรทัศน์ ช่อง ITV	6	-	-	-	-	-	-	
16.	12/7/44	คณะอบรมผู้นำชุมชน อนุรักษ์	120	2,250	8,000	1,900	10,000	6,600	ชมสวนประวัตินาศาสตร์ 1,000 บาท, ชมสวน ไม้ต่างระดับ 1,000 บาท, ชมสวนเกษตรธรรม ชาติ 1,000 บาท, ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการ เกษตร 400 บาท, รักษาความปลอดภัย 600 บาท เข้ากองกลาง 2,150 บาท, ค่าดอกไม้, แก้ว 700 บาท	35,600
17.	22/7/44	นักท่องเที่ยวจากสาขา- ประดิษฐ์ กทม	7	-	800	200	350	2,203	ชมสวนเกษตรธรรมชาติ	3,533
18.	28/7/44	นักท่องเที่ยวจาก กทม.	20	-	-	-	400	6,800		7,200
19.	29/7/44	ประชุมธุรกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล	125	-	-	-	300	1,220	ชมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตร	1,520

ผลการดำเนินงานศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน (คน)	รวมรับ (บาท)					จุดเยี่ยมชม ชื่อสถานที่	รวม (บาท)
				ค่ารถ	ค่าเรือ	มัลติเทศน์	อาหาร	ผลผลิต		
20.	5/8/44	คณะนักท่องเที่ยวจาก กทม.	18	-	-	-	360	1,250	ชมสวนประวัติศาสตร์ 100 บาท, ชมสวนไม้ต่างระดับ 100 บาท	1,810
21.	10/8/44	นักข่าวจากโทรทัศน์ ช่อง ITV ถ่ายทำท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์	9	-	-	-	-	-	ทำข้าวชมไม้ดอกไม้ประดับและทำข้าวไม้ดอก จำพวกหยกต่าง ๆ	-
22.	12/8/44	คณะท่องเที่ยวจาก กทม	14	-	-	-	-	-	ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ 400 บาท ชมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 700 บาท	1,100
23.	15/8/44	คณะจัดทำรายการเกษตรลูกทุ่ง ITV	12	-	-	-	-	1,200	ชมสวนประวัติศาสตร์, ชมสวนไม้ต่างระดับ, เกษตรธรรมชาติ, ชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ, ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	1,200
24.	16/8/44	คณะผู้อบรมการจัดการทรัพยากรน้ำจากประเทศมาเลเซีย จีน ลาว ฟิลิปปินส์ ไทย อินโดนีเซีย เวียดนาม	36	-	-	-	1,000	580		1,500
25.	18/8/44	นักท่องเที่ยว จาก กทม	8	-	-	-	-	625	ชมสวนไม้ต่างระดับ 80 บาท	705
26.	18/8/44	กลุ่มสตรีสหกรณ์นนท์	35	-	-	-	-	1,520	ชมกิจกรรมแปรรูปกลุ่มแม่บ้านฯ 350 บาท	1,870
27.	27/8/44	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	53	-	-	-	500	2,620	ชมกิจกรรมแปรรูปผลผลิตกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	3,120
28.	27/8/44	คณะเจ้าหน้าที่จากกรมเลหะแห่งชาติ	40	-	1,500	400	800	890	ชมสวนไม้ต่างระดับ 200 บาท ชมสวนนานาพันธ์ 200 บาท	3,990
29.	29/8/44	นักท่องเที่ยว จาก กทม	23	-	-	-	-	830	แวะซื้อผลิตภัณฑ์เกษตรและชมสวนไม้ต่างระดับ	830

ผลการดำเนินงานศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน (คน)	รวมรับ (บาท)					จุดเยี่ยมชม ชื่อสถานที่	รวม (บาท)
				ค่ารถ	ค่าเรือ	มัคคุเทศก์	อาหาร	ผลผลิต		
30.	4/9/44	เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พัฒนาการและเจ้าหน้าที่ เกษตรกร จาก จังหวัด แม่ฮ่องสอน	30	-	-	-	-	1,940	ชมสาธิตแปรรูปผลผลิตเกษตรศูนย์เรียนรู้ และจำหน่ายผลผลิต	1,940
31.	27/9/44	สมาคมวางแผนครอบครัว	37	-	1,600	1,400	2,960	780	ชมสวนเกษตรธรรมชาติ 370 บาท,ชมสวน ประวัติศาสตร์ 400 บาท, ชมสวนไม้ต่าง ระดับ370 บาท, ค่าน้ำค่าไฟฟ้า 200 บาท, เข้ากลุ่ม3,800 บาท	11,880
32.	29/9/44	คณะผู้บริหารท่องเที่ยว	50	-	-	-	3,500	1,580	ชมสวนประวัติศาสตร์ 200 บาท, พันธุ์ 200 บาท, ชมสวนไม้ต่างระดับ 300 บาท, ชม สวนไม้ดอกไม้ประดับ 300 บาท, ชม สวนเกษตรธรรมชาติ 300 บาท,เข้า	6,580
รวมทั้งสิ้น			1,295	2,250	15,900	7,50	31,520	65,668	ค่าน้ำชม 10,270 บาท, ค่ารักษาความปลอดภัย 600 บาท, ค่าดอกไม้ 500 บาท, ค่าไฟฟ้า 200 บาท, ค่าเช่าเก้าอี้ 200 บาท, เข้ากองกลางของกลุ่มฯ 6,150 บาท	140,758

ที่มา : รายงานการประชุม “การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว” ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

ผลการดำเนินงานตามแผนงาน / โครงการ งบประมาณปี 2544

กิจกรรมที่จัดทำ	ผลการดำเนินงาน			ผลการใช้จ่ายงบประมาณ	
	หน่วยนับ	แผน	ผล %	แผน (บาท)	ผล (บาท)
1. ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวางแผนพัฒนา การท่องเที่ยว	2 / 17 / 6	1 / 17 / 6	100	19,860	12,765
2. พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว					
2.1 การฝึกอบรม					
2.1.1 การฝึกอบรมหลักสูตรบริหาร และการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เกษตร	2 / 15 / 6	2 / 15 / 6	100	15,300	28,900
2.1.2 การฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากร พาชมแหล่งท่องเที่ยว	2 / 15 / 6	2 / 15 / 6	100	3,900	3,435
2.2 ทัศนศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยว เกษตร	2 / 15 / 6	2 / 15 / 6	100	17,540	11,500
3. การตกแต่งและปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณ บริเวณแหล่งท่องเที่ยว					
3.1 ตกแต่งบริเวณจุดสำคัญกิจกรรมเกษตร	5	5	100	40,000	40,000
3.2 ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยวเกษตร	5	16	100	100,000	100,000
3.3 ป้ายแสดงผลภัณฑ์การเกษตร	5	17	100	100,000	100,000
4. การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน					
4.1 ลานจอดรถ	1	1	100	180,000	128,000
4.2 ร้านจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์	5	7	100	150,000	155,000
4.3 ห้องสุขา ชาย หญิง	1	1	100	200,000	245,000
5. จุดบริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่					
5.1 บอร์ดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่	2	2	100	50,000	50,000
5.2 วัสดุงานบ้านงานครัว	1	1	100	50,000	50,000

หมายเหตุ: หน่วยนับ เช่น ครั้ง / คน / วัน หลัง จุด ชุด แหล่ง อัน

ที่มา : รายงานการประชุม “การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว” ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมเกษตร

การประชุมคณะกรรมการการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัด นนทบุรี

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม	สถานที่	เวลา	มติที่ประชุม
1.	13/10/43	56 คน	ศูนย์บริการ	13.00 น	<p>1. แต่งตั้งคณะกรรมการ 7 คน เพื่อดำเนินงานและบริหารการจัดการ “ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย”</p> <p>2. กำหนดให้มีท่าเรือขึ้นใหม่ใช้บ้าน นางปราณี เคลื่อนคล้ายเป็นจุดแรกรับนักท่องเที่ยว จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม เช่น</p> <p>2.1 โป๊ะลูกบวบ สะพานขึ้น-ลง โป๊ะ จำนวน 2 ชุด</p> <p>2.2 จัดทำที่จอดรถ</p> <p>2.3 จัดทำซุ้มที่พักนักท่องเที่ยว</p> <p>2.4 จัดทำห้องน้ำ</p> <p>2.5 จัดทำทางเท้า</p> <p>2.6 จัดทำสะพานในสวน</p> <p>2.7 จัดหาเครื่องตัดหญ้า</p> <p>3. ให้มีการประชุมคณะกรรมการ เดือนละ 1 ครั้ง</p> <p>4. ที่ประชุมมอบให้ นางไสว ทศนียเวช แจ้งให้ผู้รับเหมาปรับปรุงห้องน้ำสวนของ นายแสวง นาคนาค</p>
2.	26/12/44	11 คน	บ้านประธาน ศูนย์เกษตร ท่องเที่ยว เกษตร นางไสว ทศนียเวช	10.00 น	<p>1. แต่งตั้ง นางปริยานุช เดชะโกศยะ เป็นผู้จัดการท่องเที่ยวบางรักน้อยมีหน้าที่อำนวยความสะดวกและติดต่อประสานงาน</p> <p>2. ขอความร่วมมือ กรมเจ้าท่า สร้างโป๊ะจอดเรือขนาดใหญ่ เช่น เรือดำน้ำ เพื่อความปลอดภัย</p> <p>3. กำหนดอัตราค่าบริการต่าง ๆ ดังนี้</p> <p>3.1 ค่าอาหาร 60 บาท/คน</p> <p>3.2 ค่าบริการชมสวน 80 บาท/คน</p> <p>3.3 ค่าบริการจุดต้อนรับ 10 บาท/คน</p> <p>3.4 ค่าบริการศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับ 10 บาท/คน</p> <p>รวมค่าบริการทั้งสิ้น 160 บาท/คน ให้คณะกรรมการเบิกจ่าย 2 ใน 3 จึงเบิกจ่ายได้</p> <p>4. เงินทุกประเภทให้ผ่านเหรียญกฐิต โดยเหรียญกฐิตเก็บเงินสดไม่เกิน 5,000 บาท</p> <p>5. ให้จัดตั้งศูนย์รวบรวมศัตรูไม้ผล ทุเรียน ที่บ้านนางไสว ทศนียเวช</p>

การประชุมคณะกรรมการการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัด นนทบุรี

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม	สถานที่	เวลา	มติที่ประชุม
3.	4 / 4 / 44	9 คน	บ้านประธาน ศูนย์ท่องเที่ยว เกษตร นางไสว ทัศนียเวช	13.30 น	1. เรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวโดยสารเรือ ให้จัดหาเสื้อชูชีพ จำนวน 40 ตัว ราคาตัวละประมาณ 500 บาท เก็บรักษาไว้ที่บ้าน นางปราณี เคลื่อนคล้าย 2. ให้จัดหาผู้รับการอบรมมัคคุเทศน์เพื่อเข้ารับการอบรมที่สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี ตามความเหมาะสม
4.	23 / 5 / 44	9 คน	ศูนย์บริการ ท่องเที่ยว เกษตร คุณปราณี เคลื่อนคล้าย	10.00 น.	1. กำหนดพิธีเปิดศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย วันที่ 4 มิถุนายน 2544 เข้า ประชุมเกษตรจังหวัด 9 จังหวัด จำนวน 50 คน รับประทานอาหารกลางวันชมสวน 3 สวน 2. ให้กลุ่มแม่บ้านฯ รับผิดชอบอาหารว่างและอาหาร กลางวัน (ใช้ผักพื้นบ้านเป็นหลัก) 3. คณะกรรมการกลุ่มฯ มีหน้าที่ให้การต้อนรับ พิธีเปิดศูนย์ เวลา 14.00 – 15.00 น.
5.	30 / 5 / 44	13 คน	ศูนย์บริการ ท่องเที่ยว เกษตรฯ	10.30 น.	เรื่องมอบหมายงาน: กำหนดงานวันเปิดศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย 1. พิธีเปิดศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรฯ และวันประชุมเกษตรจังหวัดภาคกลาง คณะกรรมการศูนย์ฯรับผิดชอบ ดังนี้ 1.1 อาหารเช้ากลางวัน ฝ่ายอาหารศูนย์ท่องเที่ยวบางรักน้อยรับผิดชอบ 1.2 นำชมสวนประวัติศาสตร์,สวนไม้ต่างระดับสวนเกษตรธรรมชาติ 1.3 ชมจุดสาธิตการแปรรูปผลผลิตเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรแต่ละอำเภอเมื่ออธิบดีเดินทางมาถึงจุดท่องเที่ยวเจ้าของสวนแนะนำบรรยายสรุปและมอบของที่ระลึกแก่อธิบดี พิธีเปิดเวลา 15.00 น. โดยอธิบดีกรมส่งเสริมเกษตร - ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรีกล่าวต้อนรับ,เกษตรจังหวัดนนทบุรี กล่าวรายงาน - ประธานในพิธี กล่าวเปิดศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย บัณฑิตวิทยาลัยมอบให้ผู้ใหญ่ธาดา เอี่ยมอ่ำ จัดการ,การรับบริจาคเงินมอบให้ นายแสวง นาคนาค ดำเนินการ,พิธีกรมมอบให้ผู้ใหญ่ธาดา เอี่ยมอ่ำและนางรัตนาภรณ์ ขำจันทร์ ดำเนินการ

การประชุมคณะกรรมการการท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัด นนทบุรี

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม	สถานที่	เวลา	มติที่ประชุม
6.	3 / 6 / 44	8 คน	ศูนย์บริการท่องเที่ยวเกษตร	10.30 น.	<ol style="list-style-type: none"> 1. จุดบริการข้อมูลท่องเที่ยวเกษตร ให้นายระดม จันทาคดีดำเนินการรับผิดชอบสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว 2. จุดลงเรือ ให้มีป้ายประชาสัมพันธ์และให้ผู้เป็นเจ้าของเรือร่วมเป็นกรรมการ 3. ค่าอาหาร ให้จัดรายการอาหารเป็นชุดระบุราคาแน่นอน แบ่งผลประโยชน์เข้ากลุ่ม 4. ค่าบริการ คิดค่าบริการเที่ยวชมในพื้นที่ 250 บาท/คน 5. ให้เจ้าของสวนปรับปรุงพัฒนาและปลูกดอกไม้ริมทาง ๑ สนามหญ้าหน้าศูนย์ให้ทำแปลงสาธิตผักพื้นบ้าน
7.	25 / 9 / 44	8 คน	ศูนย์บริการท่องเที่ยวเกษตร	13.00 น.	<p>เรื่องการต้อนรับนักท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การรับนักท่องเที่ยวทุกครั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบก่อน 2. แบ่งหน้าที่ให้กลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 1 ทำอาหาร ส่วนของว่างช่วงชมสวนต่าง ๆ หมู่ที่ 6 ประสานกลุ่มท่องเที่ยวเกษตร ๑ เป็นผู้จัดการ 3. ให้เหรียญกกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรเป็นผู้รับเงินเพียงผู้เดียวแล้วคณะกรรมการร่วมพิจารณาค่าใช้จ่ายให้แต่ละรายการตามความเหมาะสม 4. จัดสรรายได้เป็นกองกลางเข้ากลุ่ม

ที่มา : รายงานการประชุม “การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว” ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมส่งเสริมการเกษตร

ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ – นามสกุล การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง / หน้าที่ / บทบาทในชุมชน การสังกัดสมาชิกกลุ่ม / องค์กรในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

2. ประวัติความเป็นมาและบริบทของพื้นที่ ก่อนและหลังมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ในด้านต่าง ๆ มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

3.1 ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

.....

.....

.....

.....

3.2 ด้านสังคมความเป็นอยู่ของชุมชน

.....

.....

.....

.....

3.3 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์

.....
.....
.....
.....

3.4 ด้านแหล่งน้ำภายในชุมชน

.....
.....
.....

3.5 ด้านสาธารณสุขของชุมชน

.....
.....
.....

3.6 ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

.....
.....
.....

3.7 ด้านการศึกษา

.....
.....
.....

3.8 ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

.....
.....
.....

แหล่งท่องเที่ยว

4. ชื่อแหล่งท่องเที่ยว

5. แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทใด

.....
.....
.....
.....

6. รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน มีลักษณะอย่างไร และมีกิจกรรมอะไรบ้างในพื้นที่

.....
.....
.....
.....

7. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตรของชุมชน มีหรือไม่ โดยใคร และทำกันอย่างไร

.....
.....
.....
.....

8. ปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

9. อธิบายลักษณะการทำเกษตรที่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

10. เกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

- ส่วนใหญ่ (คนในพื้นที่หรือคนงานพื้นที่, เป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม)
- ส่วนน้อย

.....

.....

.....

11. ปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

.....

.....

.....

ตลาดการท่องเที่ยว

12. ประเภทของนักท่องเที่ยว

- ในประเทศ ส่วนใหญ่ ส่วนน้อย
- ต่างประเทศ ส่วนใหญ่ ส่วนน้อย

.....

.....

.....

13. ลักษณะของนักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

14. ฤดูกาลท่องเที่ยวส่วนมากอยู่ในช่วงไหนของเดือน

ม.ค. ก.พ. มี.ค. เมษ. พ.ค. มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย. ต.ค. พ.ย. ธ.ค.

.....

.....

.....

15. สิ่งประทับใจในนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

16. สังเกตพฤติกรรมและกิจกรรมของนักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

17. ก่อนเข้าชมมีกระบวนการเตรียมพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

บริการท่องเที่ยว

18. การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยวิธีใดบ้าง

.....
.....
.....
.....

19. บริการที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

20. สินค้าที่ระลึกของชุมชนมีอะไรบ้างผลิตที่ไหน

.....
.....
.....
.....

21. มีที่พักหรือไม่ ถ้าไม่มีเป็นไปได้หรือไม่ที่จะจัดให้มี

.....
.....
.....
.....

22. การนำเที่ยวในแหล่งชุมชนนอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวเกษตรมีหรือไม่ที่จะจัดให้มี

.....
.....

23. ผู้ประกอบการกับเกษตรกรเป็นกลุ่มเดียวกันหรือไม่

.....

.....

.....

.....

24. ขั้นตอนการรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร พอใจกับผลการดำเนินงานหรือไม่

.....

.....

.....

.....

25. การติดต่อประสานงานกับภายนอกกลุ่มดำเนินการอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

.....

.....

.....

.....

การจัดการการท่องเที่ยว

26. มีการกำหนดอย่างไรว่าพื้นที่นี้ควรจะให้เข้าร่วมเป็นแหล่งท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ของการคัดเลือกพื้นที่ ใครเป็นคนพิจารณาสิ่งเหล่านี้

.....

.....

.....

.....

27. มีการควบคุมหรือจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

.....

.....

.....

28. มีการคำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่มีหรือไม่เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

29. การจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยว เอกสาร / ข้อมูล / ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมีหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

30. มีการส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพิ่มขึ้นหรือไม่ เพื่อช่วยลดความแออัดให้กับพื้นที่หลัก

.....

.....

.....

.....

31. มีการควบคุมสิ่งก่อสร้างในบริเวณรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ เพื่อช่วยลดความแออัดให้กับพื้นที่หลัก

.....

.....

.....

.....

32. มีการนำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างจริงจังสำหรับผู้กระทำผิดหรือไม่

.....

.....

.....

.....

33. กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนสร้างผลกระทบด้านลบให้กับสิ่งแวดล้อมดั้งเดิมหรือไม่เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

.....

.....

.....

.....

34. มีการให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ นักท่องเที่ยวและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ หรือไม่

.....

.....

.....

.....

35. ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

36. การประสานงานกับภายนอกมีหรือไม่

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ
สภาพทั่วไปของพื้นที่ตำบลบางรักน้อย

สภาพน้ำท่วมขังภายในพื้นที่เกษตรของตำบลบางรักน้อย
ที่จะเกิดขึ้นทุกปี โดยที่เจ้าของสวนไม่สามารถทำแนว
ป้องกันน้ำได้ทัน ในภาพ เป็นสภาพสวนของ คุณ ดุงขาว

สวนที่มีการป้องกันน้ำท่วมขังเอาไว้ได้ โดยการนำเอาถุงทรายมาทำเป็นแนวกัน และใช้เครื่องสูบน้ำช่วยในการระบายน้ำออกจากสวนใน เป็นภาพภายในสวนของ คุณลุง บุญเลิศ

สภาพถนนภายในพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยที่กำลังปรับปรุงพื้นที่ให้กว้างขวาง โดยการบริจาคพื้นที่คนละ 5 เมตร ในการปรับปรุงครั้งนี้ได้งบประมาณจาก อบต.บางรักน้อย เพื่อเทถนนคอนกรีตเพื่อการสัญจรของประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ต้องการมาเยี่ยมชมธรรมชาติของสวนเกษตร

ภาพบนเป็นภาพภายในสวนที่มีการยกร่องให้สูงและปล่อยให้พืชต่าง ๆ ขึ้นปกคลุมภายในพื้นที่และยังไม่ได้ลอกท้องร่อง
ภาพล่างเป็นภาพที่มีการลอกท้องร่องแล้ว

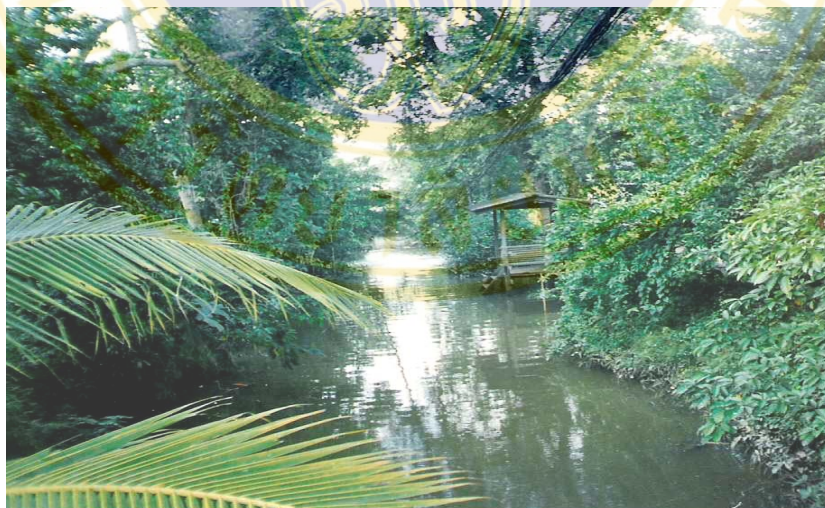

ภาพบนเป็นภาพความอุดมสมบูรณ์ของกล้วยน้ำว้า
ภาพภายในสวนที่มีการปลูกล้วยน้ำว้าหลังจากน้ำลดลง
แล้ว ซึ่งชาวสวนส่วนใหญ่นิยมปลูกล้วยน้ำว้าเพราะได้ผล
ผลิตดีและเร็ว

สภาพบ้านเรือนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ ลำคลอง เป็นหัวใจ
หลักของการเกษตรและการอุปโภคบริโภค และยังเป็น
เส้นทางคมนาคมในการสัญจรไปมา

ภาคผนวก จ

ประมวลภาพถ่ายตัวอย่างกิจกรรมกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย

จุดพักนักท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อยที่สร้างขึ้นง่ายๆ โดยเจ้าของพื้นที่จัดทำไว้เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนพร้อมกับเครื่องดื่มเย็นที่จัดเตรียมไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น น้ำผลไม้รสชาติต่าง ๆ ที่บรรจุขวดแล้ว, น้ำมะพร้าว น้ำหอม ฯลฯ

ป้ายแสดงสถานที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย

ภาพที่ คุณป้าไสว ทักษิณเวส ประธานกลุ่มท่องเที่ยวเกษตร
กำลังกล่าวคำต้อนรับนักท่องเที่ยวจากหน่วยงาน
ราชการจังหวัดนครพนม

สวนของ คุณลุงบุญเลิศ ศักดิ์ดี เจ้าของสวนประวัติศาสตร์
ทุเรียนเมืองนนท์
ซึ่งสภาพภายในมีความอุดมสมบูรณ์ที่มีต้นทุเรียนสูงขนาด
เท่ากับต้นมะพร้าวไม่ว่าจะเป็น ทุเรียนหมอนทอง, กบ,
ชะนี และกำป่วน โดยเฉพาะต้นกำเนิดทุเรียนหมอนทอง

สวนไม้ต่างระดับของ คุณเป่า ไสว ทันศน์นิยเวส กับจุดพักผ่อนที่
เขียวภายในพื้นที่พร้อมกับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

ภาพบนเป็นภาพสะพานข้ามคลองภายในพื้นที่เกษตรบางรักน้อย

ภาพล่างเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงการนำเอาท่อนไม้มาวางเอาไว้
ข้ามร่องร่องภายในสวน

ภาพเส้นทางที่เดินเข้าไปภายใน
ชมสวนท่องเที่ยวเกษตรบางรัก
น้อย ซึ่งใช้แผ่นอิฐปูนปูวางไว้
เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินได้สะดวก
แต่มีขนาดแคบจำเป็นที่นักท่องเที่ยว
จะต้องเดินเรียงแถวเข้าไป
ภายในพื้นที่

กลุ่มแม่บ้านเกษตรบางรักน้อย กับการสาธิตขั้นตอนการทำ
กล้วยน้ำว้าอบแผ่นสวนนนท์ กับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่มีไว้
จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน

ภาคผนวก จ
ประมวลภาพถ่ายอย่างกิจกรรมกลุ่มท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย
ของกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ

คุณอัญชลี เจ้าหน้าที่จากเกษตรอำเภอเมืองนนท์ ที่มีหน้าที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่โทรมาจองท่องเที่ยวเกษตรบางรักน้อย และที่ศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับ ก็เป็นส่วนหนึ่ง (ภาพบนเป็นการกล่าวการต้อนรับ) ภาพล่างเป็นการกล่าวการต้อนรับของกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ

พิพิธภัณฑ์ของเก่าโบราณที่จัดเอาไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม
อย่างเช่น รหัสวิดน้ำ(ภาพบน) ซึ่งสมัยก่อนใช้สำหรับวิดน้ำออก
จากท้องร่อง ณ. ปัจจุบันใช้เครื่องสูบน้ำแทน และยังมีของเก่าอีก
มากมายที่จัดเอาไว้ให้ชมที่ ศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวพัฒน์นรี เขียวกิตติธนา
วัน เดือน ปีเกิด	16 สิงหาคม 2514
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2534 - 2538 ศิลปศาสตรบัณฑิต (การโรงแรมและการท่องเที่ยว) คณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยสยาม พ.ศ. 2543 - 2547 สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ที่อยู่ที่บ้าน	84/234 ต.ไทรน้อย อ.ไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี 11150 E-mail p_tanekittitana@yahoo.com Tel. 02-923-8791

EXECUTIVE SUMMARY

A case study of Agrotourism management in Tombon Bangruknoi, Nonthaburi Province

Introduction :

Basically, Thai society is agricultural since a long time. Agricultural areas of the nation are abundant with various natural resources, various agricultural styles of farming depending on the occupational methods in each area such as mixture styles of agriculture, fruit gardens, agricultural communities, agricultural markets as well as local culture in various patterns and the ability to consort with nature, the beautiful scenes of that locality. In addition to the difference of agricultural styles, the agricultural products with unique, various kinds and tastes especially fruit products more than 200 kinds are produced all year long. That makes Thailand the name of Paradise of Tropical Fruits; those export overseas and gain a lot of foreign currencies. The agricultural products create stability to the nation until it is named that the great food producer of the world. In addition, the agricultural culture from the “Indigeneous Knowledge” still reflects to life styles of those communities, cultures, traditional which are the specific locally characteristics consisting of production process each process of harvesting, maintenance are meaningful and value of succeeding from one generation to another generation. Such characteristic of agriculture should be preserved.

In addition to current economic conditions which are changing all the time, such conditions reflects to high cost of living conditions and the cost of agriculture is getting high too. The sales price for agricultural products are in turmoil to the market situations and consumers’ demand, then the farmers shall have to seek the method to increase their income whether from using modern technology, chemicals used to increase outputs more and more or sometimes they have to change the agricultural occupation to

others. Those effects to agricultural and cultures areas; therefore, for the new choice to the farmers to have more income from their areas by agricultural resource management in local to be maximum usefulness; those are promotion to have visiting to agricultural difference in order to have knowledge and experience on agriculture. In addition, it is relaxation for all visitors and conservation to basic nation agriculture to be maintained further.

Therefore, promotion to have visiting to agricultural area in various differences shall be a way to give knowledge, and experience on agriculture as well as to create excitement to all visitors and relaxation for all visitors such as visiting fruit gardens, flowers and decorative plants, non-toxic vegetables gardens, herbal plants etc. This visiting will cause income to the farmers except from agricultural section that they will have income from output distribution and service to all visitors who come and travel to learn their daily lives, traditional, culture and interesting scenery by agricultural resource management of the nation to long lasting further.

Agrotourism is a kind of blending among bringing living, culture, traditional and rural living condition, activity patterns and administration of agricultural occupation with various original patterns to leading development with the beautiful scenery nature to organize with administration management by the farmers or agricultural communities. The visitors will be impressed and the ecology system of agricultural are as and cultures shall be effected at least or no current effects to agricultural areas with readiness to promote to agricultural to be attractions of agrotourism.

Nonthaburi Province has its long historical events for more than 400 years since Ayuddhaya age. This province is abundant of agricultural resources. Its area is adjacent to Bangkok Metropolis, major occupation is agricultural especially the areas of Bangraknoi Sub-district. Mostly population situated their home nearby the canal, the areas mostly are many rivers or canals linked together with important canals with the main functions of transportation main line and also the water source for agriculture as well. The abandon of the

areas are fruit plants, vegetables, herbs as well as flowers and decorative plants resulting to all seasons outputs such as durian, mangoesteen, mango, rambai, banana etc. In addition, the province is also famous as the source of good quality original fruits with number one tastes, with interesting life style and handicrafts. From the potential on agriculture, Nonthaburi province and the Department of Agriculture, Tourism Authority of Thailand has established Bangraknoi Agrotourism Center in order to publicize the agricultural outputs of the areas and to invite to all visitors to travel to sight seeing fruits garden, flowers and decorative plants and to purchase agricultural outputs.

Agrotourism areas is one place of natural ecological system developed by farmers, therefore, it is a sensitive place and may be effected if lack of proper management, the visitors have no knowledge and understanding to plants or correct conscious mind to touching without knowing which causes damages to farms such as fruit gardens damaged, plant died and causes epidemic, the products with no quality. In addition, environmental damage , garbage, pollution and those of community problems further. In addition, cultural transmission in bad way from visitors both Thai and foreigners who have traveled in the villages or communities effected to life styles of that community inevitable. Currently the data source to travel to attractions of agrotourism has no cooperation or contact in advance, so the impression on service is almost as it should be, whether the place or facilities results to agrotourism has no success as required by its objectives.

Therefore, from the importance of those problems are reasons for those researchers interest to study on the way to do agrotourism management of Tombon Bangraknoi in order to be a guideline of tourism management in order to use as basic agricultural conservation. The farmers shall have their supplementary income except their income from agricultural section. The unemployment can be reduced to those people in the areas and useless or empty land can be also reduced. These shall result to development for agricultural resources with quality and long lasting in the future. The benefit from this study has provided the alternatives for management for the community, Sub-district

Organization Administration, Provincial Agriculture and related governmental agencies as well as local population to proceed efficiently, suitable with proper direction in order to maintain life styles and culture in the community long lasting in the future.

The Objectives :

To study agrotourism management in the area of Tombon Bangraknoi , Nonthaburi Province with the following aspects:

1.2.1 To study the content and patterns of agrotourism management in Tombon Bangraknoi areas.

1.2.2 To study on problems and obstacles to operate agrotourism in Tombon Bangraknoi areas.

Scope of the Research :

Quality research is used in this research by collecting data from information various sources in order to analyze, interpret, compare the patterns of agrotourism in Tombon Bangraknoi , Nonthaburi areas with the permanent tourism pattern management and ecological tourism. The results from studying has its scope with limitation according to the scope of concepts with factors of information sources and areas.

Materials and Methods :

The various methods of this research were used with research studying on documentation, searching document of references on the patterns of tourism management of studying areas, and studying on field with the following details:

1. Studying from related document

The steps for information studying of the areas and target population as well as concept used in this research from related document both domestic and oversea; those were document of Tourism Authority of Thailand, Tourism Development Plan of Nonthaburi Province, electronic Media, research and theses in related fields.

2. Field studying

2.1 Participation observation

The researcher had traveled to the Bangraknoi community as agrotourists and observed many things via the agrotourism activities to. The steps made the researcher started to learn that where they could seek the data from.

2.2 Interview

The researcher had divided interview into 2 types:

1) Non-Structural Interview

This step the researcher has spent the time mostly talking on general things in various communities such as in agricultural gardens, housing areas, and at Bangraknoi Agricultural Center, etc.

2) In-depth Interview

When the researcher has gained wide knowledge of gardeners' life styles from basic conversation; thereafter, the researcher should develop interview model with studying aspects to link any phenomenon appeared from establish the center and its movement respectively until now.

The Key informants recruited for in-depth interview were :

- The supporters in Agrotourism activities such as Sub-district Administration Organization.
- Groups Agrotourism Bangraknoi resident owners.
- Chairman, leaders and member's role of the Groups Agrotourism Bangraknoi.
- Governmental officer such as Provincial Agricultural Officer, District Agricultural Officer, Governmental Developer etc.
- Local people who have no involvement to Bangraknoi Agrotourism activities.

3) Focus Group

Collection data in this type was deemed to be the dominant aspect of this research. Since mostly information gained from conversation at Bangraknoi Agrotourism Center and other member. From the conversation with the specific aspects in in-dept interview model and questionnaire, the researcher had travel to any area to talk with aspects of agrotourism as major points.

3.3.1 Appointment all 4 sample groups as determined above to meet as small groups for each time 10 persons, such meeting was made in small groups, different place and time but joined the points of study as mentioned above.

3.3.2 Collection data from conversation groups related in direct tourism activities were Group Committee of Bangraknoi Agrotourism, general members and other villagers with no direct relation but they had their intention to join the conversation to have the meeting at the area of Bangraknoi Agrotourism Center or at the Group Chairman's house. In part of tourists, the conversation method after dinner finished, then the researcher got the information from all parties from conversation and exchanged their experience and information in various aspects from those related people.

After that the researcher had brought information; information from document, information from interview and information from conversation to compile and to group, to verify and to analyze the data further.

Data Analysis :

The researcher had analyzed data of studying by classifying data analysis as defined by using certain data from collection of document and field studying, then took to analyze and to compare with concept of theory of tourism principles permanently with ecological tourism, and guideline of agrotourism in order to analyze their similarity and differences. The analysis should be brought to summary of research and to propose by linkage all content together with descriptive analysis.

Results :

1. Background of Bangraknoi Community

Tombon Bangraknoi is situated in Muang Nonthaburi District. Its general condition in Bangraknoi is the plane of Chao Phaya River, mostly areas are residential and fruit gardens, located in the west of Nonthaburi province and on the west bank of Chgao Phaya River, far from Governmental Center of Nonthaburi 11.5 kilometres, with the following adjacent areas:

The North is adjacent to Tombon Tha-It , Pak Kret District, Nonthaburi Province.

The South is adjacent to Tombon Bang-Krang , Muang Nonthaburi District, Nonthaburi Province.

The East is adjacent to Tombon Sai Mah , Muang Nonthaburi District, Nonthaburi Province.

The West is adjacent to Tombon Bangrak Yai , Bangbuathong District, Nonthaburi Province.

The land of Bangraknoi is totally 5.8 square kilometers (3,625 Rais) divided into agricultural land of 3,005 Rais, land for fruits and vegetable and housing of 620 Rais.

Administration is divided into 6 Village; those are:

Village No. 1; Bang Bang Pradu Lek

Village No. 2; Ban Bangraknoi

Village No. 3; Ban Bangraknoi

Village No. 4; Ban Bangraknoi

Village No. 5; Bang Nongbua

Village No. 6; Ban Bangpradu Yai

All population is 10,421 people, the male are 4,922, and 5,499 are the female. Households are 5,209 (data in December 2001, Tombon Bangraknoi Administration Organization) Most population situated their home on the canal bank such as Klong Om, Klong Bangpradu, Klong Mae Rong Klang, and Klong Bangrak Yai etc.

General condition of Tombon Bangraknoi currently is grouped for Agrotourism Attractions by using natural resources and attract gardens to those tourists as well as style of living of gardeners on agriculture such as maintenance, cutting and plant kinds, fertilizing and harvesting etc. In addition, the indigeneous food is cooked for tourists with indigeneous tastes and could not find for eating anywhere. The outputs and products in local were brought to use as material for cooking such as Kood vegetable or Fern etc., and the seasoning fruits to bright for tourist welcome as well.

2. Bangraknoi Agrotourism Management

Bangraknoi Agrotourism Management started from basic fruit gardening originally already and general condition with abundance suitable for all tourists to travel for sightseeing the fruit farms of those farmers while some parts of land was sold to

capitalists to make housing and factoring as well as some are abandoned without improvement those gardens. In addition, style of gardening of Tombon Bangraknoi with its unity by making the banks of gardens and among nature, and in the middle of city since Tombon Bangraknoi is adjacent to Bangkok. Currently agrotourism is under promotion from both private and government sectors officially by starting to set up the group Committee of Provincial Farmers by Provincial Agriculture had call for meeting local people to set up the Agrotourism Group with 50 members and the Committee in 9 people who were selected from the member of Agrotourism Group of Tombon Bangraknoi . Agrotourism Group of Tombon Bangraknoi was established in August 1999, and opened as the center of Bangraknoi Agrotourism officially on 4 June, 2001 by the president of right Mr. Pramote Raksarat, the Director-General of The Department of Agriculture with the objectives of Agrotourism from the flotation of baht effect; that is to promote and to support income to farmers from distrinution their products, agricultural products to tourists as well as to develop living of community of farmers to be strong and self-dependence permanently. The community and farmers take part in operation of the organizer structure consisting of operation committee for the agrotourism promotion, Nonthaburi Province and Bangraknoi Agrotourism Community Group

3. Style of Bangraknoi Tourism

Tourism season of Tombon Bangraknoi is a duration of flowering and fruiting that is in February, March and April and mostly tourists are interesting and impressing especially they can choose to buy some agricultural products from the sources and they can taste those fruits in the gardens.

Activity of tourist who travel for sightseeing in the fruit gardens in the areas mostly shall be in the walking style in gardens for various kinds of fruits. The routes for sightseeing are quite long and far and difficult because they sometimes has to walk in sunshine and the roads of laterite. The routes in gardens shall be in bricks paving for walking with difficulty because linkage the attractions points are not good enough and

allowing tourists to join any activity such as species demonstration, harvesting fruits cannot made because the space of area is not good enough.

Although, Tombon Bangraknoi is still lack of many facilities such as water supply, electricity and telephone still not enough but those have no effects to tourism system but those tourists are still interest to come to travel nature of agricultural gardens more. Agrotourism of Tombon Bangraknoi is now has no public relation, so it is not known to mostly tourists widely, mostly tourists who come to travel here shall come for agricultural studying more.

The styles of agrotourism of Tombon Bangraknoi shall be in form of 1 days tour, going to in the morning and return at the evening and the main attractions are linked in order to make various tours except gardens touring. The touring program shall be charge at 250 baht per one person (for agrotourism only), if the charge is 300 baht, it shall include Koh Kret touring as well. The program shall include lunch and transportation. The touring program for Bangraknoi Agrotourism shall have in all three programs, depending the tourists to choose which program, and the transportation shall be both by ship and by car.

The income shall be divided as follows:

1. Cost for garden guide or garden owner 20 baht each.
2. Food for agricultural housewives group 100 baht each
3. Guide who take those tourists 100 baht each
4. Long-tail ship 800 baht each

The process for agrotourism of Tombon Bangraknoi has its relationship to those parties as follows ;

It could be said that The Tourism Authority of Thailand is an official agency to push the agrotourism of Tombon Bangraknoi . It is part that agrotourism is made Tombon

Bangraknoi become an attraction of agrotourism. The Department of Agriculture has organize a project to promote agrotourism and deliver the duty to Provincial Agriculture to coordinate further to agricultural areas or fruit gardens with abundance by joining with the strong community to take part for this operation. The Department of Agriculture and Provincial Agriculture has their duties to do publicize and to provide information to all people to know with the assistance of Sub-district Administration Organization on the structure. The role with importance to agrotourism management in the area is of community and population who are farmers in the areas, however, those people are important to the existing and long lasting of agrotourism management.

Information on tourism shall be related to attraction resources of the community as well as the history of those activities of agrotourism to operate with tourists to know the events and all information from stepping to the place of Tombon Bangraknoi . From starting with warm welcome greeting of welcome section to wait for all tourists at the point, after that the Touring Center shall describe information with Touring Guide Leader, Operation Committee and Group Members. Some information such as the history of such Group, occupation or general affairs of agrotourism group. Since the tourists have to spend their much time in agricultural areas, so the important person to give information is the garden owner or the touring guide leader.

The types of agricultural areas to travel. Since agricultural areas of Tombon Bangraknoi shall be made into banks, just the resident areas shall be plane, it is not convenient to walk sightseeing. In addition, the perennial plants are planted to make soil bank stronger and each plant is so big.

From studying found that from collection to groups give good results to people in community to be able to vote in helping to develop attraction areas in order to attract tourists or visitors to return to such attractions again. Therefore, the meeting is important to find the guidelines to solve those problems in the areas. The governmental officers have given importance to the meeting to guide for all Agro-tourism Group of Tombon

Bangraknoi to perform, to solve and to improve better for readiness to welcome all tourists.

4. Obstacles and limitations of agricultural areas of Bangraknoi

It is found that when consideration from 3 aspects those are agrotourism resources, agrotourism service, agrotourism marketing of Tombon Bangraknoi ,

5. Conformity with theory principle

From this research when considering to tourism management frame according to the concept of ecological tourism and permanent tourism, both concepts have their similarity in many respects. When both concept are brought to mix together and by comparing with agrotourism process of Tombon Bangraknoi , it can be concluded, then the component of agrotourism management can be seen as follows:

1. Component on tourism resources, this is found that the nature of tourism resources and agrotourism management of Tombon Bangraknoi consist of ecological system with balance and conformity of life styles of those population in the community. The environment is preserved in good conditions for a long time. When consideration with comparison to the concept principle of ecological and permanent tourists in the aspect of preservation and utilizing resources sufficiently, society and culture. The agrotourism management of Tombon Bangraknoi has its conformity according to both concepts in great level. But the aspect of ecological permanent is in medium level since the environmental condition of the area affected from outside factors that causes changing to the condition of land utilizing in the future.

2. Component of administration and management consist of details in many aspects. When comparing to the concept of principle of ecological and permanent tourisms, it is found that this component has its conformity to the concept of permanent

tourism in aspect of coordination on tourism development which supports to the local economic activities, personnel training, marketing providing ready information, research and follow up, inspection efficiently. It is found that agrotourism management of Tombon Bangraknoi has in some aspects in good quality and some are inferior quality and need to be improved as to the details mentioned already in the results of this research. When comparing to the concepts of ecological and permanent tourisms. It can be seen that the component on agrotourism administration management of Tombon Bangraknoi have its conformity with both concepts in medium and less levels. Since the aspects of administration and management cover in all respects both tourism development coordination with local and nation plans, personnel development and facilities, tourism service management and benefit allocation, information management and evaluation.

3. Component of community participation, it is found that agrotourism management of Tombon Bangraknoi shall be in form of plane and vertical levels participation. However, when consideration to the participation aspects, there are still some limits needed additional improvement to complete more. When comparing to concept of ecological and permanent tourisms, it is found that this component has its conformity on ecological tourism management in aspect of benefit to local people and comply with concept of permanent tourism in aspect of participation of locality in tourism branch, consultation regularly when comparing to the concept of ecological and permanent tourism, it can be seen that agrotourism management of Bangraknoi Sub-district has its conformity with both concepts in medium level with participation consisting of consultation and solving problems on allocation benefits equally and naturally.

4. Component on tourists' satisfaction, this is important part to general tourism management. Agrotourism of Bangraknoi Sub-district create satisfaction in a level to tourists since it still has no system of service management when comparing to concept of ecological and permanent tourisms, it is found that this component has its conformity with the concept of ecological tourism management in the aspect of satisfaction of tourists, the agrotourism of Bangraknoi Sub-district has its conformity to such concept in medium level.

From such management on those 5 components of agrotourism of Bangraknoi Sub-district and the component of Bangraknoi tourism has most potential; those are component on tourism resources, and the component with medium potential and should be developed additionally is component on administration and management, and component on participation of community and tourists' satisfaction; while the component on learning is still not appeared clearly.

6. Comparison on direction of tourism management

From comparison according to the principle of agrotourism with the direction of ecological and permanent tourism, it is found that agrotourism of Bangraknoi Sub-district area has its management on ecological and permanent tourism in good level.

Recommendations on the research :

The recommendations on the study can be presented in 3 issues as following

1. Component on learning management

This component is important to agrotourism management which is found that tourism management of Bangrak Noi Sub-district still has no certain and system management if agrotourism has been considered on learning aspect with learning management systematically, then the system shall be completed.

2. Things to be improved for agrotourism of Bangrak Noi Sub-district; those are:

2.1 Bangrak Noi Community should have management on route development with safety to all tourists who travel to agricultural attractions.

2.2 Bangrak Noi Community should make route signs to access to agricultural gardens which are attraction places clearly and any locations of attractions for convenience to all tourists who loves to visit privately.

3. Governmental agencies should make publicize and make documentation of tourism of Banrak Noi Sub-district for all tourists who need to know information of attractions more before coming to agricultural areas of Bangrak Noi areas.

Suggestions for further research :

This research has its limitations on collection data because it is not in product seasons, then it caused obstacle to collection data; therefore, the research during product seasons should be done to collect data from those tourists in order to study on tourist's behaviors to satisfaction to travel to agricultural attractions.

1. Tourism management with various types need to have any local entrepreneurs to take part; therefore, the study for research in participation type of all local entrepreneurs such as Agricultural Housewives' Group, Agricultural Product Processing Groups, Flowers and Decorative Plant Center etc., for creation employment, income distribution to local people.

2. This research, except agrotourism management of Bangraknoi, various types of tourisms, the study on activity management in the area should be organize more in order to adopt to the tourist's behaviors in various groups so that the agricultural sources shall be interesting and the visitors come to travel more and more.